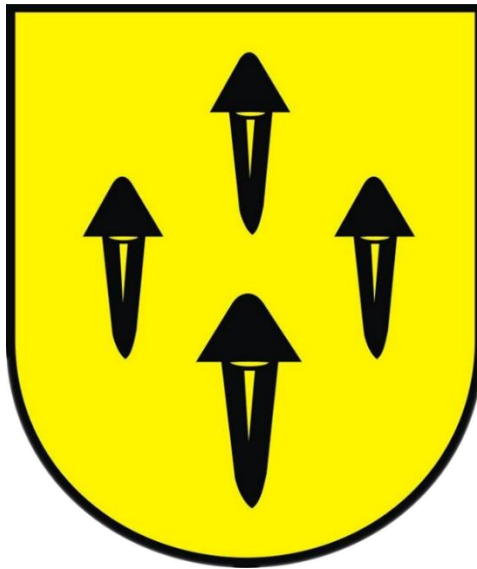

Strategia Rozwoju Gminy Rajgród na lata 2023 – 2030

Spis treści

Spis treści	2
Wstęp.....	4
1. Położenie i ogólna charakterystyka gminy.....	5
1.1. Informacje ogólne.....	5
1.2. Historia	7
2. Wnioski z diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej.....	8
2.1. Demografia	8
2.2. Gospodarka i rynek pracy.....	15
2.2.1. Podmioty gospodarki.....	15
2.2.2. Rynek pracy.....	19
2.2.3. Tereny inwestycyjne	22
2.2.4. Rolnictwo	22
2.2.5. Turystyka.....	25
2.3. Infrastruktura społeczna	30
2.3.1. Edukacja	30
2.3.2. Ochrona zdrowia	33
2.3.3. Pomoc społeczna	35
2.3.4. Kultura.....	37
2.3.5. Sport i rekreacja	40
2.4. Infrastruktura techniczna	43
2.4.1. Sieć drogowa	43
2.4.2. System ciepłowniczy i energetyczny	43
2.4.3. Dostęp do Internetu szerokopasmowego.....	44
2.4.4. Gospodarka wodno-ściekowa	44
2.4.5. Gospodarka mieszkaniowa i komunalna.....	46
2.4.6. Utrzymanie czystości i porządku na terenie.....	47
2.5. Działalność organizacji pozarządowych.....	49
2.6. Środowisko przyrodnicze	51
2.6.1. Gleby i surowce naturalne	51
2.6.2. Wody powierzchniowe i podziemne	51
2.6.3. Tereny prawnie chronione, fauna i flora	52
2.7. Zagospodarowanie przestrzenne.....	55
2.8. Budżet gminy.....	57
3. Analiza SWOT	59
4. Wizja, cele strategiczne, kierunki działań i oczekiwane rezultaty.....	63
4.1. Wizja.....	63
4.2. Cele strategiczne.....	64
4.3. Kierunki działań	64
Cel 1. Wzmacnianie kapitału ludzkiego i społecznego	65
Cel 2. Rozwój gospodarczy i turystyczny	68
Cel 3. Rozwój infrastruktury oraz poprawa ochrony środowiska	71
Cel 4. Zrównoważone zarządzanie rozwojem przestrzennym gminy	74
4.4. Oczekiwane rezultaty	76
Cel 3. Rozwój infrastruktury oraz poprawa ochrony środowiska	78
Cel 4. Zrównoważone zarządzanie rozwojem przestrzennym gminy	79
5. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej oraz ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej.....	80
5.1. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej.....	80
5.2. Rozmieszczenie kluczowych przedsięwzięć inwestycyjnych	93

5.3. Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej.....	97
5.4. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego.....	100
6. Obszar strategicznej interwencji	102
6.1. Obszary strategicznej interwencji określone w „Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego 2030”.....	102
6.2. Obszary strategicznej interwencji kluczowe dla gminy	104
7. Zgodność z dokumentami strategicznymi.....	105
8. System realizacji strategii.....	108
8.1. Zasady wdrażania strategii	108
8.2. Monitoring i ewaluacja strategii	108
8.3. Wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych	109
9. Ramy finansowe i źródła finansowania	111
9.1. Ramy finansowe	111
9.2. Źródła finansowania	112
Spis rysunków	114
Spis tabel	114
Spis wykresów.....	115

Wstęp

Niniejszy dokument został przygotowany zgodnie z wymaganiami określonymi w ustawach o prowadzeniu polityki rozwoju, samorządzie gminnym oraz udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie. Celem dokumentu jest przedstawienie strategii rozwoju gminy, która została poprzedzona szczegółową diagnozą sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej, z uwzględnieniem obszarów funkcjonalnych.

Wyniki analizy zaprezentowane są w podziale na główne sfery funkcjonowania gminy, tj.: położenie i ogólny charakter gminy, społeczeństwo, infrastruktura, gospodarka i rynek pracy, środowisko oraz przestrzeń. W celu opracowania diagnozy wykorzystano dostępne źródła informacji, takie jak Bank Danych Lokalnych GUS i inne opracowania, a także materiały przekazane przez władze gminy i inne podmioty. Diagnoza obejmuje również analizę sytuacji finansowej gminy oraz jej możliwości budżetowych.

Dla lepszego zrozumienia sytuacji, dane zostały porównane z danymi z kraju, województwa podlaskiego, powiatu grajewskiego oraz z wybranych jednostek samorządowych. Do porównań benchmarkingowych wykorzystano gminy położone w sąsiedztwie z gminą Rajgród w województwie podlaskim, tj. gminę wiejską Augustów, Bargłów Kościelny, Grajewo, Goniądz oraz gminy w województwie warmińsko-mazurskim: Ełk, Kalinowo i Stare Juchy. Ponadto, ze względu na turystyczny charakter i zbliżone zasoby przyrodnicze, do analizy wzięto pod uwagę także gminę Ruciane-Nida. W analizie porównawczej zastosowano określenia obszarów porównywalnych zgodnie ze standardami GUS: obszar wiejski - gmina wiejska (2), gmina miejsko-wiejska (3), obszar miejski - gminy miejsko-wiejskie (4) oraz obszar wiejski - gminy miejsko-wiejskie (5).

W trakcie prac nad Strategią przeprowadzono badania i analizy na podstawie kilku grup źródeł danych. Pierwszą grupę stanowiły ogólnodostępne dane statystyczne oraz informacje i dokumenty o charakterze strategicznym i analitycznym. Drugą grupą były bazy danych, w tym Monitor Rozwoju Lokalnego (MRL) oraz BDL GUS, a także inne źródła. Trzecią grupą były wyniki ilościowych badań społecznych, takie jak badania opinii mieszkańców gminy.

Podsumowując, Strategia rozwoju gminy została opracowana na podstawie szerokiego zakresu badań i analiz, uwzględniających różne grupy społeczne oraz porównania z innymi gminami. Prace nad dokumentem przeprowadzono zgodnie z obowiązującymi przepisami, co pozwoliło na stworzenie kompleksowego i rzetelnego planu rozwoju gminy.

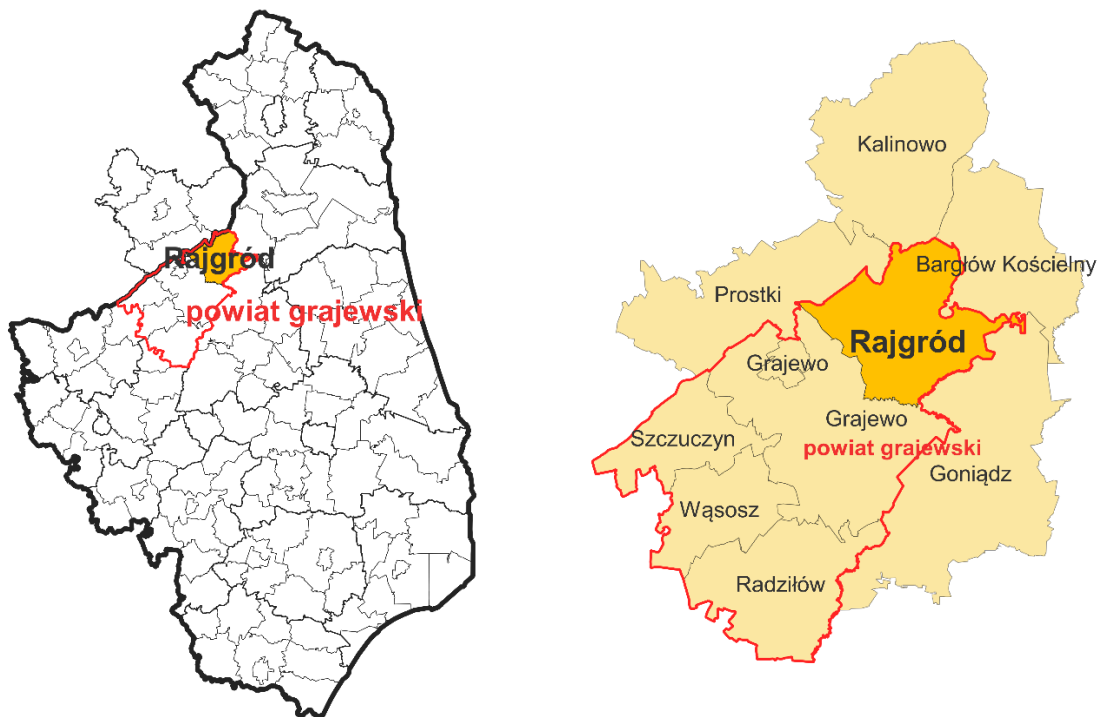
1. Położenie i ogólna charakterystyka gminy

1.1. Informacje ogólne

Gmina Rajgród położona jest w powiecie grajewskim w województwie podlaskim. Zajmuje obszar 207,16 km² i jest zamieszkiwana przez 4,7 tys. osób. Jest to obszar o charakterze rolniczym oraz z dużymi zasobami przyrodniczymi sprzyjającymi rozwojowi turystyki. Gmina Rajgród jest gminą położoną w znacznej części nad Jeziorem Rajgrodzkim i rzeką Jegrznią. Gmina położona jest także pomiędzy dwoma miastami Grajewem i Augustowem, z którymi wiąże ją droga wojewódzka nr 665 o znaczeniu regionalnym.

Gmina Rajgród graniczy z gminami województwa podlaskiego: Grajewo, Goniadz oraz Bargłów Kościelny oraz z gminami województwa warmińsko-mazurskiego: Kalinowo i Prostki.

Rysunek 1. Położenie gminy Rajgród

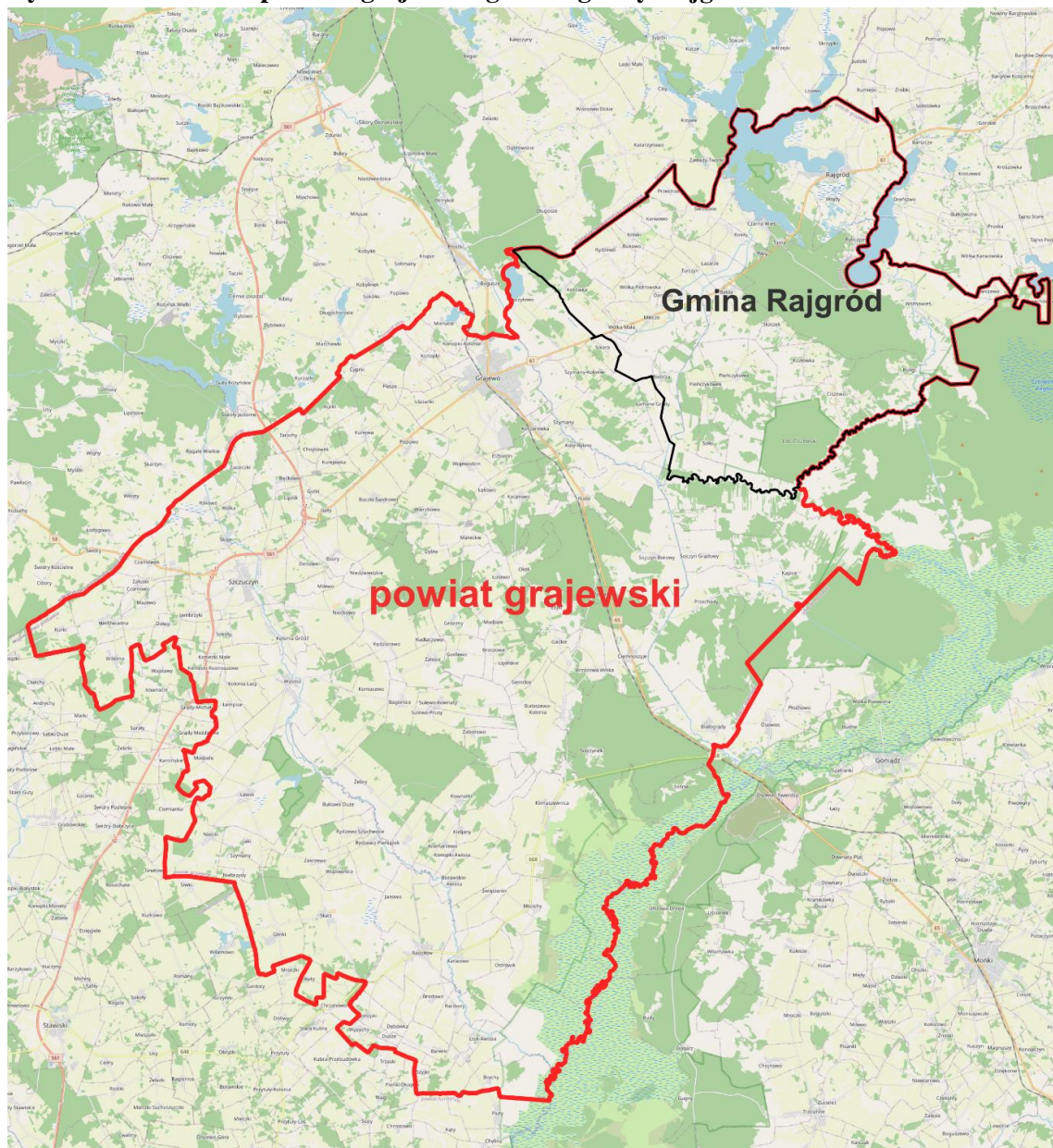
Źródło: OpenStreetMap.org

Tabela 1. Podstawowe informacje o gminie

województwo	podlaskie
powiat	grajewski
powierzchnia gminy	20 716 ha
użytki rolne	70,17 %
liczba sołectw	30
siedziba gminy	Rajgród

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych (BDL)

Rysunek 2. Położenie powiatu grajewskiego oraz gminy Rajgród

Źródło: OpenStreetMap.org

Obszar gminy można podzielić na trzy części. Pierwsza to północna część gminy będąca fragmentem Pojezierza Ełckiego. Charakteryzuje się ona urozmaiconą rzeźbą terenu ukształtowaną przez lądolód, który pozostawił tu po sobie wysoczyznę morenową pagórkowatą (120 – 140 m n.p.m.) w postaci kemów i ozów, tj. pagórków i wałów o wysokościach względnych 5 – 10 m i spadkach większych niż 5 – 10%. Jeziora tutaj mają strome krawędzie (więcej niż 15% nachylenia) o wysokościach 1 – 10 m nad poziom wody w jeziorze. Drugi obszar, Kotlinę Biebrzańską, charakteryzuje płaski, zabagniony teren. W jej obrębie wyróżniają się meandrujące koryta rzek, sieć rowów melioracyjnych oraz płaskie wyniesienia o charakterze form wydmych i równin sandrowych.

Pojezierze Rajgrodzkie, stanowiące trzeci obszar, znajduje się w granicach zlodowacenia bałtyckiego. Teren charakteryzuje się drobnymi pofałdowaniami i pagórkami z bezodpływowymi zagłębieniami, wyraźnymi wałami morenowymi oraz licznymi jeziorami.

Największe to Jezioro Rajgrodzkie – typowy zbiornik rynnowy. Urozmaicona rzeźba zaś podnosi atrakcyjność krajobrazową, kontrastowość form, znajdują się tutaj liczne punkty widokowe z rozległymi panoramami.

1.2. Historia

Pierwsze ślady osadnictwa na ziemiach rajgrodzkich pochodzą sprzed 7 tysięcy lat. Bogate osadnictwo na terenie gminy Rajgród istniało już u schyłku plejstocenu. Jeszcze bogatsze ślady sieci osadniczej zachowały się z okresu mezolitu (kultura janisławicka i niemeńska). Na przełomie II - I w p.n.e. na tych terenach mieszkaly plemiona wywodzące się z ludów bałtyjskich, zwłaszcza w okolicach wsi Barszcze, Dręstwo, Rybczyzna i w samym Rajgrodzie. Z nich w ciągu kilku następnych wieków powstały nacje Prusów, Jaćwingów, Łotyszy i Litwinów. Na ziemiach rajgrodzkich Jaćwingowie żyli od II w. Na wyspie założyli warowny gród, który jako Raj był główną siedzibą Zlińców. Jednak w latach 1278-1283 Krzyżacy podbili Jaćwingów i wówczas pojawiła się nazwa Rajgród. I chociaż Jaćwingowie nie znali pisma i nie zostawili po sobie dokumentów, to pozostały po nich kurhany, nazwy rzek, jezior oraz grodziska.

Po zniszczeniu państwa jaćwieskiego, ziemie te przez ponad 100 lat stanowiły przedmiot sporu pomiędzy Państwem Krzyżackim, Litwą i Mazowszem. Ostatecznie ziemie te dostały się pod panowanie litewskie (Księstwa Litewskiego), ale również masowo napływali tu osadnicy mazowieccy, z południa Rusini i Podlasianie. Przez kolejne trzy wieki puszcze i lasy stały się również atrakcyjnym miejscem dalszego osiedlania się Polaków, Litwinów, ale nie zabrakło wśród osadników Żydów, Niemców, Rosjan czy Tatarów.

W połowie XV wieku Rajgród otrzymał prawa miejskie. Ponownie nadała je Anna Kiszczyna w 1568 roku. Określono wówczas herb Rajgrodu: cztery czarne kowalskie ćwieki na złotym polu i napis SIGILLUM CIVITATIS RAJGRODEN.

W XVI w. dobra goniądzko-rajgrodzkie stanowiły własność Radziwiłłów (1509 r.), w 1571 r. przekazane zostały królowi Zygmuntowi Augustowi, ale jeszcze w 1569 r., wraz z całym województwem podlaskim, włączono je do Korony. Od 1571 r. do trzeciego rozbioru Polski Rajgród był miastem królewskim i siedzibą powiatu. Po trzecim rozbiorze znalazł się w granicach Prus Nowoschodnich. 10 lipca 1794 r. pod Rajgrodem prusacy rozbili pospolite ruszenie i złamali opór mieszczan. Od 1815r. okoliczne ziemie wchodziły w skład Królestwa Kongresowego, po 1866 - guberni łomżyńskiej.

29 maja 1831 r. pod Rajgrodem miała miejsce zwycięska bitwa wojsk polskich z Rosjanami. W szarży ułanów poznańskich poległ mjr hr. Franciszek Mycielski. Po powstaniu styczniowym Rajgród utracił prawa miejskie, które przywrócono w 1924 r. W okresie okupacji sowieckiej i hitlerowskiej miejscową konspiracją dowodził por. Andrzej Sobolewski ps. „Lis”, który walczył na Grzędach dowodząc 6. szwadronem 9. psk AK.

2. Wnioski z diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej

2.1. Demografia

Gmina Rajgród na koniec roku 2021 liczyła 4 720 mieszkańców. W mieście Rajgród mieszkało 1 439 osób, co stanowiło 30,5% populacji, natomiast na obszarach wiejskich mieszkało 3 281 osób, co stanowiło 69,5% populacji. Wskaźnik gęstości zaludnienia gminy w 2021 roku wynosił ok. 23 osób/km², podczas gdy dla województwa - 57 osób/km², a dla powiatu grajewskiego – 47 osób/km². Liczba kobiet w gminie jest nieco wyższa w porównaniu do liczby mężczyzn.

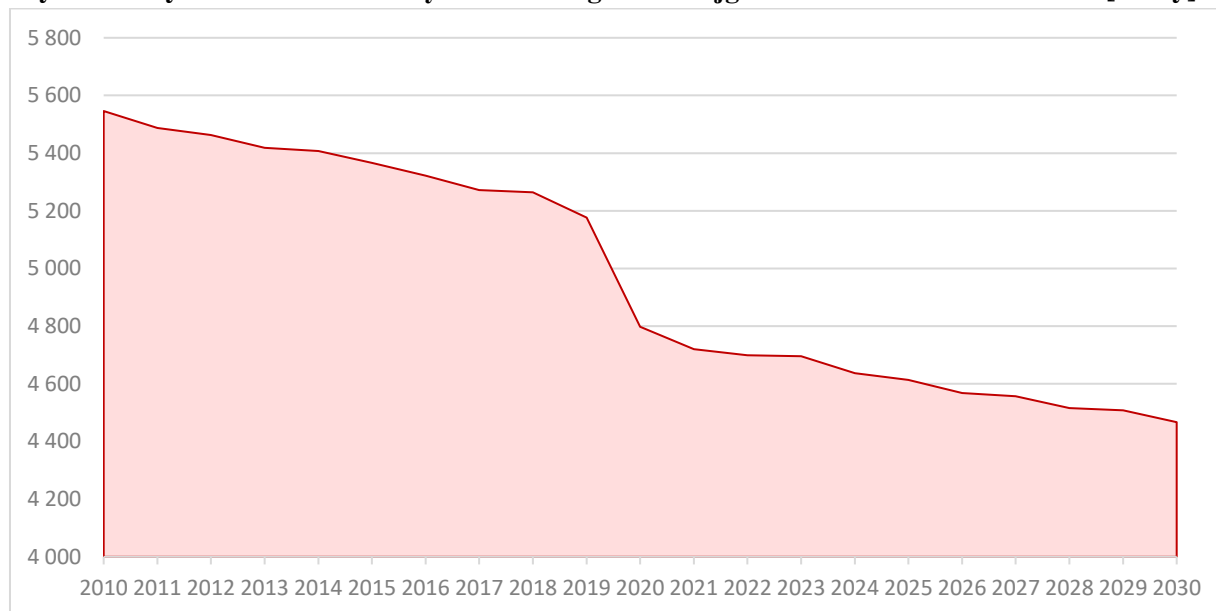
Tabela 2. Stan ludności (faktycznie zamieszkałej) gminie Rajgród na 31 grudnia 2021 roku

Opis	Ogółem		Mężczyźni		Kobiety	
	osób	%	osób	%	osób	%
Jednostka						
Populacja	4 720	100	2 340	49,57	2 380	50,42
Gęstość zaludnienia (os/km ²)	23		11,40		11,60	

Źródło: Opracowano na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

W okresie ostatnich kilkunastu lat obserwuje się stopniowy spadek liczby mieszkańców gminy średnio o ok. 40 osób rocznie. Szczególnie wyraźny jest spadek liczby ludności w latach 2019 i 2020, który jest prawdopodobnie związany z epidemią COVID-19. Dynamikę zmian liczby ludności gminy w kolejnych latach obrazuje poniższy wykres.

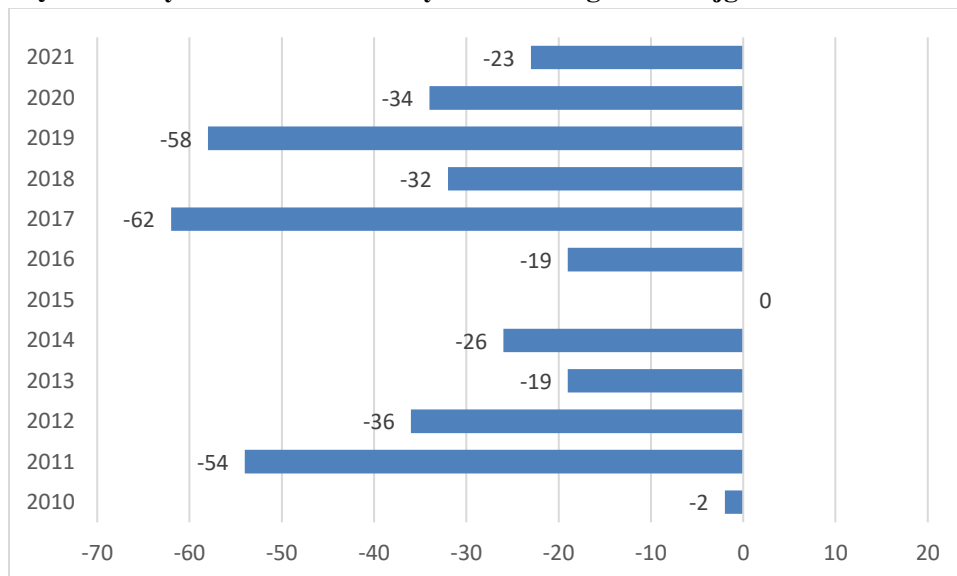
Wykres 1. Dynamika zmian liczby ludności w gminie Rajgród w latach 2010-2030 roku [osoby]

Źródło: Opracowano na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Spadek liczby ludności w gminie to m.in. wynik ujemnej migracji stałej, którą ukazuje poniższy wykres.

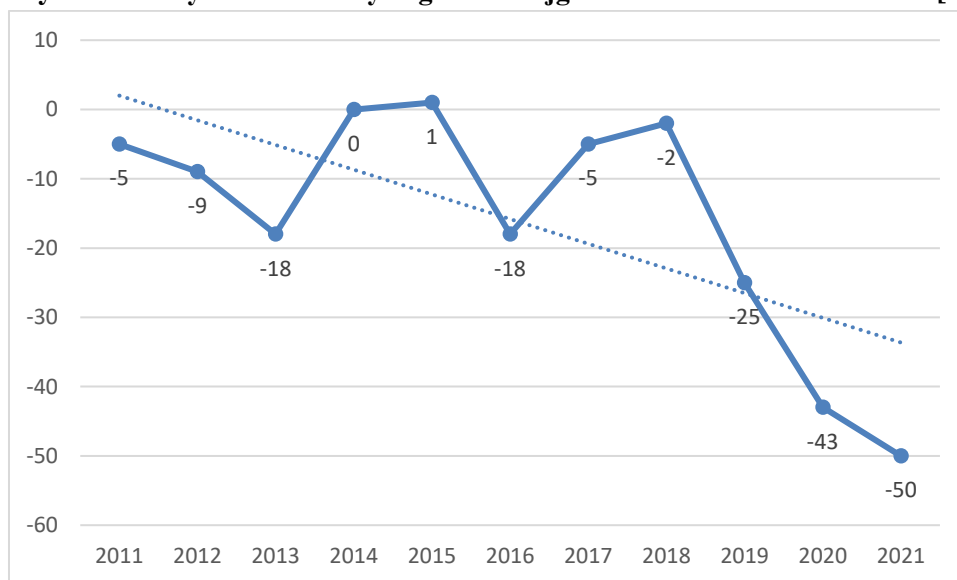
Wykres 2. Dynamika zmian liczby ludności w gminie Rajgród w latach 2010-2021 roku [osoby]

Źródło: Opracowano na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Zmiany liczby ludności zależą też od wielkości przyrostu naturalnego, będącego wypadkową liczby urodzeń i zgonów. W gminie Rajgród, w latach 2011-2021 przyrost naturalny był ujemny (poza latami 2014 i 2015), z tendencją spadkową.

Wykres 3. Przyrost naturalny w gminie Rajgród w latach 2010-2021 roku [osoby]

Źródło: Opracowano na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

W migracjach na pobyt stały przeważa kierunek zameldowań z miast do gminy Rajgród. Zwraca uwagę fakt, iż sporo zameldowań pochodzi również ze wsi (tabela poniżej).

Tabela 3. Migracje na pobyt stały w gminie Rajgród w latach 2011 – 2021

Zameldowania w gminie Rajgród [osoba]	Poprzednie miejsce zamieszkania			
	Ogółem	Miasto	Wieś	Zagranica
	550	354	175	21
	w %			
	100%	64%	32%	4%
Wymeldowania z gminy Rajgród [osoba]	Obecne miejsce zamieszkania			
	Ogółem	Miasto	Wieś	Zagranica
	956	710	246	0
	w %			
	100%	74%	26%	0%

Źródło: Opracowano na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Mieszkańcy nie migrują za granicę, a skala imigracji zagranicznych na przestrzeni lat 2011 - 2021 to niecałe 4% ogółu zameldowanych osób. Saldo migracji dotyczące przemieszczeń wewnętrznych jest ujemne, natomiast saldo migracji zagranicznych dodatnie i wynosi 21 osób na przestrzeni 10 lat.

Dokonano porównania zjawiska migracji w gminie Rajgród z wybranymi gminami. W 2021 roku bezwzględnie najwyższe saldo migracji wewnętrznych wystąpiło w gminie Ełk. Dodatnie saldo zanotowano jeszcze w gminie Grajewo, na pozostałych obszarach saldo było ujemne. W 2021 roku w mieście Rajgród odnotowano nieznaczny spadek salda migracji wewnętrznej. Na przestrzeni lat 2016-2021 miastu Rajgród udaje się wyhamowywać nieco ubytek mieszkańców, jednakże sumarycznie o 68 osób więcej wybyło z miasta, niż do niego przybyło. Podobnie jak w mieście Goniądz.

Gorzej sytuacja wygląda na terenach wiejskich gminy Rajgród, dla których saldo migracji jest stale ujemne. Taki odpływ mieszkańców jest jednak charakterystyczny dla gmin wiejsko-miejskich województwa podlaskiego oraz gmin sąsiednich wybranych do porównania. Najbardziej niekorzystny bilans migracji prezentuje gmina Ruciane-Nida, której saldo migracji jest niemal dwukrotnie wyższe w porównaniu do gminy Rajgród.

Tabela 4. Saldo migracji wewnętrznych w gminie Rajgród, na tle wybranych gmin w latach 2016 – 2021[osoby]

Nazwa obszaru	Saldo migracji wewnętrznych						
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	SUMA
Augustów (2)	-20	-23	-15	-22	4	-27	-103
Bargłów Kościelny (2)	-36	-34	-41	-47	-13	-26	-197
Grajewo (2)	-51	-29	-18	-55	-15	6	-162
Rajgród (3)	-22	-64	-35	-63	-34	-24	-242
Rajgród - miasto (4)	-6	-24	-2	-13	-19	-4	-68
Rajgród - obszar wiejski (5)	-16	-40	-33	-50	-15	-20	-174
Goniądz (3)	-31	-14	-4	-25	-22	-21	-117
Goniądz - miasto (4)	-11	-3	1	-2	-19	-9	-43
Goniądz - obszar wiejski (5)	-20	-11	-5	-23	-3	-12	-74
Elk (2)	58	123	133	178	136	118	746
Kalinowo (2)	-93	-61	-18	-67	10	-39	-268
Stare Juchy (2)	-37	-19	-21	-33	-25	-38	-173
Ruciane-Nida (3)	-86	-76	-67	-51	-39	-46	-365
Ruciane-Nida - miasto (4)	-32	-52	-51	-28	-12	-19	-194
Ruciane-Nida - obszar wiejski (5)	-54	-24	-16	-23	-27	-27	-171

Źródło: Opracowano na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Saldo migracji zewnętrznych w gminie Rajgród na przestrzeni lat 2016-2021 jest dodatnie, ale jego wielkość, szczególnie w ostatnich latach, nie jest znacząca.

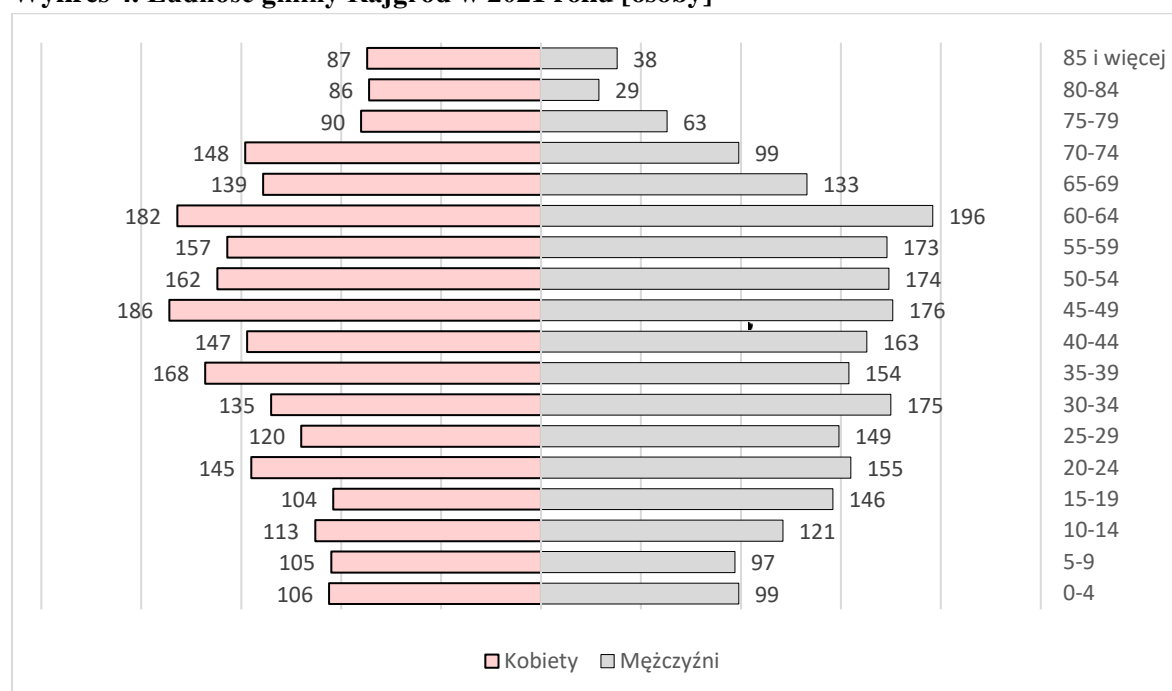
Tabela 5. Saldo migracji zagranicznych w gminie Rajgród, na tle wybranych gmin w latach 2016 – 2021[osoby]

Nazwa obszaru	Saldo migracji zagranicznych						
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	SUMA
Augustów (2)	0	1	1	1	1	4	8
Bargłów Kościelny (2)	0	5	0	0	0	0	5
Grajewo (2)	1	0	3	0	-1	3	6
Rajgród (3)	3	2	3	5	0	1	14
Rajgród - miasto (4)	0	0	2	4	0	1	7
Rajgród - obszar wiejski (5)	3	2	1	1	0	0	7
Goniądz (3)	4	0	0	2	2	-6	2
Goniądz - miasto (4)	2	0	-1	1	0	-6	-4
Goniądz - obszar wiejski (5)	2	0	1	1	2	0	6
Elk (2)	0	1	8	5	11	10	35
Kalinowo (2)	0	0	0	3	0	3	6
Stare Juchy (2)	1	1	-3	5	5	4	13
Ruciane-Nida (3)	12	6	0	1	-2	1	18
Ruciane-Nida - miasto (4)	1	3	-4	1	-3	1	-1
Ruciane-Nida - obszar wiejski (5)	11	3	4	0	1	0	19

Źródło: Opracowano na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Ważnym zagadnieniem demograficznym w analizie ludności jest struktura ludności według płci, do której ukazania najczęściej stosowany jest współczynnik feminizacji. W gminie Rajgród notuje się przewagę kobiet, gdyż na 100 mężczyzn przypada ok. 102 kobiety (współczynnik dla kraju 107). W strukturze wiekowej można zaobserwować nadwyżkę mężczyzn w wieku produkcyjnym, natomiast w wieku poprodukcyjnym znacząco zwiększa się liczba kobiet.

Wykres 4. Ludność gminy Rajgród w 2021 roku [osoby]

Źródło: Opracowano na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Tabela 6. Współczynnik dynamiki demograficznej w latach w latach 2011 – 2021[osoby]

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Średnia
POLSKA	1,03	1,00	0,95	1,00	0,94	0,99	1,00	0,94	0,92	0,74	0,64	0,92
PODLASKIE	0,96	0,94	0,87	0,93	0,88	0,93	0,96	0,91	0,91	0,72	0,60	0,87
Augustów (2)	1,05	1,16	1,22	1,21	0,75	1,04	0,91	0,59	0,84	0,54	0,67	0,91
Bargłów Kościelny (2)	0,93	1,27	0,85	1,02	1,18	1,10	0,83	0,73	0,58	0,45	0,49	0,86
Grajewo (2)	1,03	1,22	0,90	1,02	0,81	0,83	1,19	0,71	1,21	0,79	0,53	0,93
Rajgród (3)	0,91	0,85	0,70	1,00	1,02	0,69	0,91	0,96	0,62	0,46	0,43	0,78
Rajgród - miasto (4)	0,63	0,71	0,56	0,55	0,74	0,63	0,58	1,00	0,48	0,29	0,44	0,60
Rajgród - obszar wiejski (5)	1,18	0,92	0,76	1,32	1,21	0,71	1,08	0,94	0,68	0,55	0,42	0,89
Goniądz (3)	0,75	0,51	0,76	0,49	0,83	0,89	0,58	0,86	0,60	0,48	0,52	0,66
Goniądz - miasto (4)	0,72	0,32	0,75	0,50	0,36	0,57	0,88	0,78	1,00	0,34	0,45	0,61
Goniądz - obszar wiejski (5)	0,78	0,60	0,77	0,49	1,27	1,09	0,41	0,91	0,46	0,58	0,57	0,72
Elk (2)	1,18	1,34	0,89	1,36	0,86	0,93	1,04	0,89	0,91	0,80	0,59	0,98
Kalinowo (2)	1,25	1,25	0,79	1,32	0,90	0,61	0,82	0,77	0,84	0,76	0,35	0,88
Stare Juchy (2)	0,61	1,00	0,80	0,82	0,49	0,50	0,82	0,46	0,82	0,49	0,35	0,65
Ruciane-Nida (3)	0,99	0,73	0,72	1,07	1,03	0,80	0,83	0,57	0,60	0,54	0,43	0,75
Ruciane-Nida - miasto (4)	1,10	0,82	0,60	1,13	0,85	0,84	0,83	0,58	0,62	0,46	0,44	0,75

Ruciane-Nida - obszar wiejski (5)	0,85	0,66	0,89	1,00	1,27	0,73	0,83	0,55	0,57	0,66	0,42	0,77
--	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------

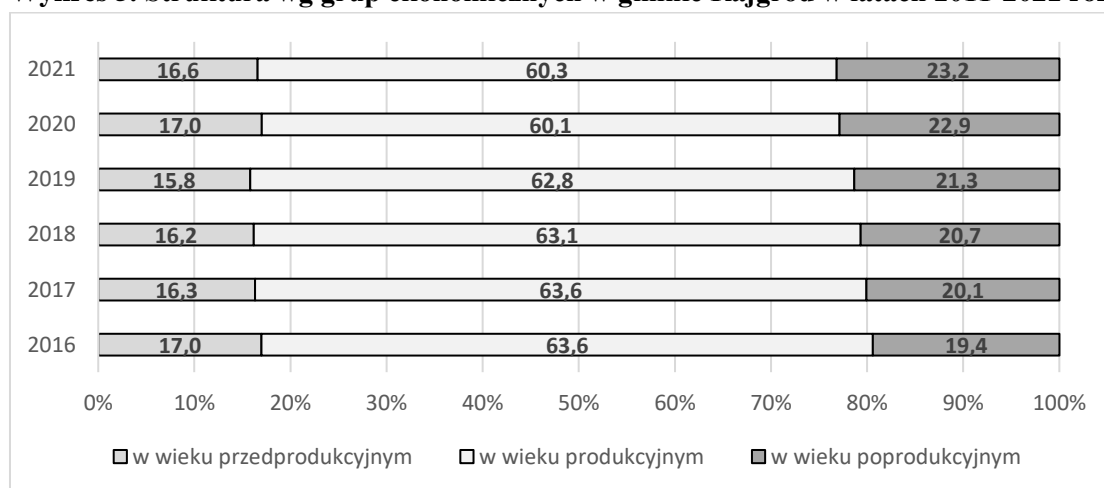
Źródło: Opracowano na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Wartość współczynnika dynamiki demograficznej, czyli stosunku liczby urodzeń żywych w danym okresie do liczby zgonów, w latach 2011-2021 wyniosła 0,78 i zauważalna jest tendencja stałego zmniejszania się tego czynnika. W ostatnich dwóch latach można zaobserwować znaczący spadek współczynnika, co związane jest prawdopodobnie z sytuacją pandemiczną w kraju. Współczynnik jest gorszy w stosunku do województwa podlaskiego (w latach 2011-2021 średnio 0,87) i Polski (w latach 2011-2021 średnio 0,92). Szczególnie źle sytuacja wygląda w mieście Rajgród (w latach 2011-2021 średnio 0,60), lepiej natomiast na terenach wiejskich gminy Rajgród (w latach 2011-2021 średnio 0,89). W porównaniu do innych wybranych terenów wiejskich Rajgród zajmuje jedną z ostatnich pozycji i nic nie wskazuje na to, by sytuacja ta miała ulec poprawie.

Gminę charakteryzuje znaczna przewaga mężczyzn w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym i dość duża dominacja kobiet w wieku poprodukcyjnym. Istotnym elementem struktury demograficznej jest również struktura wieku społeczeństwa, bowiem wzajemne relacje pomiędzy poszczególnymi grupami wiekowymi świadczą o kondycji społecznej. W analizowanym okresie (2011-2021) w gminie Rajgród nastąpiły istotne zmiany w proporcjach pomiędzy trzema grupami ekonomicznymi ludności.

Udział ludności w wieku poprodukcyjnym w gminie Rajgród systematycznie rośnie (wzrost z 19,4% w 2016 roku do 23,2% w 2021). Odsetek udziału osób w wieku produkcyjnym zmniejszył się z 63,6% w 2016 roku do 60,3% w 2021 roku.

Wykres 5. Struktura wg grup ekonomicznych w gminie Rajgród w latach 2011-2021 roku

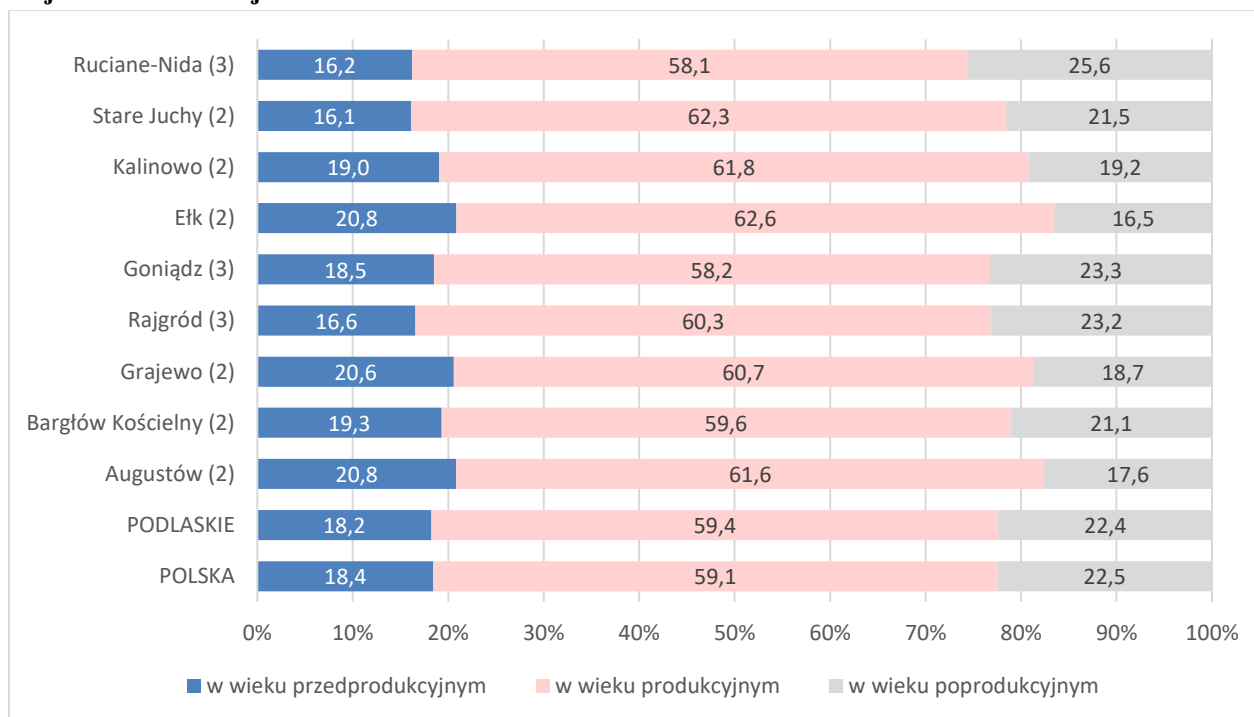
Źródło: Opracowano na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

W stosunku do województwa i kraju – w gminie Rajgród odsetek osób w wieku produkcyjnym jest wysoki, stanowi ok. 60,3 % mieszkańców, podczas gdy w województwie wynosi 59,4%, a w Polsce – 59,1%.

Za niepokojące zjawisko należy uznać utrzymujący się na niskim poziomie (ok. 17%) i zachowujący tendencję spadkową, stosunek udziału ludności w wieku przedprodukcyjnym do ogółu ludności. W gminie Rajgród wartość ta spadła w 2021 roku poniżej 16,6% i jest mniejsza niż w województwie podlaskim – 18,2% i Polsce – 18,4%.

Gmina Rajgród korzystnie wypada jedynie na tle gmin Ruciane-Nida i Stare Juchy. Na tle pozostałych gmin struktura społeczna gminy Rajgród wypada gorzej.

Wykres 6. Struktura ludności wg grup ekonomicznych w gminie Rajgród na tle wybranych gmin, województwie i kraju na rok 2021

Źródło: Opracowano na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

2.2. Gospodarka i rynek pracy

2.2.1. Podmioty gospodarki

O poziomie przedsiębiorczości mieszkańców danego obszaru świadczy wskaźnik liczby podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. mieszkańców. Poziom tego wskaźnika w gminie Rajgród w 2021 roku wyniósł 748 (na przestrzeni lat 2019-2021 wzrósł o 13,8%), przy czym na obszarze miejskim był znacznie wyższy i wyniósł 945. Są to wskaźniki niższe niż analogiczne w Polsce (1276), czy w województwie podlaskim (986), ale wyższe w stosunku do obszarów: Augustów - obszar wiejski (601), Grajewo - obszar wiejski (563), Goniądz - obszar miejsko-wiejski (620), Kalinowo - obszar wiejski (532), oraz Stare Juchy - obszar wiejski (710). Zdecydowanie wyższy wskaźnik można natomiast zaobserwować w gminie Ruciane-Nida, gdzie na 10 tys. mieszkańców przypadało 1 136 podmiotów wpisanych do rejestru REGON, w tym na obszarze wiejskim aż 1 028.

Tabela 7. Podmioty gospodarki narodowej – wskaźniki

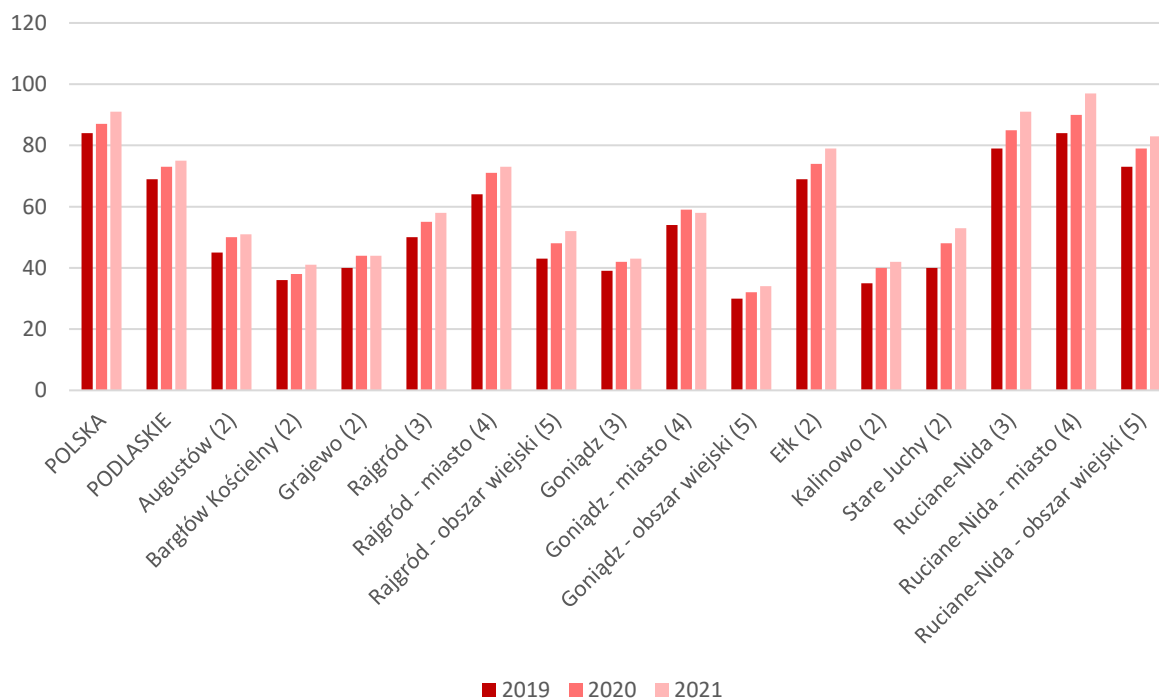
Jednostka terytorialna	podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności			jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności			jednostki wykreślone z rejestru REGON na 10 tys. ludności			osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 ludności		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
POLSKA	1175	1224	1276	99	86	97	59	45	50	84	87	91
PODLASKIE	896	947	986	83	73	76	57	36	41	69	73	75
Augustów (2)	533	587	601	62	61	35	22	23	23	45	50	51
Bargłów	437	470	496	38	35	39	25	23	14	36	38	41
Kościelny (2)	504	560	563	78	48	23	24	18	25	40	44	44
Grajewo (2)	657	713	748	55	64	72	44	44	34	50	55	58
Rajgród (3)	865	931	945	25	87	48	32	54	55	64	71	73
Rajgród - miasto (4)	566	616	661	68	54	82	49	39	24	43	48	52
Rajgród - obszar wiejski (5)	566	602	620	49	56	40	41	33	30	39	42	43
Goniądz (3)	850	923	932	50	99	40	66	44	56	54	59	58
Goniądz - miasto (4)	396	408	435	49	30	41	26	27	14	30	32	34
Goniądz - obszar wiejski (5)	856	917	962	78	81	75	45	38	40	69	74	79
Elk (2)	455	501	532	56	52	52	24	22	29	35	40	42
Kalinowo (2)	560	655	710	64	75	76	21	26	23	40	48	53
Stare Juchy (2)	1000	1078	1136	109	103	122	57	75	81	79	85	91
Ruciane-Nida (3)	1069	1148	1222	97	100	146	54	79	89	84	90	97
Ruciane-Nida - miasto (4)	912	989	1028	124	107	93	62	71	72	73	79	83
Ruciane-Nida - obszar wiejski (5)												

Źródło: Opracowano na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Na dynamikę i tempo zmian w strukturze podmiotów gospodarczych wskazują dwa kolejne wskaźniki: liczba jednostek nowo zarejestrowanych w rejestrze REGON na 10 tys. ludności oraz liczba jednostek wykreślonych z rejestru REGON na 10 tys. ludności. W 2021 roku w Polsce na 10 tys. osób zarejestrowano 97 podmioty, w województwie podlaskim 76, natomiast w gminie Rajgród 72, przy czym na obszarze wiejskim aż 82 i jest to jeden z najwyższych wskaźników wśród analizowanych gmin. Zdecydowanie wyższą aktywność gospodarczą wykazują mieszkańcy gminy Ruciane-Nida (122), co może być spowodowane rozwojem branży turystycznej w tym regionie. Pod względem wskaźnika likwidacji podmiotów gospodarczych gmina Rajgród nie odbiega istotnie od reszty analizowanych gmin.

Analiza danych obrazujących aktywność mikroprzedsiębiorstw również wskazuje, że gmina Rajgród charakteryzuje się stosunkowo wysoką aktywnością gospodarczą na tle innych analizowanych gmin (wykres poniżej). Wyjątkiem ponownie jest gmina Ruciane-Nida, gdzie wskaźnik liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 1000 osób jest wyższy niż w gminie Rajgród i porównywalny do danych krajowych oraz gmina Ełk, gdzie ten wskaźnik jest porównywalny do danych województwa.

Wykres 7. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 osób

Źródło: Opracowano na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Kolejną ważną informacją świadczącą o potencjale gospodarczym jest struktura podmiotów według klas wielkości. W całej gospodarce dominują podmioty najmniejsze zatrudniające do 9 osób. W 2021 roku w Polsce na 10 tys. osób w wieku produkcyjnym takich podmiotów przypadało 2086, w województwie podlaskim - 1604, w gminie Rajgród - 1206, natomiast w mieście Rajgród - 1540. Znaczenie tych firm jest istotne w lokalnej gospodarce każdej z gmin, w tym w szczególności: Ruciane-Nida (1905 podmiotów na 10 tys. osób w wieku produkcyjnym) czy gminie wiejskiej Ełk (1486 podmiotów na 10 tys. osób w wieku

produkcyjnym). Z jednej strony świadczy to o przedsiębiorczości mieszkańców tych gmin, z drugiej zaś o braku bodźców do przekształcania tych podmiotów w większe organizacje, a tym samym działające z większym rozmachem i na większą skalę.

Warto zauważyć, że gmina Rajgród wyróżnia się liczebnością podmiotów małych, tzn. zatrudniających od 10 do 50 osób. Tych jest w gminie Rajgród 28,1, ale w mieście aż 59,2, co przewyższa średnią dla województwa (43,7) oraz zrównuje się prawie ze średnią ogólnopolską (59,8). Podmiotów zatrudniających od 50 do 249 osób na 10 tys. mieszkańców w Polsce przypada 12,2, w województwie podlaskim 10,2, natomiast w gminie Rajgród 7, ale w mieście Rajgród aż 11,8 i jest to najwyższy wskaźnik wśród wszystkich analizowanych jednostek samorządowych.

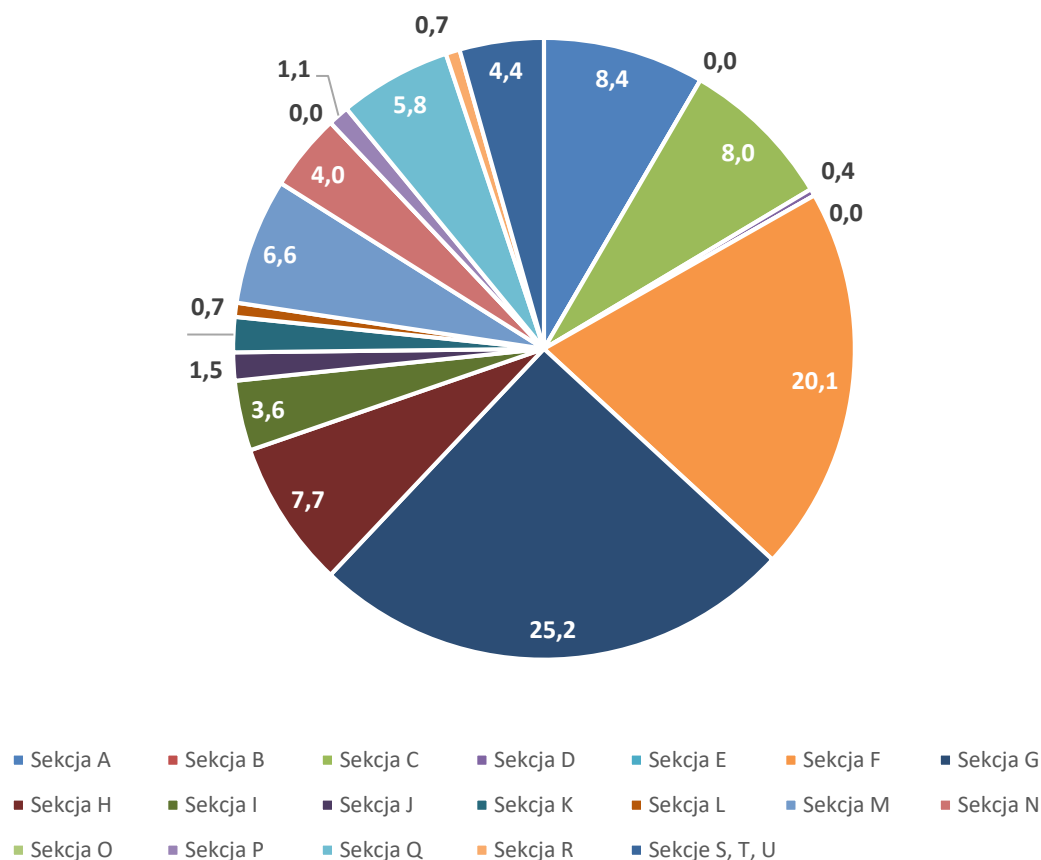
Tabela 8. Podmioty wg klas wielkości na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym w 2021 roku

	ogółem	0 - 9	10 - 49	50 - 249	250 i więcej
POLSKA	2160,4	2086,5	59,8	12,2	1,9
PODLASKIE	1659,4	1604,3	43,7	10,2	1,2
Augustów (2)	975,3	950,1	22,7	2,5	0
Bargłów Kościelny (2)	832,5	802,8	26,4	3,3	0
Grajewo (2)	927,3	897,4	26,8	3	0
Rajgród (3)	1241,2	1206	28,1	7	0
Rajgród - miasto (4)	1611,4	1540,3	59,2	11,8	0
Rajgród - obszar wiejski (5)	1085	1065	15	5	0
Goniądz (3)	1065,5	1032,6	22	11	0
Goniądz - miasto (4)	1648,1	1587,5	50,6	10,1	0
Goniądz - obszar wiejski (5)	734,8	717,6	5,7	11,5	0
Elk (2)	1536,3	1486,2	42,2	7,9	0
Kalinowo (2)	861,2	824,9	36,3	0	0
Stare Juchy (2)	1138,5	1114,8	23,7	0	0
Ruciane-Nida (3)	1954,3	1905,8	43,9	4,6	0
Ruciane-Nida - miasto (4)	2220,3	2154,5	57	8,8	0
Ruciane-Nida - obszar wiejski (5)	1658,5	1629,3	29,3	0	0

Źródło: Opracowano na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Wśród osób prowadzących działalność gospodarczą największy udział mają podmioty należące do sekcji G – Handel hurtowy i detaliczny (25,2%), sekcji F- budownictwo (20,1%), sekcji A – rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo (8,4%) i sekcji C – przetwórstwo przemysłowe (8,0%).

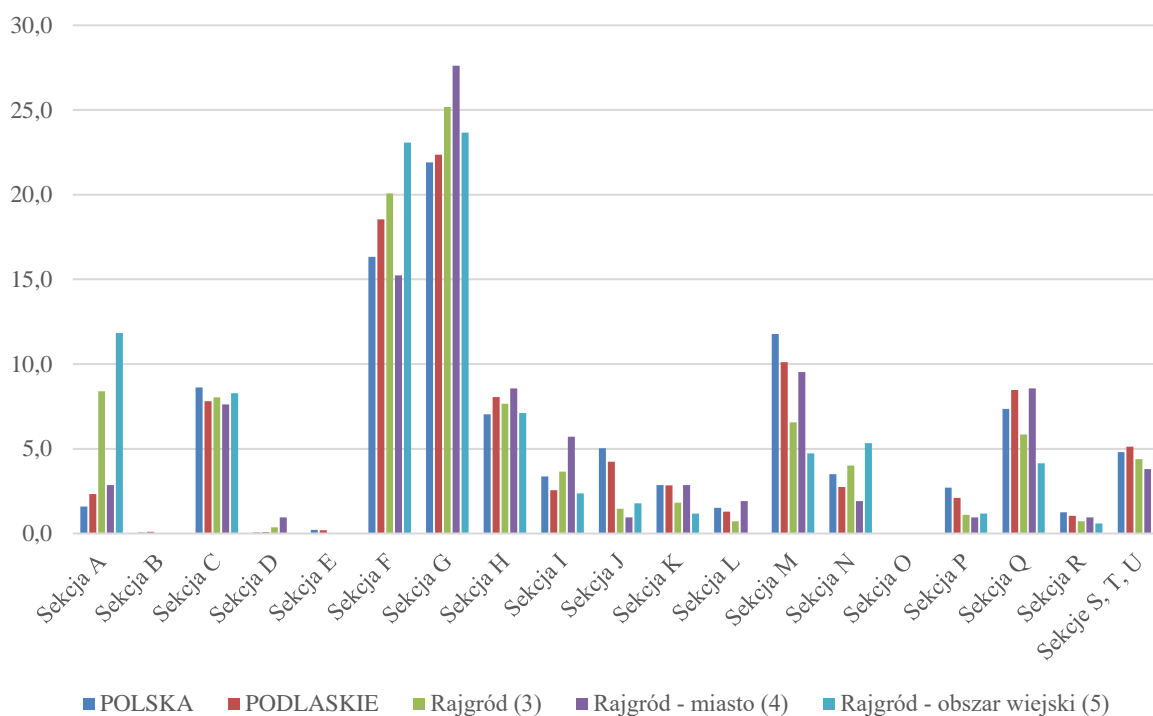
Wykres 8. Osoby fizyczne prowadzące działalność wg sekcji PKD 2007

Źródło: Opracowano na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

W zakresie struktury podmiotów gmina Rajgród wykazuje pewne zróżnicowanie na tle województwa i kraju. Przede wszystkim widoczny jest duży udział podmiotów z sekcji A (rolnictwo, leśnictwo i łowiectwo), zwłaszcza na terenach wiejskich (województwo podlaskie: 2,3%; Rajgród – obszary wiejskie: 11,8%). W mieście Rajgród większy udział w strukturze mają podmioty z sekcji G (Handel hurtowy i detaliczny – 27,6%; dla porównania w województwie 22,4%) oraz sekcji I (Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi – 5,7%, dla porównania w województwie 2,6%). W Rucianem Nidzie jeszcze w większym stopniu widoczne jest profilowanie działalności gospodarczej związane z obsługą ruchu turystycznego, bowiem tam ponad 22% podmiotów reprezentuje sekcję I.

Wykres 9. Porównanie struktury osób prowadzących działalność gospodarczą według sekcji PKD

Źródło: Opracowano na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

2.2.2. Rynek pracy

Dane zawarte w kolejnej tabeli wskazują w jakim stopniu kapitał społeczny danej jednostki terytorialnej jest wykorzystany. Służy do tego wskaźnik pracujących na 1000 ludności. W Polsce wskaźnik ten rośnie i w 2021 roku wyniósł 259 osób, natomiast w województwie podlaskim wyniósł 209 osób. W gminie Rajgród wielkość ta jest na tle województwa dużo niższa i wynosi 68 osób, przy czym w mieście Rajgród sytuacja jest zdecydowanie korzystniejsza, bowiem wskaźnik wzrasta do 151 osób. W porównaniu do innych analizowanych jednostek samorządowych w mieście Rajgród potencjał ludzki jest najlepiej wykorzystany. Istnieje jednak duża dysproporcja pomiędzy miastem a obszarami wiejskimi, gdzie wielkość ta wynosi zaledwie 31 osoby i jest z kolei niższa niż w innych gminach.

Tabela 9. Pracujący na 1000 ludności

	2019	2020	2021
POLSKA	255	254	259
PODLASKIE	201	203	209
Augustów (2)	72	81	75
Bargłów Kościelny (2)	51	52	52
Grajewo (2)	86	95	95
Rajgród (3)	71	75	68
Rajgród - miasto (4)	155	167	151
Rajgród - obszar wiejski (5)	35	35	31
Goniadz (3)	88	87	84

Goniądz - miasto (4)	160	154	*
Goniądz - obszar wiejski (5)	45	47	*
Elk (2)	109	118	114
Kalinowo (2)	45	49	50
Stare Juchy (2)	48	62	54
Ruciane-Nida (3)	86	87	96
Ruciane-Nida - miasto (4)	98	101	110
Ruciane-Nida - obszar wiejski (5)	71	69	78

* - brak danych

Źródło: Opracowano na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

W latach 2019-2021 liczba pracujących w gminie Rajgród spadała (średnio o 13,5%), przy czym spadek ten dotyczył przede wszystkim obszarów wiejskich (spadek o 19%). Dla porównania w analogicznym okresie w województwie podlaskim liczba pracujących wzrosła o 1,3%, natomiast w kraju o 0,15%. Warto zauważyć, że na tle innych analizowanych gmin jest to znaczący spadek. Na koniec 2021 roku w gminie Rajgród liczba pracujących osób wyniosła 320, z czego 51,9% stanowią kobiety, a pozostałe 48,1% mężczyźni.

Tabela 10. Pracujący wg płci

	Ogółem			tempo przyrostu	udział mężczyzn w ogólnej liczbie zatrudnionych		udział kobiet w ogólnej liczbie zatrudnionych	
	2019	2020	2021		2021		2021	
	osoba	Osoba	osoba		osoba	%	osoba	%
POLSKA	9789043	9660924	9803757	100,15	4877101	49,7	4926656	50,3
PODLASKIE	236952	234749	240149	101,35	117894	49,1	122255	50,9
Augustów (2)	488	526	486	99,59	298	61,3	188	38,7
Bargłów Kościelny (2)	278	269	265	95,32	123	46,4	142	53,6
Grajewo (2)	500	527	527	105,40	229	43,5	298	56,5
Rajgród (3)	370	362	320	86,49	154	48,1	166	51,9
Rajgród - miasto (4)	244	246	218	89,34	96	44,0	122	56,0
Rajgród - obszar wiejski (5)	126	116	102	80,95	58	56,9	44	43,1
Goniądz (3)	435	416	396	91,03	164	41,4	232	58,6
Elk (2)	1287	1425	1377	106,99	634	46,0	743	54,0
Kalinowo (2)	299	311	311	104,01	101	32,5	210	67,5
Stare Juchy (2)	181	214	182	100,55	77	42,3	105	57,7
Ruciane-Nida (3)	688	656	712	103,49	297	41,7	415	58,3
Ruciane-Nida - miasto (4)	437	426	455	104,12	169	37,1	286	62,9
Ruciane-Nida - obszar wiejski (5)	251	230	257	102,39	128	49,8	129	50,2

Źródło: Opracowano na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Ogółem w 2021 roku w gminie Rajgród zarejestrowanych było 202 osoby bezrobotne, w tym 50% mężczyzn i 50% kobiet. W ciągu ostatnich trzech lat, w gminie Rajgród odnotowano jeden z większych spadków osób bezrobotnych (spadek o 13,7%). W tym czasie w kraju przybyło osób bezrobotnych (wzrost o 3,3%). Największy spadek osób bezrobotnych wśród analizowanych gmin odnotowano w Augustowie (-14,8%), natomiast największy wzrost w gminie Stare Juchy (10,8%).

Tabela 11. Bezrobotni zarejestrowani wg płci

	Ogółem			Dynamika zmian	udział mężczyzn w ogólnej liczbie bezrobotnych		udział kobiet w ogólnej liczbie bezrobotnych	
	2019	2020	2021		2021		2021	
	osoba	Osoba	osoba	%	osoba	%	osoba	%
POLSKA	866374	1046432	895203	3,3	413268	46,2	481935	53,8
PODLASKIE	33277	37830	33374	0,3	18032	54,0	15342	46,0
Augustów (2)	216	221	184	-14,8	99	53,8	85	46,2
Bargłów Kościelny (2)	198	204	195	-1,5	107	54,9	88	45,1
Grajewo (2)	193	204	203	5,2	86	42,4	117	57,6
Rajgród (3)	234	246	202	-13,7	101	50,0	101	50,0
Goniądz (3)	119	134	127	6,7	78	61,4	49	38,6
Elk (2)	785	909	781	-0,5	339	43,4	442	56,6
Kalinowo (2)	302	372	326	7,9	152	46,6	174	53,4
Stare Juchy (2)	148	195	164	10,8	82	50,0	82	50,0
Ruciane-Nida (3)	277	313	271	-2,2	132	48,7	139	51,3

Źródło: Opracowano na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

W 2021 roku najwyższy odsetek bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym występuje w gminie wiejskiej Elk (10,3%) oraz Kalinowo (8,5%). Sytuacja w gminie Rajgród na tym tle wygląda umiarkowanie dobrze, zwłaszcza jeśli podkreślić fakt, że na przestrzeni trzech ostatnich lat odsetek ten nieznacznie zmalał. W porównaniu do danych wojewódzkich (4,0%) i ogólnopolskich (4,9%) sytuacja na rynku pracy nie wydaje się być zadowalająca. W gminie Rajgród bezrobociem w nieco większym stopniu dotknięte są kobiety niż mężczyźni.

Tabela 12. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym według płci [%]

Jednostka terytorialna	ogółem			mężczyźni			kobiety		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
	%	%	%	%	%	%	%	%	%
POLSKA	3,8	4,6	4,0	3,2	4,0	3,5	4,4	5,3	4,6
PODLASKIE	4,6	5,5	4,9	4,5	5,5	4,9	4,7	5,5	4,9
Augustów (2)	5,1	5,5	4,6	4,8	5,0	4,5	5,4	6,2	4,8
Bargłów Kościelny (2)	5,9	6,7	6,4	5,3	6,1	6,5	6,5	7,5	6,4
Grajewo (2)	5,3	6,1	6,1	4,6	5,0	4,6	6,1	7,3	7,8
Rajgród (3)	7,2	8,5	7,1	6,5	8,2	6,4	8,1	8,9	8,0
Goniądz (3)	4,0	4,8	4,7	4,1	4,8	5,2	3,8	4,8	4,0
Elk (2)	10,3	12,0	10,3	8,1	9,9	8,1	13,1	14,5	13,1
Kalinowo (2)	7,0	9,5	8,5	5,9	8,2	6,9	8,3	11,1	10,6
Stare Juchy (2)	6,2	9,1	7,8	5,3	7,7	6,9	7,3	11,0	9,0
Ruciane-Nida (3)	5,6	7,0	6,3	4,2	6,2	5,6	7,4	7,9	7,1

Źródło: Opracowano na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

2.2.3. Tereny inwestycyjne

W gminie Rajgród do dyspozycji potencjalnych inwestorów jest teren inwestycyjny o powierzchni 4,4062 ha (Podchoinki), obejmujący działki o numerze ewidencyjnym 1353/1, 1378, 1494.

Ponadto gmina Rajgród posiada następujące działki:

- Rajgród:
 - dz. nr ewid. 1410/1 i 1410/2 o łącznej powierzchni - 1,4805 ha;
 - dz. nr ewid. 1404/2, 1404/3, 1409/3 o łącznej powierzchni – 5,492 ha;
 - dz. nr ewid. 1459 o powierzchni – 0,6014 ha;
 - dz. nr ewid. 748 o powierzchni – 0,8778 ha;
 - dz. nr ewid. 2435/2, 2435/4 o łącznej powierzchni – 3,7976 ha;
- Ciszewo: dz. nr ewid. 168/2 o powierzchni – 0,51 ha;
- Czarna Wieś: dz. nr ewid. 139/1 o powierzchni – 0,67 ha;
- Danowo: dz. nr ewid. 59 o powierzchni – 0,79 ha;
- Kosówka: dz. nr ewid. 157 o powierzchni – 1,86 ha;
- Kozłówka: dz. nr ewid. 139/2 o powierzchni – 1,1 ha;
- Kuligi: dz. nr ewid. 160/4 o powierzchni – 0,9082 ha;
- Pieńczykówek: dz. nr ewid. 40 o powierzchni – 1,53 ha;
- Turyczyn: dz. nr ewid. 36/3 o powierzchni – 1,2 ha;
- Woźnawieś: dz. nr ewid. 730/3, 730/4, 730/5 o łącznej powierzchni – 0,9 ha.

2.2.4. Rolnictwo

Poziom lesistości gminy Rajgród jest zbliżony do poziomu ogólnokrajowego. W 2021 roku lesistość wyniosła 28,4%, przy czym na terenach wiejskich była nieco wyższa i wyniosła 31,8% (w Polsce 29,6%, w województwie podlaskim 31%). Gminą wyjątkowo wyróżniającą się pod względem lesistości jest Ruciane-Nida, gdzie powierzchnia gruntów leśnych stanowi aż 71,7% powierzchni całkowitej.

W strukturze lasów dominują bory świeże i bory mieszane świeże z sosną III i IV klasy wiekowej jako gatunkiem panującym oraz lasy siedlisk bagiennych – olsy i bory mieszane bagienne z olszą i brzozą jako gatunki panujące. Lasy mieszane o różnogatunkowym składzie drzewostanu występują na niewielkich powierzchniach, głównie przy jeziorach i na obrzeżach dolin. Lasy, oprócz funkcji gospodarczej (produkcja wysokiej klasy surowca drzewnego), pełnią również funkcję ochronną dla zasobów wodnych i glebowych. Ponadto są walorem krajobrazowym gminy i ostoją dla dzikiego ptactwa i zwierząt.

Tabela 13. Powierzchnia gruntów leśnych

Jednostka terytorialna	lesistość w %		
	2019	2020	2021
	%	%	%
POLSKA	29,6	29,6	29,6
PODLASKIE	30,9	31,0	31,0
Augustów (2)	31,5	31,6	31,6
Bargłów Kościelny (2)	13,5	13,4	13,4
Grajewo (2)	31,6	31,6	31,8
Rajgród (3)	28,4	28,4	28,4
Rajgród - miasto (4)	12,0	12,0	12,0
Rajgród - obszar wiejski (5)	31,7	31,8	31,8
Goniądz (3)	31,6	31,6	31,6
Goniądz - miasto (4)	1,9	1,9	1,9
Goniądz - obszar wiejski (5)	31,9	31,9	32,0
Elk (2)	27,1	26,7	26,7
Kalinowo (2)	19,0	18,9	19,0
Stare Juchy (2)	18,0	18,0	18,2
Ruciane-Nida (3)	71,7	71,7	71,7
Ruciane-Nida - miasto (4)	48,8	48,8	48,9
Ruciane-Nida - obszar wiejski (5)	72,9	72,9	72,9

Źródło: Opracowano na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

W 2020 roku na obszarze gminy działało 624 gospodarstw rolnych, z czego aż 290 stanowiły gospodarstwa 15 ha i powyżej.

Tabela 14. Struktura obszarów gospodarstw rolnych w 2020 roku (w %)

Jednostka terytorialna	do 1 ha włącznie	1 - 5 ha	5 - 10 ha	10 - 15 ha	15 ha i więcej
POLSKA	1,9	50,1	21,9	9,9	16,1
PODLASKIE	0,8	28,2	24,4	16,9	29,7
Augustów (2)	1,0	20,1	25,9	18,9	34,1
Bargłów Kościelny (2)	0,6	14,4	23,4	21,1	40,6
Grajewo (2)	0,5	15,8	15,8	17,8	50,1
Rajgród (3)	0,6	18,3	16,3	18,3	46,5
Goniądz (3)	0,9	19,3	20,9	18,5	40,4
Elk (2)	1,7	39,7	15,3	11,8	31,5
Kalinowo (2)	0,9	26,7	15,7	19,0	37,7
Stare Juchy (2)	1,4	25,7	18,3	13,4	41,1
Ruciane-Nida (3)	1,2	43,4	21,3	12,7	21,3

Źródło: Opracowano na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Jednym ze wskaźników oceny poziomu rozwoju rolnictwa jest struktura obszarowa gospodarstw. Okazuje się, że w gminie Rajgród jest ona raczej korzystna. Udział gospodarstw małych, czyli od 1 do 5 ha, często nierynkowych, w gminie Rajgród jest porównywalny do innych gmin, natomiast zdecydowanie większy jest odsetek w przypadku gospodarstw największych o powierzchni powyżej 15 ha. W gminie Rajgród tego typu gospodarstwa stanowią aż 46,5% i jest to jeden z najwyższych odsetków wśród analizowanych gmin (większy

zaobserwowano jedynie w gminie Grajewo – 50,1%). Dla porównania analogiczny odsetek dla całego kraju wynosi 16,1%, natomiast dla województwa podlaskiego 29,7%.

W gminie Rajgród wśród gospodarstw rolnych zajmujących się uprawą roślin największą część stanowią gospodarstwa zasiewające zboża. Znaczenie pozostałych roślin uprawnych w gospodarce rolnej gminy jest marginalne. W większości analizowanych gmin struktura zasiewu jest podobna.

Tabela 15. Powierzchnia zasiewów wybranych upraw w 2020 roku

Jednostka terytorialna	zboża					
	zboża razem	podstawowe z mieszkankami zbożowymi	ziemniaki	buraki cukrowe	rzepak i rzepak razem	warzywa gruntowe
POLSKA	7466693,17	6405421,77	226064,58	245711,81	979390,24	168020,9
PODLASKIE	407646,77	361509,1	5829,74	51,39	17692,7	2701,35
Augustów (2)	3225,86	3052,28	51,39	0	79,45	0,32
Bargłów Kościelny (2)	2558,46	2437,57	51,35	0	212,47	2,23
Grajewo (2)	4703,46	4380,95	130,61	0	0	0
Rajgród (3)	2200,43	1844,33	40,47	0	65,41	4,53
Goniądz (3)	3456,65	3178,39	37,97	0	210,65	0
Ełk (2)	4450,85	3156,63	59,13	0	1099,28	18,29
Kalinowo (2)	5053,86	4332,15	125,51	0	472,16	8,64
Stare Juchy (2)	1722,04	1470,59	31,1	0	0	33
Ruciane-Nida (3)	331,34	284,45	2,88	0	0	0

Źródło: Opracowano na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Od 2010 roku do 2020 roku w gminie Rajgród wzrosła hodowla bydła (o 29%) oraz trzody chlewnej (o 218%). Na przestrzeni lat spadła liczba hodowli drobiu (o 63%). W większości analizowanych gmin nastąpił wzrost hodowli bydła oraz spadek hodowli trzody chlewnej. W trzech analizowanych gminach znacząco wzrosła hodowla drobiu: Augustów (211%), Goniądz (254%) oraz Ełk (332%).

Tabela 16. Pogłowia zwierząt w gospodarstwach rolnych w 2020 roku

Jednostka terytorialna	bydło ogółem			świnie ogółem			drób ogółem		
	2010	2020	Dynamika zmian (%)	2010	2020	Dynamika zmian (%)	2010	2020	Dynamika zmian (%)
POLSKA	5760585	6309011	10	15278051	11151150	-27	176488115	225902594	28
PODLASKIE	876272	1038563	19	551230	369645	-33	7451240	14069024	89
Augustów (2)	19785	20710	5	3241	2720	-16	54852	170555	211
Bargłów Kościelny (2)	15933	21865	37	1229	24	-98	31894	6016	-81
Grajewo (2)	17023	20037	18	5265	1499	-72	11601	6375	-45
Rajgród (3)	10508	13550	29	868	2762	218	14376	5311	-63
Goniądz (3)	8893	11224	26	3238	6148	90	24499	86830	254
Ełk (2)	6163	9117	48	2466	-	-	21739	94015	332
Kalinowo (2)	8882	9622	8	1748	-	-	9233	5860	-37
Stare Juchy (2)	3572	4322	21	846	-	-	14495	2449	-83
Ruciane-Nida (3)	2050	1960	-4	21	-	-	1832	1041	-43

Źródło: Opracowano na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

2.2.5. Turystyka

Rozwój turystyki jest uwarunkowany atrakcyjnością walorów kulturowych oraz przyrodniczych istniejących na danym obszarze.

Walory kulturowe

Na terenie miasta i gminy Rajgród znajdują się następujące obiekty zabytkowe wpisane do rejestru zabytków na podstawie decyzji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków:

- Kościół Parafialny p.w. NMP (1913 r.),
- Cmentarz rzymsko – katolicki (kaplica mur. ok. 1820 r.),
- Mogiła z okresu powstania styczniowego (ul. Warszawska),
- Kapliczka drewniana, ul. Warszawska, 2 ćw. XIX w.,
- Dworek Rydzewskich, ul. Rajgrodzik 8, mur. l.20.XX w.,
- Młyn na Wojdach z 1911 r.,
- Kościół Parafialny p.w. św. Wojciecha w Rydzewie z XIX w.
- historyczny układ urbanistyczny miasta Rajgród, w tym trójkątny rynek wraz z otaczającymi go domami, kamieniczkami i uliczkami.

Kościół parafialny pw. Narodzenia NMP w Rajgrodzie zbudowany jest z czerwonej cegły w stylu neogotyckim, prace budowlane prowadzone były w latach 1906 – 1912. Kościół jest trójnawowy z nawą poprzeczną (transeptem) i fasadą z dwoma strzelistymi wieżami 56 m wysokości. Trzecia wieża, mniejsza, znajduje się na skrzyżowaniu naw. W ołtarzu głównym umieszczony został XVII-wieczny obraz Matki Boskiej Rajgrodzkiej. Przed tym obrazem odprawiał mszę św. kardynał Karol Wojtyła, późniejszy papież Jan Paweł II, który w dniach od 28 lipca do 4 sierpnia 1974 r. przebywał nad Jeziorem Rajgrodzkim.

Naprzeciw kościoła parafialnego, przy ul. Warszawskiej, na cmentarzu grzebalnym, znajduje się klasycystyczna kaplica grobowa zbudowana w 1824 r. przez Józefa Bagińskiego. Nad wejściem znajduje się trójkątne zwieńczenie z prostokątną niszą, gdzie umieszczone było epitafium. Natomiast pod podłogą usytuowana jest welbowana piwnica, która zawiera pochówki Bagińskich – właścicieli Podliszewa i innych podrajgrodzkich dóbr ziemskich.

Przy wjeździe do Rajgrodu od strony Grajewa, po lewej stronie, na niewielkim wzniesieniu znajduje się drewniana kapliczka. Zbudowana została w połowie XIX wieku i najprawdopodobniej na wzgórku (wówczas) za miastem, gdzie mogli być pochowani bohaterscy ułani poznańscy i inni żołnierze, którzy polegli pod Rajgrodem 29 maja 1831 r. Wewnątrz kapliczki zawieszony jest obraz Matki Boskiej Rajgrodzkiej, reprodukcja z warsztatu częstochowskiego z 1882 r.

Pomiędzy odnogą wschodnią a zbiornikiem głównym Jeziora Rajgrodzkiego położony jest zabytkowy zespół dworsko – parkowy. Znajduje się w nim dworek z 1880 roku, wybudowany przez Karwowskich – ówczesnych właścicieli Opartowa. Majątkiem tym, liczącym ok. 100 ha, w okresie międzywojennym gospodarował Mateusz Niedźwiedzki. Obok dworku znajduje się park z małym stawem oraz stary sad owocowy.

Kolejnym zabytkiem jest Góra Zamkowa w Rajgrodzie - wzniesienie o stromych zboczach sięgające do 14 m nad poziom wody (133,1 m n.p.m.). Wymiary góry w podstawie wynoszą 200 m x 140 m. Znajduje się ona na półwyspie Jeziora Rajgrodzkiego – najstarszej części Rajgrodu. W przeszłości było tu grodzisko jaćwieskie, następnie gród książęcy, a od 1571 do 1775 r. dwór starosty rajgrodzkiego.

Po ogólnopolskich dożynkach w Białymstoku (w 1973 r.) podarowano Rajgrodowi drewnianą estradę na metalowej konstrukcji, którą ulokowano na krańcu zachodnim łagodnego południowego podejścia. Niżej znajduje się plaża miejska oraz przystań rybacka. W 2000 roku na majdanie, nad zachodnią stromizną pobudowano drewniany, stylowy ołtarz polowy nawiązujący do umocnień obronnych. W dniu 5 sierpnia 2000 r. miała tu miejsce koronacja obrazu Matki Boskiej Rajgrodzkiej. Góra Zamkowa jest również miejscem widokowym.

Rajgrodzki rynek – obecnie Plac 1000-lecia, po ostatniej wojnie zasadzony został drzewami. Zachował jednak trójkątny kształt, ponieważ powstał przy rozwidleniu drogi wychodzącej z rajgrodzkiego dworu; jedna kierowała się ku Mazowszu, a druga na Litwę. Przy rynku znajduje się szereg kamieniczek z końca XIX wieku i pierwszych lat wieku XX. Część z nich jest typową pożydowską architekturą.

Młyn na Wojdach – młyn wodny nad rzeką Jegrznią w Wojdach wzniesiony w 1911 r. przez Wacława Mościckiego – ostatniego właściciela majątku Wojdy, w którym znajdowało się ponad 100 ha stawów rybnych.

Kościół Parafialny pw. św. Wojciecha w Rydzewie – drewniany, zbudowany w latach sześćdziesiątych XIX wieku na planie prostokąta. Wewnątrz znajdują się zabytkowe organy.

Ścieżki edukacyjne i rekreacyjne

Szlaki piesze

Urozmaicona rzeźba terenu podnosi atrakcyjność krajobrazową, zapewniając zmienność otoczenia, kontrastowość form, liczne punkty widokowe z rozległymi panoramami, co zachęca turystów do wędrówek pieszych, rowerowych, kajakowych po licznych szlakach na terenie całej gminy. Na omawianym obszarze rozpoczynają się piesze szlaki turystyczne Biebrzańskiego Parku Narodowego:

- „czerwony” - Rajgród - Okoniówek - Rybczyzna - Woźnawieś - leśniczówka Grzędy - "Nowy Świat" - "Wilcza Góra" - "Kapli Dołek" - "Dział Kumkowskiego" - węzeł szlaków – 41,6 km,
- „zielony” - Osowiec-Twierdza - Przechody - Ciszewo - Kuligi - 37,7 km,
- „żółty” - Tama - Kuligi - Orzechówka - węzeł szlaków "Tajenko" - 20,3km. Dostępny dla turystyki rowerowej na odcinku Tama - Woźnawieś (skraj wsi) i Orzechówka - węzeł szlaków "Tajenko".
- „niebieski” – Leśniczówka Grzędy - "II i III Grzęda" - "Kapliczka" - 7,5 km.

Ścieżki przyrodnicze

Ścieżka edukacyjna położona jest na terenie leśnictwa Bęlda w bezpośrednim sąsiedztwie szkółki leśnej, przebiega przez rezerwat przyrody "Czapliniec Bęlda". Początek ścieżki znajduje się w miejscu postoju pojazdów z wiatą turystyczną przy drodze Tama - Woźnawieś. Do wyboru są dwa warianty tras: Małych Odkrywców o długości ok 1330 m oraz Starszych Odkrywców o długości ok 1740 m. W lasach na terenie Nadleśnictwa Rajgród znajduje się wiele miejsc do odpoczynku z wiatami i miejscami na ognisko.

Szlaki rowerowe

Przez teren gminy Rajgród przechodzą rowerowe szlaki turystyczne Biebrzańskiego Parku Narodowego:

- „żółty” -Rajgród -Wojdy -Rybczyzna -Woźnawieś -Kuligi -Leśniczówka Grzędy -19,5 km,
- „zielony” -Wizna Burzyn -Brzostowo -Radziłów -Klimaszewnica -Białaszewo -Okół -Ruda -Modzelówka -Pieńczykówek -Stoczek -Ciszewo -Kuligi -"Las Grzędy" -Woźnawieś -Orzechówka -Tajenko -Śluza Sosnowo - 106,4 km,
- „czerwony” -Rajgród -Okoniówek -Rybczyzna -Woźnawieś -leśniczówka Grzędy -"Nowy Świat" -"Wilcza Góra" -"Kapli Dolek" -"Dział Kumkowskiego" -węzeł szlaków -41,6 km. Dostępny dla turystyki rowerowej na odcinku Rajgród - Nowy Świat.

Bardzo atrakcyjnym miejscem do odwiedzenia jest Harcerski Szlak Pieszko-Rowerowy wokół Jeziora Rajgrodzkiego, który liczy około 60 kilometrów. Trasa ta oferuje wspaniałe widoki, możliwość podziwiania zabytków oraz korzystania z atrakcji związanych z kąpielą i sprzętem pływającym.

Dodatkowo, miasto Rajgród i Tama, oddalone o około 4 kilometry, są również połączone ścieżką rowerową, co stanowi kolejną atrakcyjną możliwość do aktywnego spędzenia czasu.

Szlak kajakowy

Kajakowy szlak turystyczny Biebrzańskiego Parku Narodowego. Szlak kajakowy rzeką Jęgrznią, Ełk i Biebrza.

Szlak Konny Puszczy Augustowskiej i Mazur

Szlak Konny Puszczy Augustowskiej i Mazur do niedawna najdłuższy w Polsce, ok. 400 km, nizinny szlak jeździecki rozciągający się od leśniczówki Lipniak w Wigierskim Parku Narodowym przez Nadleśnictwa: Suwałki, Szczebra, Płaska, Augustów, Biebrzański Park Narodowy, Nadleśnictwo Rajgród, Nadleśnictwo Ełk i Nadleśnictwo Drygały po jezioro Orzysz. Boczne rozgałęzienia docierają do tak urokliwych miejsc jak m.in. Śluza Kurzyniec na polsko-białoruskiej granicy czy uroczysko Grzędy w Parku Biebrzańskim. Na terenie Nadleśnictwa Rajgród, w miejscowości Woźnawieś znajduje się miejsce popasowe na szlaku, noszące imię Nadleśniczego Nadleśnictwa Rajgród majora Wojsk Polskich Józefa Sienkiewicza. Miejsce to pozwala jeźdźcom i ich wierzchowcom na chwilę odpoczynku w urokliwym zakątku pośród rajgrodzkich lasów nad jeziorem Dreństwo. Składają się na nie zagrody dla zwierząt, stylowa wiatka, wytłoczone miejsce pojenia i pławienia koni, miejsce

palenia ognia oraz drobna infrastruktura, ułatwiająca jeźdźcom wypoczynek. Wszystko z myślą o tym, by zachęcić pasjonatów turystyki konnej do przemierzenia Szlaku Konnego Puszczy Augustowskiej i Mazur.

Na terenie gminy funkcjonują szlaki o znaczeniu międzynarodowym i krajowym, w tym:

- szlak samochodowy: Szlak Frontu Wschodniego I Wojny Światowej,
- szlak rowerowy: R11,
- szlak rowerowy: Euro Velo R11.

Rysunek 3. Wybrane szlaki i walory turystyczne zgodnie z Planem Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podlaskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OpenStreetMap.org

Baza turystyczna

Na terenie gminy funkcjonuje kilka ośrodków wypoczynkowych posiadających własną bazę żywieniową, o wysokim standardzie oraz szerokim wachlarzu usług, czynnych przez cały rok:

- Centrum Szkoleniowo - Rekreacyjne "Knieja" w Rajgrodzie,
- Ośrodek Szkoleniowo-Wypoczynkowy „Energetyk” w Rajgrodzie,
- Ośrodek Wypoczynkowy „Łabędź” w Rajgrodzie,
- Ośrodek Wypoczynkowy „ŁOŚ” w Rajgrodzie,
- Ośrodek Szkolenia Ratowników WOPR „TAMA” w Tamie,
- Ośrodek Wypoczynkowy „Relaks” w Rybczyźnie,
- Zajazd „Rybczyzna” w Rybczyźnie,

- Ośrodek Wypoczynkowy „Rybitwa” w Czarnej Wsi,
- Ośrodek Wypoczynkowy "Kormoran" w Czarnej Wsi,
- Pensjonat RAJ w Rajgrodzie,
- Pensjonat Pod Zamkową Górą w Rajgrodzie,
- Dworek Opartowo,
- Zagroda Kuwasy w Woźnejwsi,
- Ośrodek wakacyjnego wypoczynku dzieci i młodzieży Towarzystwa Przyjaciół Dzieci w Woźnejwsi,
- Dwór Kosiły Anna i Wojciech Mazurek w Kosiłach.

W gminie istnieją też inne liczne obiekty noclegowe, gospodarstwa agroturystyczne m. in.:

- Agroturystyka „Zabród” w Rajgrodzie – z sauną tradycyjną,
- Gościniec Joanna w Rajgrodzie,
- Pensjonat Zakątek River w Rajgrodzie,
- Pokoje i apartamenty przy porcie „Jagoda” w Rajgrodzie,
- Agroturystyka i camping „Golubiewo” w Rajgrodzie,
- Gościniec „Nad Jeziorem” w Czarnej Wsi,
- Agroturystyka "Nad Jegrznią" Zofia i Marek Milewscy w Woźnejwsi,
- Agroturystyka „U Ani” w Ciszewie.

Na terenie Gminy Rajgród znajduje się również: baza harcerska Orle Gniazdo w lesie Okoniówek leżącym w granicach administracyjnych miasta, kilka kolonii domków letniskowych rozlokowanych nad Jeziorem Rajgrodzkim oraz Jeziorem Dreństwo. Na terenie gminy są też dwa bary restauracyjne oraz jeden bar przydrożny.

Obecnie na terenie gminy Rajgród znajduje się około 1000 domków letniskowych, które są istotnym elementem turystycznym i gospodarczym dla regionu. Domki letniskowe przyciągają turystów, którzy chcą spędzić czas na łonie natury, korzystając z uroków jezior i malowniczych okolic.

2.3. Infrastruktura społeczna

2.3.1. Edukacja

Szkoły podstawowe

Na terenie gminy Rajgród w 2022 roku funkcjonowały 3 szkoły podstawowe:

1. Zespół Szkolno-Przedszkolny w Rajrodzie.
2. Szkoła Podstawowa w Rydzewie.
3. Niepubliczna Szkoła Podstawowa w Bełdzie – Stowarzyszenie Edukacyjne „Bełda”.
(Szkoła nie funkcjonuje od roku szkolnego 2022/2023).

Ze szkół tych korzysta łącznie 261 dzieci, w tym aż 78,2% w mieście i 21,8% na terenach wiejskich.

Tabela 17. Szkoły podstawowe

	ogółem	oddziały w szkołach	uczniowie	absolwenci
	2021	2021	2021	2021
POLSKA	14205	187465	3123409	356053
PODLASKIE	418	5629	89821	10359
Augustów (2)	6	48	481	76
Bargłów Kościelny (2)	4	35	382	44
Grajewo (2)	3	24	366	46
Rajgród (3)	3	24	261	45
Rajgród - miasto (4)	1	12	204	36
Rajgród - obszar wiejski (5)	2	12	57	9
Goniądz (3)	3	19	298	60
Goniądz - miasto (4)	2	16	290	55
Goniądz - obszar wiejski (5)	1	3	8	5
Elk (2)	6	55	770	99
Kalinowo (2)	4	39	466	64
Stare Juchy (2)	1	9	172	17
Ruciane-Nida (3)	3	26	407	40
Ruciane-Nida - miasto (4)	2	18	317	32
Ruciane-Nida - obszar wiejski (5)	1	8	90	8

Źródło: Opracowano na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Przeciętnie w Polsce na jeden oddział w szkołach podstawowych przypada około 16 uczniów. Gmina Rajgród dość istotnie wyróżnia się pod tym względem. Charakteryzuje ją duże zróżnicowanie przestrzenne tego wskaźnika. Średnio w 2021 roku w gminie na jeden oddział przypadało 10 uczniów, ale w mieście Rajgród już 17 (wskaźnik na poziomie średniej krajowej), natomiast na obszarach wiejskich jedynie 5 uczniów (jeden z najniższych wskaźników).

Tabela 18. Uczniowie przypadający na 1 oddział w szkołach podstawowych

	2019	2020	2021
POLSKA	17	17	17
PODLASKIE	16	16	16

Augustów (2)	10	10	10
Bargłów Kościelny (2)	11	11	11
Grajewo (2)	15	15	15
Rajgród (3)	10	10	11
Rajgród - miasto (4)	15	16	17
Rajgród - obszar wiejski (5)	6	5	5
Goniądz (3)	15	15	16
Goniądz - miasto (4)	18	18	18
Goniądz - obszar wiejski (5)	6	6	3
Elk (2)	13	14	14
Kalinowo (2)	12	12	12
Stare Juchy (2)	19	19	19
Ruciane-Nida (3)	15	16	16
Ruciane-Nida - miasto (4)	18	18	18
Ruciane-Nida - obszar wiejski (5)	11	11	11

Źródło: Opracowano na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Współczynnik skolaryzacji brutto to wyrażony procentowo stosunek liczby wszystkich osób uczących się na danym poziomie do całej populacji osób będących w wieku nominalnie przypisanym temu poziomowi kształcenia.

W roku 2021 w gminie Rajgród współczynnik ten odnoszący się do szkół podstawowych wyniósł 73,94%. Okazał się być niższy w porównaniu do współczynnika dla całej Polski i województwa (odpowiednio 95,71% i 93,34%), ale podobny do pozostałych analizowanych gmin. Warto jednak podkreślić, że wartość tego współczynnika istotnie różni się pomiędzy miastem Rajgród (264,94%) a obszarami wiejskimi (20,65%). Takie dysproporcje świadczą o tym, że szkoła podstawowa w Rajgrodzie „ściąga” uczniów z całej gminy.

Tabela 19. Współczynnik skolaryzacji brutto w szkołach podstawowych

	2019	2020	2021
	%	%	%
POLSKA	95,13	95,95	95,71
PODLASKIE	93,9	95,19	93,34
Augustów (2)	81,69	81,24	76,11
Bargłów Kościelny (2)	79,95	78,97	81,45
Grajewo (2)	65,94	69,04	69,32
Rajgród (3)	75,63	71,91	73,94
Rajgród - miasto (4)	235,16	234,44	264,94
Rajgród - obszar wiejski (5)	27,72	22,82	20,65
Goniądz (3)	81,55	84,73	76,02
Goniądz - miasto (4)	214,18	224,63	200
Goniądz - obszar wiejski (5)	12,54	12,36	3,24
Elk (2)	63,51	65,53	64,6
Kalinowo (2)	79,47	78,97	79,39
Stare Juchy (2)	56,02	60,5	64,42
Ruciane-Nida (3)	76,42	76,21	71,78
Ruciane-Nida - miasto (4)	121,45	120,15	103,93
Ruciane-Nida - obszar wiejski (5)	32,07	32,59	34,35

Źródło: Opracowano na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

O jakości kształcenia świadczą m.in. wyniki egzaminów ósmoklasisty. W 2021 roku w gminie Rajgród uczniowie najgorszy wynik uzyskali z matematyki (39%) wyniki te były identyczne dla całego powiatu. Najlepsze wyniki uczniowie z Rajgrodu uzyskali z języka polskiego (59%), są to znacznie lepsze wyniki niż w powiecie (54%). Z języka angielskiego uczniowie z gminy uzyskali na poziomie 50%, natomiast w powiecie uczniowie uzyskali lepsze wyniki na poziomie 56%.

Tabela 20. Średnie wyniki egzaminów ósmoklasisty w 2021 roku

	w gminie Rajgród	w powiecie grajewskim
język polski	59	54
matematyka	39	39
język angielski	50	56

Źródło: Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Łomży

Przedszkola

W gminie Rajgród w 2022 roku opiekę dzieciom w wieku przedszkolnym oferują następujące placówki:

1. Publiczne Przedszkole w Rajgrodzie,
2. Małe Przedszkole – Stowarzyszenie Edukacyjne „Belda”. (Szkoła nie funkcjonuje od roku szkolnego 2022/2023).
3. Oddział zerowy (6-latków) w Zespole Szklono – Przedszkolnym w Rajgrodzie,
4. Oddział zerowy (3-6 latków) w Szkole Podstawowej w Rydzewie.

O dostępności opieki przedszkolnej świadczy odsetek dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym. W 2021 roku w gminie Rajgród 45,3% dzieci objęte było wychowaniem przedszkolnym (w mieście 115,4%, a na obszarach wiejskich 28,8%). Wskazuje to, iż duża część dzieci zamieszkałych na terenach wiejskich korzysta z przedszkoli w mieście. Wskaźnik dla całej gminy jest znacznie niższy niż dla kraju (88,3%) oraz dla województwa (86,7%).

Tabela 21. Dzieci objęte wychowaniem przedszkolnym

	dzieci objęte wychowaniem przedszkolnym			odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021
	[osoba]	[osoba]	[osoba]	[%]	[%]	[%]
POLSKA	1005559	1016542	1059577	88,5	85,2	88,3
PODLASKIE	29322	30073	31764	87,9	83,4	86,7
Augustów (2)	105	86	119	57,1	42	52,9
Bargłów Kościelny (2)	101	99	105	59,4	59,6	63,3
Grajewo (2)	92	92	99	54,4	44,2	50,8
Rajgród (3)	72	64	62	55	48,9	45,3
Rajgród - miasto (4)	40	27	30	125	84,4	115,4
Rajgród - obszar wiejski (5)	32	37	32	32,3	37,4	28,8

Goniądz (3)	80	78	94	64	56,1	67,1
Goniądz - miasto (4)	67	61	82	186,1	129,8	149,1
Goniądz - obszar wiejski (5)	13	17	12	14,6	18,5	14,1
Elk (2)	195	182	188	53,7	44,4	47,6
Kalinowo (2)	81	65	90	49,7	39,9	51,4
Stare Juchy (2)	35	36	43	42,7	40	47,8
Ruciane-Nida (3)	139	148	143	72	73,6	75,7
Ruciane-Nida - miasto (4)	112	118	116	107,7	108,3	114,9
Ruciane-Nida - obszar wiejski (5)	27	30	27	30,3	32,6	30,7

Źródło: Opracowano na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

W gminie Rajgród wskaźnik dzieci w wieku 3-5 lat przypadający na jedną placówkę wychowania przedszkolnego wyniósł 68,5 i jest niższy niż w skali kraju (81,98) i województwa (95,63), co oznacza, że mogą istnieć problemy z dostępem do przedszkoli. Natomiast w mieście Rajgród, niski poziom wskaźnika (26) pokazuje, iż liczba miejsc w przedszkolach na terenie miasta jest wystarczająca dla dzieci mieszkających w mieście, natomiast z punktu widzenia całej gminy miejsc przedszkolnych realnie brakuje. W związku z tym, że przedszkole miejskie cieszy się dużym zainteresowaniem mieszkańców, konieczna jest rozbudowa przedszkola w Rajgrodzie z uwagi na to, że teraz jest ono przepełnione (powierzchnia zajmowana przez przedszkole nie jest dostosowana do liczby dzieci, które do niego uczęszczają).

Tabela 22. Dzieci w wieku 3-5 lat przypadająca na jedną placówkę wychowania przedszkolnego

	dzieci w wieku 3-5 lat przypadająca na jedną placówkę wychowania przedszkolnego		
	2019	2020	2021
	[osoba]	[osoba]	[osoba]
POLSKA	80,07	82,63	81,98
PODLASKIE	91,64	97,23	95,63
Rajgród (3)	65,5	65,5	68,5
Rajgród - miasto (4)	32	32	26
Rajgród - obszar wiejski (5)	99	99	111

Źródło: Opracowano na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

2.3.2. Ochrona zdrowia

W gminie Rajgród funkcjonują dwie przychodnie – po jednej w mieście i na obszarze wiejskim:

- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej MEDICUS s.c., ul. Zabielskiego 6, 19-206 Rajgród,
- Gabinet Lekarza Medycyny Rodzinnej, Bełda 43, 19-206 Rajgród.

O dostępności do opieki zdrowotnej świadczonej w trybie ambulatoryjnym świadczy wskaźnik przychodni na 10 tys. mieszkańców. Im jest on wyższy, tym większa dostępność do świadczeń medycznych. Istniejące placówki ochrony zdrowia zadowalająco zaspokajają potrzeby mieszkańców, o czym świadczy współczynnik liczby przychodni na 10 tys. mieszkańców. W 2021 roku wskaźnik ten w gminie Rajgród wynosił 4 (w mieście 7, na terenach wiejskich 3) i jest to wielkość porównywalna do wielkości w innych gminach.

Tabela 23. Przychodnie – wskaźniki

	przychodnie ogółem			przychodnie na 10 tys. ludności		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021
	[ob.]	[ob.]	[ob.]	[ob.]	[ob.]	[ob.]
POLSKA	21839	21496	21968	6	6	6
PODLASKIE	762	727	788	6	6	7
Augustów (2)	2	2	2	3	3	3
Bargłów Kościelny (2)	2	2	2	4	4	4
Grajewo (2)	2	1	1	3	2	2
Rajgród (3)	2	2	2	4	4	4
Rajgród - miasto (4)	1	1	1	6	7	7
Rajgród - obszar wiejski (5)	1	1	1	3	3	3
Goniądz (3)	1	1	1	2	2	2
Goniądz - miasto (4)	1	1	1	5	6	6
Elk (2)	1	1	1	5	6	6
Kalinowo (2)	4	4	4	3	3	3
Stare Juchy (2)	3	2	2	5	3	3
Ruciane-Nida (3)	2	2	2	5	6	6
Ruciane-Nida - miasto (4)	5	5	4	6	7	5
Ruciane-Nida - obszar wiejski (5)	4	4	4	9	9	10

Źródło: Opracowano na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

W ramach ambulatoryjnej opieki zdrowotnej w gminie Rajgród w 2021 roku udzielono 19431 porad. W ciągu trzech ostatnich lat w gminie Rajgród liczba porad praktycznie się nie zmieniła (spadek o -0,3). W tym okresie we wszystkich gminach zaobserwowano spadek udzielanych porad lekarskich największy w gminach: Grajewo (-25,0) oraz Augustów (-24,2).

Tabela 24. Ambulatoryjna opieka zdrowotna – porady lekarskie

	porady lekarskie ogółem			Dynamika zmian
	2019	2020	2021	
POLSKA	291331204	256627700	285942042	-1,8
PODLASKIE	8926115	7559502	8787026	-1,6
Augustów (2)	9517	7344	7211	-24,2
Bargłów Kościelny (2)	23931	21197	22985	-4,0
Grajewo (2)	2960	2440	2221	-25,0
Rajgród (3)	19485	17644	19431	-0,3
Goniądz (3)	10837	8219	8986	-17,1
Elk (2)	16031	11810	13655	-14,8
Kalinowo (2)	28452	23420	24708	-13,2
Stare Juchy (2)	8436	7947	7978	-5,4
Ruciane-Nida (3)	45188	41234	43257	-4,3

Źródło: Opracowano na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

2.3.3. Pomoc społeczna

Na przestrzeni ostatnich analizowanych lat w gminie Rajgród liczba gospodarstw korzystających z pomocy społecznej znacząco spadła (-21,7%). Spadki widoczne były prawie we wszystkich gminach poza gminą Goniądz, gdzie sytuacja utrzymywała się na podobnym poziomie.

Liczba osób korzystających z pomocy społecznej w ostatnich latach w gminie Rajgród zmniejszyła się o 27,1% i na koniec 2021 roku z pomocy korzystało 511 osób. Spadki korzystania z pomocy społecznej w gminie są znaczące.

Tabela 25. Gospodarstwa domowe i osoby korzystające z pomocy społecznej

	Gospodarstwa domowe korzystające z pomocy społecznej			Dynamika zmian [%]	Osoby w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej			Dynamika zmian [%]
	2019	2020	2021		2019	2020	2021	
	[gosp.]	[gosp.]	[gosp.]		[osoba]	[osoba]	[osoba]	
POLSKA	825006	762536	704117	-14,7	1775761	1589337	1415615	-20,3
PODLASKIE	30827	28323	26368	-14,5	71795	64313	57168	-20,4
Augustów (2)	85	84	77	-9,4	213	200	180	-15,5
Bargłów Kościelny (2)	173	166	128	-26,0	515	500	336	-34,8
Grajewo (2)	209	164	165	-21,1	780	632	597	-23,5
Rajgród (3)	244	229	191	-21,7	701	659	511	-27,1
Goniądz (3)	148	143	148	0,0	427	408	379	-11,2
Elk (2)	320	278	258	-19,4	735	604	553	-24,8
Kalinowo (2)	287	247	240	-16,4	845	684	614	-27,3
Stare Juchy (2)	175	151	129	-26,3	441	389	316	-28,3
Ruciane-Nida (3)	246	239	222	-9,8	755	701	629	-16,7

Źródło: Opracowano na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Szczególnym rodzajem pomocy społecznej jest zasiłek rodzinny. Według danych GUSu w gminie Rajgród z takiego zasiłku w 2021 roku skorzystało 173 rodzin i było to o 27% mniej niż w roku 2012.

Warto zauważyć, że w gminie Rajgród, mimo stopniowego spadku odsetka dzieci w wieku do 17 lat, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny, nadal utrzymuje się on na relatywnie wysokim poziomie. W 2021 roku taki zasiłek otrzymywało aż prawie 40,9% dzieci, podczas gdy średnio w województwie podlaskim 24,5%.

Tabela 26. Korzystający ze świadczeń rodzinnych

	rodziny otrzymujące zasiłki rodzinne na dzieci			Dynamika zmian	udział dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku korzystających z pomocy społecznej			Dynamika zmian
	2019	2020	2021		2019	2020	2021	
	[l. rodz.]	[l. rodz.]	[l. rodz.]		[%]	[%]	[%]	
POLSKA	1008127	821901	678957	-32,7	27	22,6	19,4	-7,6
PODLASKIE	36364	30573	25343	-30,3	33,3	28,4	24,5	-8,8
Augustów (2)	260	232	192	-26,2	38,1	33,4	28,5	-9,6
Bargłów Kościelny (2)	226	200	164	-27,4	44,1	38,9	32,6	-11,5
Grajewo (2)	302	274	242	-19,9	52,8	47,5	45,3	-7,5
Rajgród (3)	240	211	173	-27,9	52,2	48,4	40,9	-11,3
Goniądz (3)	182	170	154	-15,4	44,3	41,2	38	-6,3
Elk (2)	404	329	283	-30,0	34,7	27,3	23,8	-10,9
Kalinowo (2)	253	209	170	-32,8	45,2	39,7	33,6	-11,6
Stare Juchy (2)	146	127	106	-27,4	43,1	39	35,5	-7,6
Ruciane-Nida (3)	259	212	172	-33,6	37,9	34,2	27,7	-10,2

Źródło: Opracowano na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

W 2021 roku w gminie Rajgród udzielono pomocy dla 261 rodzin. Na przestrzeni ostatnich 3 lat widać znaczący spadek liczby rodzin otrzymujących pomoc. Najwięcej pomocy udzielono rodzinom dotkniętym bezrobociem (98). We wszystkich obszarach widać jednak spadek udzielonej pomocy, co oznacza poprawę sytuacji społeczno-gospodarczej mieszkańców gminy.

Tabela 27. Powody udzielenia pomocy przez OPS

	Liczba rodzin			Dynamika zmian
	2019	2020	2021	[%]
Ubóstwo	93	76	58	-37,6
Potrzeba ochrony macierzyństwa	78	80	51	-34,6
Bezdomność	3	3	2	-33,3
Długotrwała lub ciężka choroba	29	23	16	-44,8
Niepelnosprawność	29	29	21	-27,6
Bezrobocie	113	104	98	-13,3
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	10	9	4	-60,0
Alkoholizm	7	10	7	0,0
Zdarzenia losowe	1	0	0	-100,0
Trudności w przystosowaniu po opuszczeniu Zakładu Karnego	2	3	2	0,0
Przemoc w rodzinie	4	2	2	-50,0
Sieroctwo	1	1	0	-100,0
Suma:	370	340	261	-29,5

Źródło: Raport o stanie Gminy Rajgród za 2021 rok

2.3.4. Kultura

W roku 2020 funkcjonowały 2 gminne instytucje kultury: Dom Kultury w Rajgrodzie oraz Biblioteka Publiczna w Rajgrodzie z filią w Beldzie oraz punktem wypożyczeń w Woźnejwsi.

Dodatkowo na terenie gminy Rajgród funkcjonują świetlice wiejskie i remizy OSP, są to:

- Świetlica Wiejska w Biebrzy (oddana do użytku w 2022 r.),
- Świetlica Wiejska w Pieńczykowie,
- Świetlica Wiejska w Kosówce,
- Świetlica Wiejska – Remiza OSP w Beldzie,
- Świetlica Wiejska – Remiza OSP w Woźnejwsi,
- Świetlica Wiejska – Remiza OSP w Rydzewie,
- Remiza OSP w Rajgrodzie,
- Świetlica Wiejska – Remiza OSP w Mieczach (w trakcie budowy, planowany termin oddania do użytku 2024 r.)

Zgodnie z aktualnymi przeglądami budynków ich stan techniczny określany jest jako dobry.

Po dwóch latach (2019 i 2020) pandemii i funkcjonowaniu w rygorach sanitarnych, które skutecznie blokowały organizację masowych imprez, widoczny jest wyraźny wzrost liczby imprez oraz ich uczestników. W 2021 roku na terenie gminy odbyło się 18 imprez, w których wzięło udział 4 870 osób. W żadnym analizowanym roku liczba uczestników imprez nie była tak duża, jak w 2021 roku. W porównaniu do innych gmin, gmina Rajgród wyróżnia się dużą liczbą uczestników organizowanych imprez.

Tabela 28. Uczestnicy imprez na terenie wybranych gmin

	2019	2020	2021
Augustów (2)	6446	1235	1773
Grajewo (2)	1293	94	239
Rajgród (3)	900	2500	4870
Goniądz (3)	4981	3223	3510
Goniądz - miasto (4)	4981	3223	3510
Elk (2)	10540	0	1140
Kalinowo (2)	430	200	270
Stare Juchy (2)	5425	7756	3270
Ruciane-Nida (3)	22370	840	2325
Ruciane-Nida - miasto (4)	22370	840	2325

Źródło: Opracowano na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Na terenie gminy odbywają się cykliczne imprezy kulturalno - sportowe:

- Dni Rajgrodu, Sympozjum historyczne, Podlaska Oktawa Kultur,
- Koncert "Summertime" w ramach Międzynarodowego Festiwalu Muzyczne Dni Drozdowo-Łomża,
- Powitanie lata – „Sobótka”,

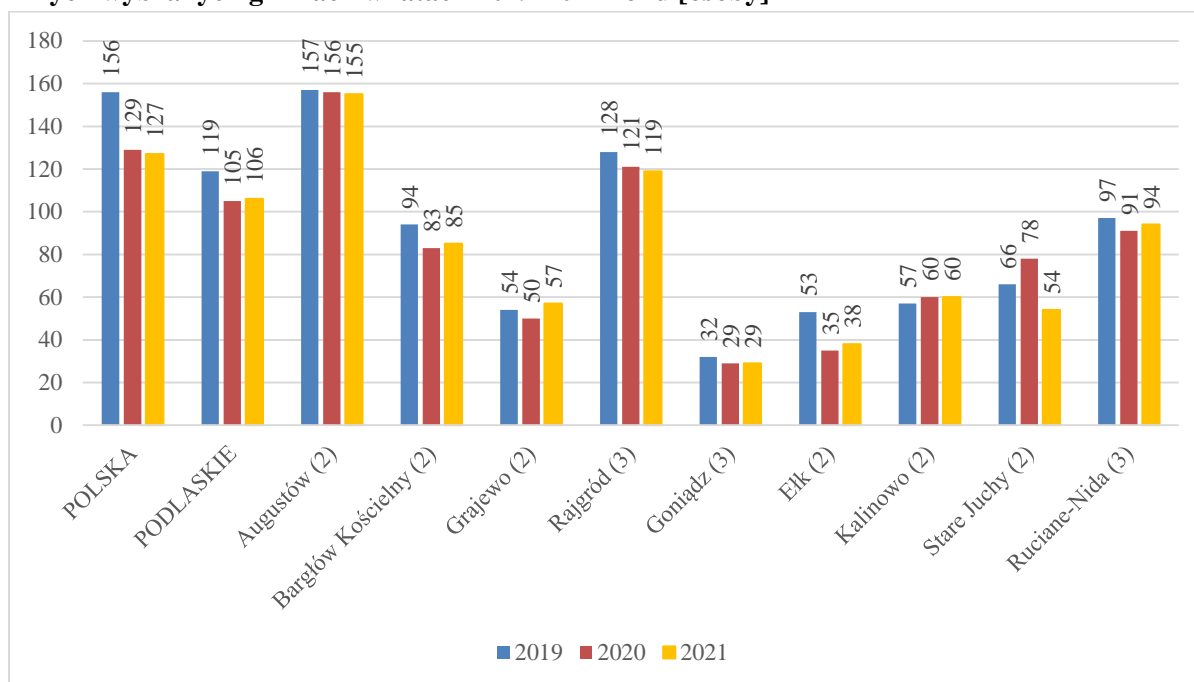
- Turniej piłki nożnej i siatkowej o Puchar Burmistrza Rajgrodu,
- iSwim & iRun Series Rajgród – Mistrzostwa Podlasia i Mazur – biegowo-pływacki wyścig będący połączeniem biegu przełajowego i pływania na wodach otwartych,
- Letnie Kino Plenerowe,
- Dożynki,
- Rodzinny Rajd Rowerowy organizowany przez Stowarzyszenie Raj Team Rajgród,
- „Biesiada Wędkarska - Dzień Szczupaka” połączona z zawodami wędkarskimi,
- Pikniki rodzinne i festyny,
- mniejsze imprezy obejmujące zasięg kilku sołectw organizowane w świetlicach wiejskich i na placach gminnych,
- szereg imprez żeglarskich: regaty „Bezpieczne Wakacje”, regaty „O błękitną wstęgę J. Rajgrodzkiego”, „Regaty Braci Strażackiej”, Regaty żeglarzy niepełnosprawnych,
- Złot morsów – zimowe kąpiele w przerebli,
- Sylwester miejski,
- Przegląd pieśni historycznej i religijnej, Przegląd jasełek.

Zdecydowana większość organizowanych imprez o charakterze kulturalno-sportowym ma lokalny zasięg. Biorąc pod uwagę potencjał turystyczny miasta i aspiracje z tym związane oraz potrzeby mieszkańców oferta imprez jest niewystarczająca. W gminie brakuje zdecydowanie spektakularnych imprez o zasięgu regionalnym, krajowym lub nawet międzynarodowym. Istnieje konieczność, uwzględniając potencjał gminy, do wykreowania własnych marek artystycznych i sportowo-rekreacyjnych. Konieczne są działania kulturalne skierowane zarówno do turystów, jak i mieszkańców gminy. Ofertę kulturalną należy poszerzyć opracowując program rozwoju usług kulturalnych w gminie, uwzględniając innowacyjne i nieszablonowe pomysły.

Pomimo wzrostu wydatków na kulturę w okresie 2015-2021, infrastruktura kulturalna nadal wymaga istotnych zmian. Obecny Dom Kultury ma swoją siedzibę w budynku, który dawniej pełnił funkcję szkoły podstawowej. Obiekt wymaga dostosowania, aby zapewnić odpowiednie warunki dla różnorodnych działań związanych z kulturą i rekreacją.

Na terenie gminy Rajgród znajduje się jedna biblioteka: Biblioteka Publiczna w Rajgrodzie z filiami w Beldzie oraz w Woźnejwsi. Liczba książek wypożyczanych na jednego czytelnika w 2021 roku wyniosła 20,5 i była większa niż w kraju (18,5) oraz w województwie (19,5). Liczba czytelników bibliotek na 1000 mieszkańców spadła z 128 w 2019 r. do 119 użytkowników w 2021 roku. Pomimo spadku, liczba czytelników na 1000 mieszkańców jest większa niż w województwie i jest jedną z największych w porównaniu do wybranych gmin. Gmina posiada bogaty księgozbiór, na 1000 mieszkańców przypada ponad 3702 wolumenów.

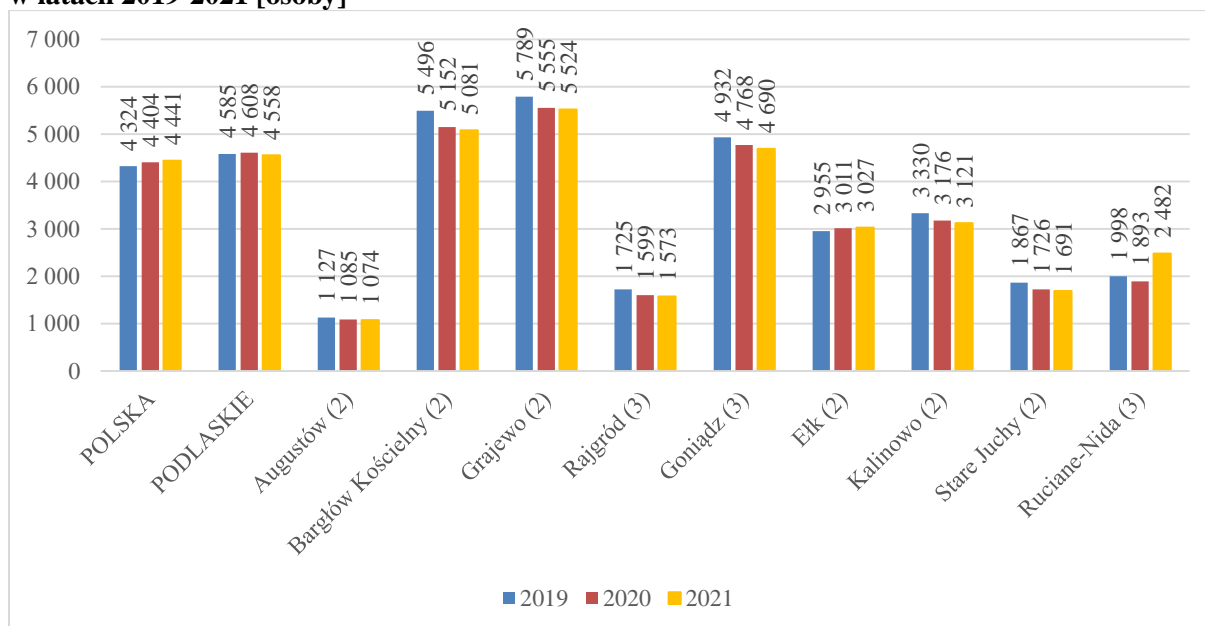
Wykres 10. Liczba czytelników w bibliotekach na 1000 ludności na terenie gminy Rajgród oraz innych wybranych gminach w latach 2019-2021 roku [osoby]

Źródło: Opracowano na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Czytelnicy w gminie Rajgród są w bardzo wygodnej sytuacji pod względem dostępu do bibliotek, ponieważ na jedną placówkę biblioteczną przypada tu ok. 1573 osób. Ilość ta nie zmieniła się znacznie w latach 2019-2021. W bardziej komfortowej sytuacji znajdują się jedynie mieszkańcy gminy Augustów, co obrazuje wykres poniżej.

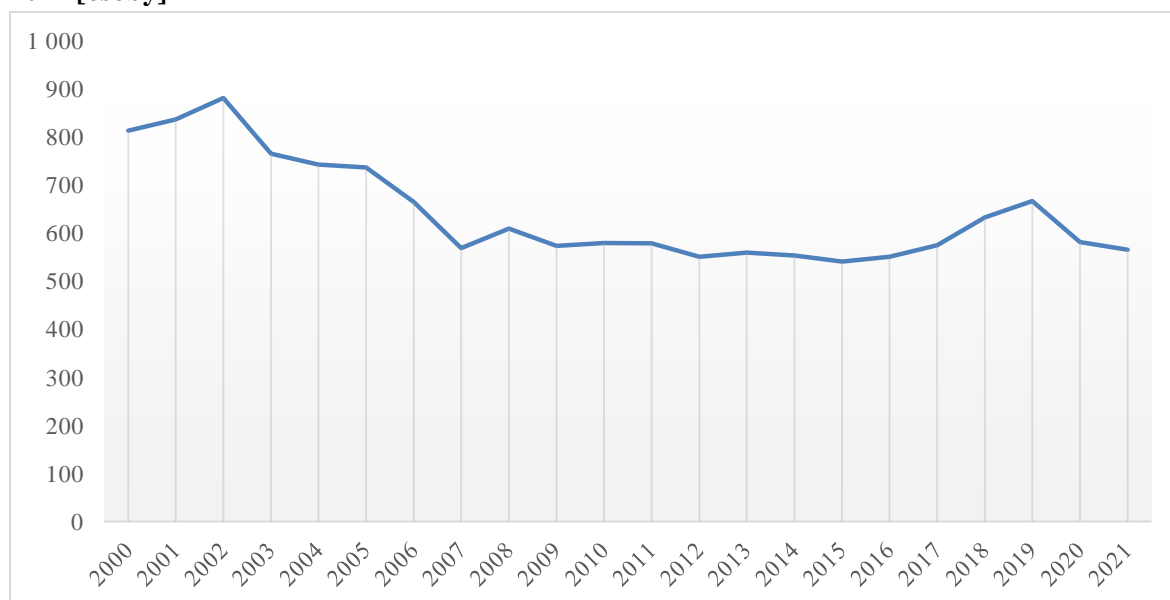
Wykres 11. Ludność na 1 placówkę biblioteczną (łącznie z punktami bibliotecznymi ujętymi zgodnie z siedzibą jednostki macierzystej) w gminie Rajgród i innych wybranych gminach w latach 2019-2021 [osoby]

Źródło: Opracowano na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Na przestrzeni lat 2000-2021 obserwuje się stopniowy spadek użytkowników biblioteki. Mimo dużego spadku czytelników w latach roku 2002 - 2006 roku, ilość użytkowników od roku 2007 utrzymuje się mniej więcej na tym samym poziomie.

Wykres 12. Dynamika zmian liczby czytelników w bibliotece gminy Rajgród w latach 2000-2021 [osoby]

Źródło: Opracowano na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

2.3.5. Sport i rekreacja

Głównym miejscem do rekreacji w gminie jest Jezioro Rajgrodzkie. Wody akwenu są bardzo atrakcyjne wypoczynkowo, gdyż istnieje możliwość kąpieli i uprawiania sportów wodnych tj. żeglarstwo, kajakarstwo, licznie nad jezioro przybywają również wędkarze zainteresowani bogactwem i różnorodnością gatunków ryb występujących w Jeziorze Rajgrodzkim. Niestety, istotnym problemem staje się coraz mniejsza ilość ryb w jeziorze, co zagraża atrakcyjności tego miejsca dla wędkarzy i szerzej – turystów. Jezioro staje się także coraz bardziej zanieczyszczone ze względu na niską kulturę korzystania z akwenu oraz plaż i okolicznych lasów.

Jezioro Rajgrodzkie objęte strefą ciszy, z wydłużonymi zatokami, posiada dogodne warunki do uprawiania żeglarstwa, kajakarstwa czy wędkowania. Na całym jeziorze obowiązuje zakaz używania łodzi z silnikami spalinowymi. Żeglarstwa można się nauczyć w Ośrodku Żeglarskim w Rajgrodzie prowadzonym przez Stowarzyszenie Yacht Club „Arcus” w Łomży oraz Stowarzyszenie Kultury Fizycznej Klub Żeglarski Zefir w Łomży.

Nad jeziorem Rajgrodzkim znajdują się liczne ośrodki wczasowe, pensjonaty oraz kluby żeglarskie. Rozwija się agroturystyka. Tereny zielone dają możliwość relaksu, wytchnienia oraz sprzyjają aktywnemu wypoczynkowi. Liczne szlaki zachęcają do spacerów, wycieczek rowerowych oraz konnych. Atrakcyjna dla mieszkańców i przyjezdnych jest również plaża miejska położona u podnóża Góry Zamkowej w Rajgrodzie. Dookoła jeziora wyznaczona jest

trasa pieszo-rowerowa. Możliwe są również wycieczki rekreacyjne fragmentem Szlaku Papieskiego. Okolica zachęca również do wycieczek rowerowych. Dla fanów campingów możliwe jest zatrzymanie się na polu campingowo-namietowym lub wizyta w jednej z kwater prywatnych, agroturystycznych lub ośrodków wczasowych.

Niemalym zainteresowaniem cieszy się także bardzo atrakcyjna dla miłośników obcowania z naturą i spływów kajakowych rzeka Jegrznia (w górnym biegu Lega, Małkiń), która płynie przez Pojezierze Elckie do Kotliny Biebrzańskiej. Na terenie gminy Rajgród rzeka wypływa z Jeziora Rajgrodzkiego i płynie na południe do Jeziora Dręstwo (Dreństwo). Trasa spływów kajakowych ciągnie się od Rajgrodu do Goniądza. Rzeka biegnie przez malownicze i cenne przyrodniczo tereny Biebrzańskiego Parku Narodowego.

W szkołach w Rajgrodzie działają następujące szkolne sekcje sportowe:

- piłka nożna,
- piłka nożna halowa,
- siatkówka,
- koszykówka,
- tenis stołowy,
- unihokej,
- zapasy,
- lekka atletyka.

W Rajgrodzie działa Stowarzyszenie Yacht Club „Arcus” z Łomży, które posiada ośrodek żeglarski przystosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych oraz Stowarzyszenie Kultury Fizycznej Klub Żeglarski „Zefir” z Łomży. W sezonie letnim organizowane są liczne regaty, również integrujące osoby niepełnosprawne. Organizowane są obozy żeglarskie, podczas których kursanci mają możliwość zdobycia patentu żeglarza jachtowego.

Gmina Rajgród charakteryzuje się małą liczbą obiektów sportowych. W związku z powyższym konieczne jest podjęcie działań zmierzających do rozwoju infrastruktury sportowej. Ponadto bardzo ważna jest promocja aktywnych form spędzania czasu wolnego przez wszystkich mieszkańców gminy, a nie tylko przez dzieci i młodzież szkolną.

Świetlice wiejskie, miejsca rekreacji i infrastruktura na terenie gminy

W ostatnich latach w gminie zostało utworzonych wiele miejsc rekreacji, placów zabaw, siłowni zewnętrznych, wiat rekreacyjnych, świetlic wiejskich oraz infrastruktury nad brzegami jeziora: altan, pomostów, miejsc do grillowania. W stworzonych miejscach integracji i zabawy budują się więzi społeczne m.in. przez zaangażowanie mieszkańców w ich utrzymanie - wpisuje się to idealnie w idee odnowy wsi oraz jest kluczowym elementem koncepcji inteligentnej wsi Smart Village.

Do takich miejsc w Gminie Rajgród należą:

- Świetlica Wiejska w Biebrzy (budowa nowego obiektu - 2022 r.),

- Świetlica Wiejska w Pieńczykowie (budowa nowego obiektu – 2018 r.),
- Świetlica Wiejska w Kosówce (przebudowa – 2022 r.)
- Świetlica Wiejska – Remiza OSP w Beldzie (rozbudowa i przebudowa – 2019 r.),
- Świetlica Wiejska – Remiza OSP w Woźnejwsi (przebudowa – 2018 r.),
- Świetlica Wiejska – Remiza OSP w Rydzewie (termomodernizacja – 2016 r.),
- Remiza OSP w Rajgrodzie (termomodernizacja – 2007 r.),
- Świetlica Wiejska – Remiza OSP w Mieczach (w trakcie budowy, planowany termin oddania do użytku 2024 r.)
- Siłownia zewnętrzna w Kosiałach,
- Plac zabaw w Kosówce położony przy Świetlicy Wiejskiej,
- Siłownia zewnętrzna i plac zabaw w Biebrzy przy Świetlicy Wiejskiej,
- Miejsce spotkań wraz z altaną i siłownia zewnętrzna w Sołkach,
- Miejsce spotkań wraz z altaną i siłownia zewnętrzna w Stoczku,
- Miejsce spotkań wraz z altaną w Kuligach,
- Miejsce spotkań wraz z altaną i placem zabaw w Turczynie,
- Miejsce spotkań wraz z altaną i placem zabaw w Ciszewie,
- Miejsce spotkań wraz z altaną w Pieńczykówku,
- Altana w Woźnejwsi przy Świetlicy Woejskiej – Remizie OSP,
- Miejsce rekreacji i wypoczynku w Czarnej Wsi: pomost pływający oraz plaża z małą architekturą (wiata, grill, przebieralnie, obudowa toalet i koszy),
- Miejsce spotkań z małą architekturą nad brzegiem Jeziora Rajgrodzkiego od ul. 1-go Maja,
- Przystań wędkarska z pomostem pływającym z trapami cumowniczymi wraz z małą infrastrukturą turystyczną w Rajgrodzie (drewniana wiata grillowa, punkt czyszczenia ryb, półki slipowe na skarpie, murki oporowe, balustrady, ławki, tablica informacyjna, oświetlenie terenu),
- Plac zabaw i siłownia zewnętrzna w Rajgrodzie,
- Pomost i plaża z małą infrastrukturą przy Zamkowej Górze w Rajgrodzie.

2.4. Infrastruktura techniczna

2.4.1. Sieć drogowa

Sieć drogową na obszarze gminy tworzą: droga wojewódzka (Warszawa – Ostrołęka – Łomża – Grajewo – Augustów), drogi powiatowe oraz gminne. Sieć dróg jest wystarczająca do obsługi istniejącej sieci osadniczej, jednak wiele odcinków dróg wymaga modernizacji lub przebudowy.

Na terenie Gminy Rajgród znajduje się:

- 17,1 km dróg wojewódzkich,
- 72,56 km dróg powiatowych,
- 157,87 km dróg gminnych publicznych, w tym drogi asfaltowe – 23,5 km.

Największym natężeniem ruchu charakteryzuje się droga wojewódzka nr 665, która do roku 2022 była drogą krajową nr 61. Jest to trasa prowadząca do Augustowa, która dodatkowo obciążona jest ruchem tranzytowym.

2.4.2. System ciepłowniczy i energetyczny

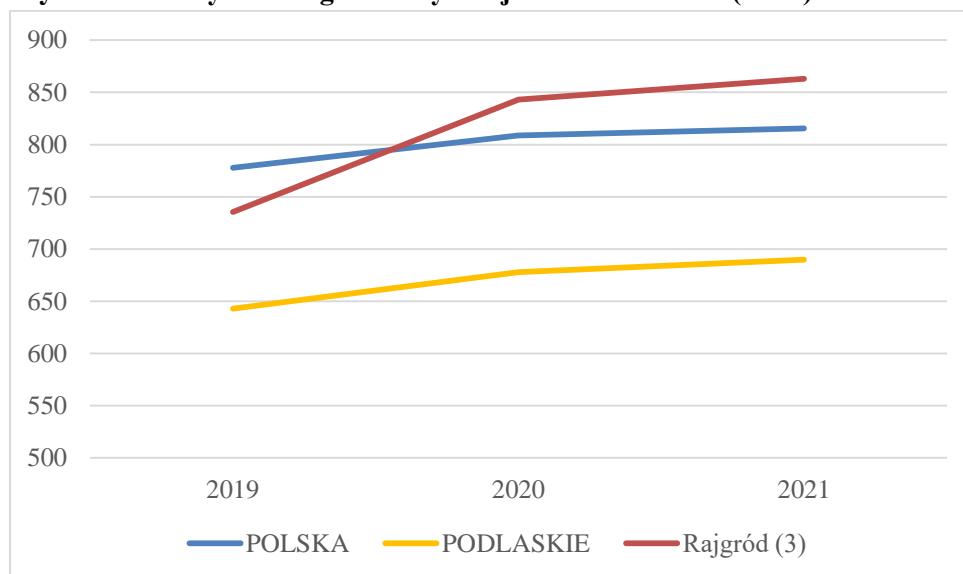
Gmina Rajgród nie posiada centralnego systemu ciepłowniczego. Zaopatrzenie w energię ciepłą, zarówno w zakresie potrzeb bytowych mieszkańców, jak i produkcyjnych, realizowane jest przez lokalne źródła energii. Ogrzewanie indywidualne bazuje w przeważającej ilości na węglu, w niewielkim stopniu wykorzystywany jest gaz płynny i olej opałowy.

Linie energetyczne i stacje transformatorowe, które znajdują się na terenie gminy Rajgród, pokrywają zapotrzebowanie mieszkańców. Rozprowadzenie energii elektrycznej do poszczególnych odbiorców odbywa się poprzez w większości napowietrzny system sieci SN 15 kV. Stan techniczny sieci jest różny w zależności od odcinka. Zasilania indywidualnych odbiorców dokonuje się poprzez układ sieci SN, które na wielu odcinkach wymagają modernizacji lub remontu.

W 2014 roku powstała farma wiatrowa będąca jedynym dużym odnawialnym źródłem energii na terenie gminy Rajgród. Poza tym gmina od lat realizuje projekty dofinansowane ze środków unijnych, polegające na instalacji kolektorów słonecznych, paneli fotowoltaicznych na budynkach użyteczności publicznej oraz na budynkach mieszkalnych. Ponadto mieszkańcy indywidualnie montują panele fotowoltaiczne, kolektory słoneczne i piece na biomasę.

Zużycie energii elektrycznej w przeliczeniu na 1 mieszkańca w gminie było znacznie wyższe niż w powiecie i województwie. W 2021 roku w gminie zużycie energii elektrycznej na 1 mieszkańca wynosiło 862,94 kWh, w tym samym czasie w powiecie zużycie wynosiło 689,93 kWh, a w województwie 815,49 kWh.

Wykres 13. Zużycie energii elektrycznej na 1 mieszkańca (kWh)

Źródło: Opracowano na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

W gminie Rajgród nie występuje sieć gazowa.

2.4.3. Dostęp do Internetu szerokopasmowego

Na terenie gminy zlokalizowana jest sieć szerokopasmowa. Sieć przebiega głównie wzdłuż drogi wojewódzkiej nr 665 przez miejscowości: Miecze, Bełda, Tama, Rajgród. W miejscowości Tama jest też odnoga prowadząca do miejscowości Woźnawieś. Na terenie gminy znajdują się 3 węzły w miejscowości Miecze, Rajgród oraz w Woźnejwsi.

Mimo istnienia sieci szerokopasmowej, mieszkańcy napotykają trudności w podłączeniu do niej ze względu na niedostateczne rozpowszechnienie infrastruktury końcowej, takiej jak linie telekomunikacyjne, sieci kablowe lub bezprzewodowe, które umożliwiają dostęp do Internetu w poszczególnych domach i budynkach. Problem ten dotyka zarówno mieszkańców w centralnie położonych miejscowościach, jak i tych mieszkających na terenach bardziej oddalonych.

Brak infrastruktury końcowej stanowi istotne ograniczenie dla rozwoju społeczno-gospodarczego gminy. Brak dostępu do szybkiego i niezawodnego Internetu utrudnia mieszkańcom korzystanie z usług online, prowadzenie działalności gospodarczej, zdalne nauczanie oraz korzystanie z nowoczesnych technologii.

2.4.4. Gospodarka wodno-ściekowa

Poziom zwodociągowania i skanalizowania gminy Rajgród jest w porównaniu do innych podobnych obszarów w regionie i w kraju dość niski. Problem dotyczy przede wszystkim terenów wiejskich. Gmina posiada techniczne możliwości rozwoju sieci wodno-kanalizacyjnej i konieczne są inwestycje w rozwój sieci i przyłączenie nowych odbiorców. Inwestycje tego

typu wpływają na poprawę jakości środowiska oraz ochronę Obszaru Chronionego Krajobrazu Pojezierze Rajgrodzkie i Jeziora Rajgrodzkiego. Rozwój sieci wodno-kanalizacyjnej to także istotny przyczynik do wzrostu atrakcyjności gospodarczej i potencjału w zakresie pozyskiwania nowych mieszkańców i przyciągania turystów.

Gospodarka wodna

Mieszkańcy gminy zaopatrywani są w wodę ze źródeł podziemnych o dobrej jakości. Na obszarach miejskich z sieci korzysta 76,1% mieszkańców gminy Rajgród, na terenach wiejskich około 57,2% mieszkańców. W 2021 roku mieszkańcy gminy zużywali średnio około 36,0 m³ wody na jednego mieszkańca, w województwie zużycie wynosiło około 36,2 m³, a w kraju około 33,7 m³. Gęstość sieci rozdzielczej nie należy do najniższych, a mimo to we wszystkich innych porównywanych obszarach odsetek ludzi korzystających z wodociągów jest wyższy, mimo iż gęstość sieci wodociągowej w niektórych obszarach jest mniejsza, co przedstawia tabela poniżej.

Tabela 29. Sieć wodociągowa na terenie gminy Rajgród na tle innych gmin w 2021 r.

	Korzystający z instalacji w % ogółu ludności			Sieć rozdzielcza na 100 km ²		
	Ogółem	Obszar miejski	Obszar wiejski	Ogółem	Obszar miejski	Obszar wiejski
POLSKA	92,4	96,7	85,9	101,3	327,0	83,9
PODLASKIE	91,1	96,9	82,1	69,5	228,1	61,8
Augustów (2)	77,8	-	77,8	85,5	-	85,5
Grajewo (2)	80,5	-	80,5	66,8	-	66,8
Rajgród (3)	62,8	76,1	57,2	64,7	88,2	59,9
Goniądz (3)	75,7	91,7	66,5	21,1	287,4	18,0
Ełk (2)	85,5	-	85,5	63,9	-	63,9
Kalinowo (2)	86,2	-	86,2	93,2	-	93,2
Stare Juchy (2)	82,8	-	82,8	50,5	-	50,5
Ruciane-Nida (3)	92,7	99,0	84,7	21,0	138,8	15,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych

Gospodarka ściekowa

Na terenie gminy funkcjonują dwie oczyszczalnie ścieków: w Rajgrodzie oraz w Biebrzy. Na teren oczyszczalni ścieki doprowadzane są przewodem grawitacyjnym. Ścieki dowożone wprowadzane są poprzez stację zlewcą, gdzie poddawane są weryfikacji miejsca wytworzenia, zmierzeniu ilości, przewodności i pH.

Dzięki uzyskanym dofinansowaniom w ostatnich latach 115 mieszkańców gminy wyposażyli swoje nieruchomości w przydomowe oczyszczalnie ścieków. Warunkiem budowy POŚ było położenie działek, na których miały być wybudowane oczyszczalnie ścieków, na obszarze, na którym występują szczególne formy ochrony przyrody, w tym Natura 2000. W przypadku projektu realizowanego na terenie gminy Rajgród, działki położone musiały być na Obszarze Chronionego Krajobrazu Pojezierza Rajgrodzkiego lub Natury 2000 (PLB 200006 i PLH 200008). Celem operacji była m. in. ochrona środowiska przyrodniczego oraz zachowanie

i zabezpieczenie obszarów objętych szczególnymi formami ochrony przyrody, w tym Natura 2000 na terenie gminy Rajgród poprzez ograniczenie niekontrolowanego zrzutu nieoczyszczonych ścieków do ziemi i wód.

Gęstość sieci kanalizacyjnej na 100 km² w gminie Rajgród jest niska. Większość sieci położona jest w obszarze miejskim. Z sieci na terenie gminy korzysta 28,3% mieszkańców. Jest to bardzo niski wynik, ponieważ średnia dla województwa podlaskiego dla obszarów miejsko-wiejskich wynosi 65,4%. Gmina słabo wypada na tle gminy Ruciane-Nida, dla której wskaźniki te utrzymują się na bardzo wysokim poziomie. Odsetek ludzi korzystających na wsi z sieci kanalizacyjnej też jest bardzo niski. Jedynie gmina Grajewo osiągnęła gorszy wynik pod względem % ludzi korzystających z sieci kanalizacyjnej. Problemem w popularyzacji tego rozwiązania może być słabo rozwinięta sieć kanalizacyjna, co przedstawia tabela poniżej.

Tabela 30. Sieć kanalizacyjna na terenie gminy Rajgród na tle innych gmin w 2021 r.

	Korzystający z instalacji w % ogółu ludności			Sieć rozdzielcza na 100 km ²		
	Ogółem	Obszar miejski	Obszar wiejski	Ogółem	Obszar miejski	Obszar wiejski
POLSKA	71,9	90,7	43,8	55,5	311,6	35,7
PODLASKIE	65,4	92,0	24,1	18,8	210,7	9,6
Augustów (2)	21,0	-	21,0	16,2	-	16,2
Grajewo (2)	1,9	-	1,9	0,3	-	0,3
Rajgród (3)	28,3	71,8	9,7	6,1	34,0	0,3
Goniądz (3)	28,4	76,1	0,7	4,9	371,5	0,6
Ełk (2)	59,4	-	59,4	26,6	-	26,6
Kalinowo (2)	55,5	-	55,5	22,9	-	22,9
Stare Juchy (2)	35,4	-	35,4	10,3	-	10,3
Ruciane-Nida (3)	86,1	99,0	69,9	35,1	182,8	27,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych

2.4.5. Gospodarka mieszkaniowa i komunalna

Od 2016 roku do 2020 roku liczba mieszkań wzrosła o 32, tj. około 1,8%. Na terenie gminy w 2020 roku było 1 730 mieszkań. W gminie przypada 337,8 mieszkań na 1000 mieszkańców. W powiecie na 1000 mieszkańców przypada 338,7 mieszkań, a w województwie 397,5.

Warunki mieszkaniowe w gminie Rajgród odbiegają od średniej europejskiej, gdzie wskaźnik nasycenia w mieszkania wynosi 435 mieszkań na 1000 ludności. Biorąc pod uwagę prognozę demograficzną do 2030 r. oraz obecne zasoby mieszkaniowe, aby osiągnąć europejski wskaźnik, gmina Rajgród musiałaby zrealizować około 346 nowych mieszkań. Oznaczałoby to, że należałoby wybudować 1/5 obecnych zasobów mieszkaniowych.

Należy również zauważyć, że istnieje potrzeba modernizacji istniejącej zabudowy o niskim standardzie. Istniejące mieszkania wymagają modernizacji, w tym poprawy infrastruktury technicznej i wyposażenia w nowoczesne urządzenia. Taki proces modernizacji jest niezbędny dla zapewnienia godnych warunków mieszkaniowych dla mieszkańców gminy.

Rozwój turystyki i wypoczynku może wpływać na rozwój infrastruktury pensjonatowej oraz adaptację istniejących domów pod agroturystykę. Wzrost liczby turystów odwiedzających gminę Rajgród może stworzyć potrzebę stworzenia nowych obiektów pensjonatowych, które będą w stanie zaspokoić rosnące zapotrzebowanie na noclegi. Ponadto, przystosowanie istniejących domów pod agroturystykę może być kolejnym rozwiązaniem, które przyczyni się do rozwoju turystycznego gminy.

Podsumowując, prognoza potrzeb mieszkaniowych w gminie Rajgród wskazuje na konieczność budowy nowych mieszkań, modernizacji istniejącej zabudowy o niskim standardzie oraz rozwinięcia infrastruktury pensjonatowej i agroturystycznej. Dążenie do poprawy warunków mieszkaniowych będzie miało istotne znaczenie dla zapewnienia komfortu życia mieszkańców oraz rozwinięcia potencjału turystycznego gminy.

W gminie Rajgród istnieje duży popyt na różnego rodzaju działki, w tym działki rekreacyjne, budowlane i rolne. Ludzie kupują te działki często z nadzieją na przekształcenie ich w działki budowlane oraz na wzrost wartości i cen nieruchomości. W obliczu dużej liczby osób zainteresowanych zakupem różnego rodzaju działek, istotne jest odpowiednie planowanie przestrzenne i zarządzanie procesem urbanizacji. Konieczne jest uwzględnienie równowagi między rolnictwem, ochroną środowiska, potrzebami mieszkańców oraz zrównoważonym rozwojem. Ważne jest również monitorowanie zmian na rynku nieruchomości i dostosowywanie planów zagospodarowania przestrzennego, aby odpowiedzieć na rosnące potrzeby i zapewnić zrównoważony rozwój gminy Rajgród.

2.4.6. Utrzymanie czystości i porządku na terenie

W roku 2021 na terenie Gminy Rajgród funkcjonował system gospodarowania odpadami, którym objęci byli zarówno stali mieszkańcy gminny, przedsiębiorcy, jak i osoby korzystające z domków letniskowych i innych nieruchomości wykorzystywanych na cele rekreacyjno-wypoczynkowe. Zgodnie z przepisami ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, od roku 2020 segregacja odpadów komunalnych stała się obowiązkowa, nie ma już możliwości zadeklarowania odbioru odpadów jako zmieszanych.

Mieszkańcy gminy ponosili opłatę za gospodarowanie odpadami komunalnymi w zależności od ilości osób w gospodarstwie domowym, przedsiębiorcy - od ilości pojemników, natomiast osoby korzystające z nieruchomości w celach rekreacyjnych ponosili roczną opłatę w formie ryczałtu. Na koniec roku 2020 złożonych było 1031 deklaracji złożonych przez właścicieli lub posiadaczy nieruchomości zamieszkałych, 50 deklaracji od przedsiębiorców i 723 deklaracji od właścicieli działek letniskowych.

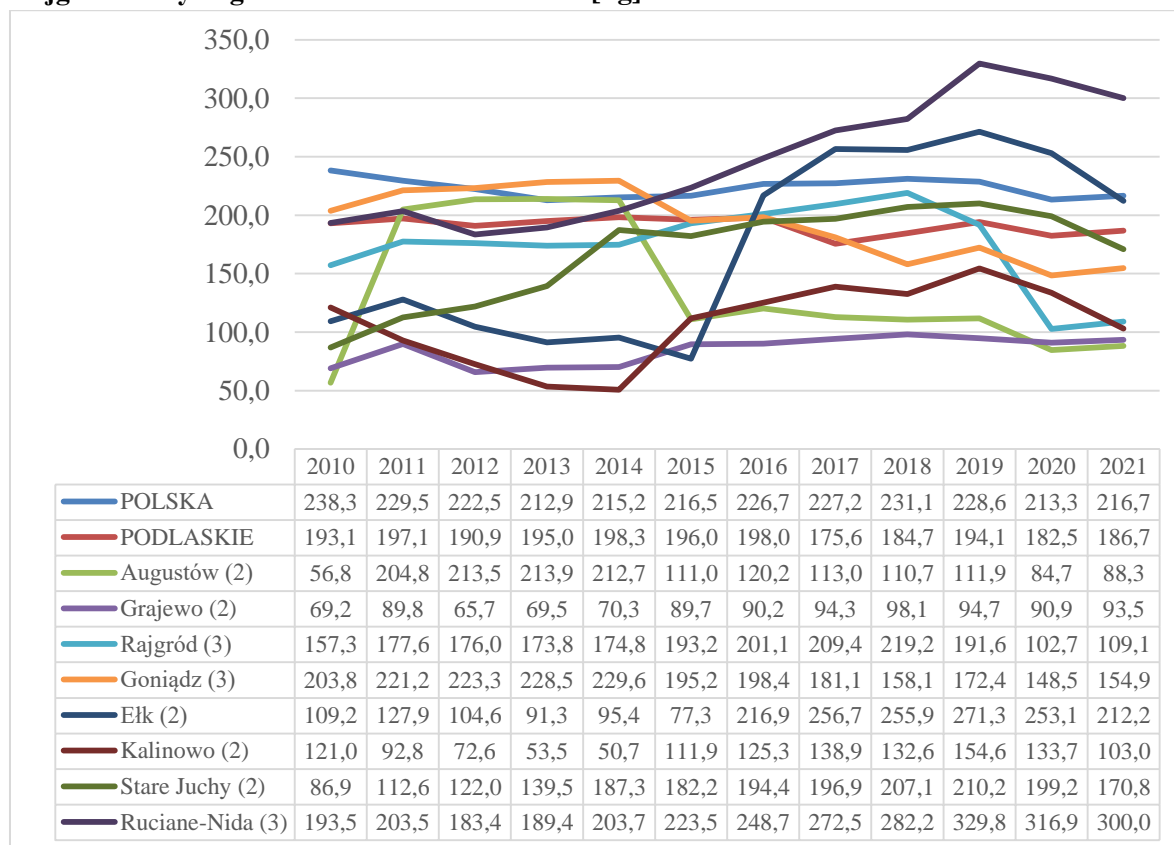
Usługami w zakresie składowania, zagospodarowania oraz unieszkodliwiania odpadów z terenu Gminy Rajgród zajmowała się firma BIOM Sp. z o.o. z siedzibą w Dolistowie Starym I 144, 19-124 Jaświły, na podstawie Porozumienia nr 6/G/BSGO-II/2013 zawartego z Gminą Rajgród w dniu 28 czerwca 2013 r.

Od 1 stycznia 2014 r. na terenie Gminy Rajgród funkcjonuje Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych. Obiekt znajduje się na terenie ZGKiM w Rajgrodzie, ul Warszawska 2A. Do PSZOK-u przyjmowane są posegregowane odpady komunalne, osoby dostarczające odpady przed ich przekazaniem obowiązani są do okazania dowodu uiszczenia opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi na terenie gminy Rajgród.

Analiza ilości odpadów komunalnych, które są wywożone z gminy Rajgród, pozwala stwierdzić, iż w ostatnich dwóch latach zmalała ilość odpadów powstających na terenie gminy oraz znacząco poprawił się stopień segregacji wytwarzanych odpadów.

Rocznie odpady z gospodarstw domowych przypadające na 1 mieszkańca wynoszą ok. 109 kg. Jest to jeden z niższych wartości wśród badanych gmin. Więcej na 1 mieszkańca przypada tylko w gminie Ruciane-Nida.

Wykres 14. Odpady z gospodarstw domowych przypadające na 1 mieszkańca w gminie Rajgród i innych gminach w latach 2010-2021 [kg]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych

Azbest

Na terenie gminy zinwentaryzowano w sumie 3 385 ton wyrobów azbestowych, w tym 3 197 ton wśród osób fizycznych. Do 2021 roku unieszkodliwiono około 995 ton (29%) wyrobów azbestowych z terenu całej gminy. Do unieszkodliwienia pozostało około 2 389 ton (64,26%) wyrobów azbestowych, w tym 2 217 ton wśród osób fizycznych.

2.5. Działalność organizacji pozarządowych

Liczba aktywnych fundacji, stowarzyszeń i innych organizacji społecznych jest jednym z przejawów funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego. Poniżej przedstawiono główne organizacje pozarządowe działające na terenie gminy.

Organizacje pozarządowe

- Towarzystwo Miłośników Rajgrodu, obszar działania: działalność wydawnicza (lokalny miesięcznik „Rajgrodzkie Echa”, publikacje książkowe),
- Stowarzyszenie Yacht Club „Arcus” w Łomży – Ośrodek Żeglarski w Rajgrodzie, obszar działania: propagowanie żeglarstwa i innych sportów wodnych,
- Stowarzyszenie Kultury Fizycznej Klub Żeglarski Zefir w Łomży,
- Stowarzyszenie Rowerowe Raj Team Rajgród, obszar działania: grupa pasjonatów rowerowych, którzy swoje zamiłowanie do rajdów rowerowych łączą z działalnością społeczną, wyznaczając szlaki rowerowe w okolicach Rajgrodu,
- Stowarzyszenie na rzecz osób niepełnosprawnych "Nadzieja" w Rajgrodzie, obszar działania: organizacja utworzona przez rodziców dzieci niepełnosprawnych oraz życzliwe osoby, którym temat niepełnosprawności nie jest obojętny, jej celem jest działanie na rzecz integracji społecznej oraz zawodowej osób niepełnosprawnych oraz niesienia pomocy im oraz ich rodzinom,
- Stowarzyszenie Rozwoju Wsi „Przyszłość” w Mieczach, obszar działania: wspieranie wszechstronnego i zrównoważonego rozwoju społecznego, kulturalnego i gospodarczego wsi oraz wspieranie demokracji i budowanie społeczeństwa obywatelskiego w środowisku lokalnym, prowadzenie świetlicy środowiskowej dla dzieci i młodzieży wiejskiej,
- Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju i Wspomagania Wsi „Mediator”, obszar działania: wspieranie wszelkich inicjatyw społecznych, gospodarczych, naukowych i ekologicznych służących rozwojowi regionu, współdziałanie z innymi organizacjami na rzecz ochrony oraz zachowania naturalnego środowiska i dziedzictwa kulturalnego, prowadzenie świetlicy środowiskowej dla dzieci i młodzieży wiejskiej,
- Stowarzyszenie „Nad Jegrznią” w Woźnejwsi, obszar działania: wspieranie wszechstronnego i zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego wsi,
- Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Wsi „Biebrza”, obszar działania: wspieranie wszechstronnego i zrównoważonego rozwoju społeczno - gospodarczego wsi, aktywizowanie i integracja społeczna mieszkańców wsi, działalność oświatowa, kulturowa, w zakresie kultury fizycznej i sportu oraz ochrony środowiska, wspieranie inicjatyw społecznych na rzecz budowy dróg i sieci telekomunikacyjnej na wsi oraz zaopatrywanie wsi w wodę,
- Ochotnicze Straże Pożarne: Rajgród, Woźnawieś, Belda, Rydzewo, Miecze,
- Koła Gospodyń Wiejskich: Rydzewo, Belda, Pieńczykowo, Wólka Piotrowska, Biebrza, Woźnawieś, Kosówka, Rajgród,
- Klub Seniora „Stokrotki” funkcjonujący przy OPS w Rajgrodzie,

- Grupa mieszkańców Rajgrodu, sympatyków piłki nożnej oraz rozwoju Ziemi Rajgrodzkiej podjęła inicjatywę reaktywacji Klubu Sportowego Jegrznia Rajgród, który kiedyś był Gminnym Zrzeszeniem „Ludowe Zespoły Sportowe Jegrznia Rajgród” będące klubem piłkarskim z historią sięgającą lat 70. Jegrznia Rajgród w latach 70. uczestniczyła w rozgrywkach piłkarskich województwa białostockiego i łomżyńskiego. Jegrznia Rajgród to tradycja i historia bezspornie związana z Ziemią Rajgrodzką.
- Od kilku lat na terenie Gminy Rajgród funkcjonuje Akademia Małego Piłkarza, gdzie trenerzy wyłuskują perełki z naszej młodzieży, zaszczepiając im tajniki gry w piłkę nożną. Możliwe, że poprzez trenowanie dzieci, grup młodzieżowych w oparciu o profesjonalny warsztat trenerski, stworzą się podwaliny seniorskiej piłki nożnej w Rajgrodzie.

2.6. Środowisko przyrodnicze

2.6.1. Gleby i surowce naturalne

Na obszarze gminy Rajgród występują najczęściej gleby mało urodzajne: rdzawe i bielcowe utworzone na bazie piasków gliniastych, słabo gliniastych i luźnych. Korzystniejsze warunki glebowe wykształciły się na obszarach podmokłych, gdzie z torfów niskich wytworzyły się gleby bagienne i murszowe. Na terenie gminy Rajgród znajdują się dwa złoża kruszyw naturalnych położone między Kosówką a Toczyłowem oraz w okolicy Woźnejwsi. Rozpoznane są wstępnie, a nadzór nad nimi pełni Okręgowy Urząd Górniczy – Lublin.¹

2.6.2. Wody powierzchniowe i podziemne

Teren gminy Rajgród jest gęsto przetkany drobnymi ciekami, rowami melioracyjnymi i kanałami i jest zasobny w wody powierzchniowe oraz gruntowe. Pod względem układu hydrograficznego zaliczany jest do zlewni rzeki Biebrzy. Głównym zbiornikiem wód powierzchniowych jest Jezioro Rajgrodzkie, którego 2/3 powierzchni znajduje się na terenie gminy Rajgród oraz jezioro Ślepe, gmina sąsiaduje z jeziorami Dreństwo, Tajno i Toczyłowskie. Rzeką przepływającą przez Jezioro Rajgrodzkie jest Jegrznia. Odpływ wody z jeziora do rzeki regulowany jest sześciosektorowym jazem o szerokości 26 m i wysokości piętrzenia około 1,5 m w Rajgrodzie.

Polodowcowe Jezioro Rajgrodzkie, którego wody mieszczą się w pierwszych klasach czystości, jest typowym zbiornikiem rynnowym o pow. 15,1 km² i maks. głębokości 52 m. Należy do grupy jezior, którą możemy określić jako Pojezierze Rajgrodzkie i jest silnie rozczłonkowane – dzieli się na: odnogę południową (3,25 km²) z największą wyspą Sacin, dwie odnogi północne noszące nazwy: Jez. Stackie (4 km²) i jez. Przepiórka (3,25 km²), zbiornik główny (2 km²) z wyspą Sowiak oraz odnogę wschodnią (3,25 km²), z której wypływa rzeka Jegrznia. Wody Jez. Rajgrodzkiego poprzez Jegrznię i Kanał Kuwasy zasilają torfowiska Czerwonego Bagna, rezerwatu ścisłego na terenie Biebrzańskiego Parku Narodowego. Bliskość parku czyni ten zakątek jednym z najatrakcyjniejszych miejsc wypoczynkowych w kraju. Bogata roślinność przybrzeżna, a zwłaszcza bujne lasy sosnowe, wytwarzają specyficzny mikroklimat. Rozbudowana linia brzegowa jeziora (56 km) oraz mocno wydłużone odnogi sprzyjają rozwojowi żeglarstwa – osiągalna długość jednego odcinka na jeziorze wynosi 12 km, a tutejsze wiatry wieją głównie z północnego zachodu.

Dolny bieg rzeki Jegrzni i Kanał Kuwasy to obszar styku z najcenniejszą substancją środkowego basenu z tysiącami hektarów unikalnych w skali światowej niskich łąk, bagien i torfowisk „Czerwonego Bagna”. Jest to siedlisko bezcennych gatunków roślin bagiennych, ornitofauny oraz największa w Polsce ostoja naturalna łosia.²

¹ Programu Ochrony Środowiska na lata 2015-2018 z perspektywą na 2019-2022 dla Gminy Rajgród – aktualizacja

² Programu Ochrony Środowiska na lata 2015-2018 z perspektywą na 2019-2022 dla Gminy Rajgród – aktualizacja

Główny zbiornik wód podziemnych

Teren gminy obejmuje Główny Zbiornik Wód Podziemnych nr 217 Pradolina rzeki Biebrzy 217, który jest zlokalizowany w północno wschodniej Polsce, na terenie północno zachodniej części województwa podlaskiego i wschodniej części województwa warmińsko-mazurskiego. GZWP nr 217 tworzą osady wodonośne wypełniające rozległą hydrogeologiczną strukturę pradoliny Biebrzy, z którą jest związana współczesna dolina rzeki Biebrzy.

Wody poziomu zbiornikowego są przeważnie dobrej jakości (klasa II) i wymagają prostego uzdatniania przed przeznaczeniem do zaopatrzenia ludności. Znaczna część GZWP nr 217 jest objęta ochroną prawną ze względu na ustanowione obszary ochrony przyrody: część wschodnia, zajmująca ok. 60% powierzchni zbiornika, ze względu na Biebrzański Park Narodowy z otuliną oraz obszar NATURA 2000. Potencjalne zagrożenia antropogeniczne jakości wód podziemnych na obszarze zbiornika są związane przede wszystkim z obszarami rolniczego użytkowania, w tym z nieuporządkowaną gospodarką wodno-ściekową w obrębie zwartej zabudowy wiejskiej, a także z nadmiernym stosowaniem nawozów mineralnych i organicznych oraz środków ochrony roślin. Należy zatem podejmować działania, które uzupełnią obecnie obowiązujący system ochrony przyrody o elementy w większym stopniu ukierunkowujące tę ochronę na wody podziemne.

2.6.3. Tereny prawnie chronione, fauna i flora

Główną formą roślinności występującą na terenie gminy Rajgród są lasy. Dominują tu bory świeże i bory mieszane świeże z sosną III i IV klasy wiekowej jako gatunkiem panującym oraz lasy siedlisk bagiennych – olsy i bory mieszane bagienne z olszą i brzozą jako gatunkami panującymi. Lasy mieszane o różnogatunkowym składzie drzewostanu występują na niewielkich powierzchniach, głównie przy jeziorach i na obrzeżach dolin. Nad Biebrzą można wciąż spotkać rzadkie i ginące gatunki roślin, np.: brzozę niską, wierzbę lapońską, wierzbę borówkolistną, skalnicę torfowiskową czy gnidosza królewskiego. Dolny bieg rzeki Jegrzni i Kanał Kuwasy jest to siedliskiem bezcennych gatunków roślin bagiennych i ornitofauny.

Na obszarze gminy Rajgród zamieszkują: wydry, borsuki, lisy, jenoty, wilki, łasice, gronostaje. Na Bagnach Biebrzańskich żyje ponad 200 gatunków ptaków. Najrzadsze z nich to: orzeł bielik, orlik grubodzioby, bocian czarny, wodniczka, batalion. W korycie meandrującej Biebrzy, jej dopływach oraz starorzeczach żyje także kilkadziesiąt gatunków ryb i innych zwierząt wodnych.

W gminie Rajgród znajduje się szereg terenów chronionych:

- Biebrzański Park Narodowy,
- Otulina Biebrzańskiego Parku Narodowego,
- Rezerwat przyrody „Czapliniec Bęlda”,
- Obszar Chronionego Krajobrazu „Pojezierze Rajgrodzkie”,
- Użytek ekologiczny „Ślepe Jezioro Okoniówek”,
- Obszary „Natura 2000”:
 - o Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków „Ostoja Biebrzańska” (PLB 200006),

- Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk „Dolina Biebrzy” (PLH 200008),
- korytarz ekologiczny Dolina Biebrzy i Dolina Biebrzy-Puszcza Borecka.

Unikatowy na skalę europejską Biebrzański Park Narodowy zajmuje prawie 60 tys. ha, natomiast gmina Rajgród graniczy z Parkiem od południa i obejmuje jego niewielki obszar. Ten naturalny kompleks torfowisk posiada wyjątkowe walory krajobrazowe, które zaspokajają potrzeby nie tylko turystów, ale także fotografików i malarzy. Biebrzański Park Narodowy jest siedzibą wielu rzadkich gatunków fauny i flory. O jego wyjątkowości decyduje obecność 271 gatunków ptaków, w tym ponad 180 lęgowych. Wśród drobnych ssaków popularny jest nornik północny. Żyją tu łosie, wilki, wydry i bobry. Znajduje się tu ostoja dubelta, kropiatki, orlika grubodziobego, rybitwy białoskrzydłej i derkacza.

Na obszarze Biebrzańskiego Parku Narodowego, wyróżnia się dodatkowo unikalny kompleks bagienno-torfowy „Czerwone Bagno”. Jest to obszar unikalnych w skali światowej niskich łąk, bagien i torfowisk.

Innym cennym obiektem przyrodniczym jest rezerwat Czapliniec – Belda, który zajmuje powierzchnię 11,58 ha. Powstał w latach 30 XX w. w celu ochrony kolonii lęgowej czapli siwej oraz zachowania boru sosnowo- świerkowego, zwłaszcza cennego starodrzewia datowanego na 200 lat oraz licznych torfowisk.

Obszar Chronionego Krajobrazu Pojezierze Rajgrodzkie zajmuje powierzchnię ponad 12 tys. ha. Został wydzielony w roku 1982 w celu zachowania różnorodności biologicznej siedlisk przyrodniczych występujących na terenie Pojezierza Rajgrodzkiego. Fauna jeziora Rajgrodzkiego to wodne ptactwo: perkozy, łabędzie, kormorany, rybitwy, kilka gatunków dzikich kaczek oraz ryby: szczupak, okoń, miętus, ukleja, sieja, sielawa, płoć, leszcz, węgorz. Użytek ekologiczny „Ślepe Jezioro Okoniówek” o łącznej pow. 62,03 ha, którą stanowią użytki ekologiczne na: lasach 48,08 ha, wodach stojących 13,08 ha i nieużytkach 0,86 ha. Szczególnym celem jest zachowanie ze względów przyrodniczych, naukowych, dydaktycznych i krajobrazowych ekosystemu torfowiska przejściowego ze stanowiskami regionalnie rzadkich i ustępujących gatunków roślin i ptaków.

Ostoją Biebrzańska, wchodzi w skład obszarów ochrony przyrody Natura 2000, obejmuje obszar od ujścia Sidry po Narew. Jest to największy kompleks torfowisk niskich w Europie Środkowej. Ostoja Biebrzańska jest najważniejszą w Polsce i Unii Europejskiej ostoją wodniczki i orlika grubodziobego. Największą liczebność w Polsce, i jedną z największych w Unii Europejskiej, osiągają ponadto: błotniak stawowy, cietrzew, derkacz, dubelt, uszatka błotna, kropiatka, rybitwa czarna i rybitwa białoskrzydła (w latach o wysokim poziomie wody). Ostoją Biebrzańska to bardzo ważna ostoją ptaków drapieżnych (kania ruda, kania czarna, bielik, błotniak zbożowy, gadożer, orzeł przedni i orzełek). W ostoi udokumentowano występowanie ok. 43 gatunków ptaków wymienionych w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej. Liczebności 19 gatunków mieszczą się w kryteriach wyznaczania ostoi ptaków wprowadzonych przez BirdLife International. Ponadto 25 gatunków zostało zamieszczonych

w Polskiej Czerwonej Księdze Zwierząt (rejestr zagrożonych gatunków zwierząt na terenie Polski).

Drugim obiektem objętym programem Natura 2000 jest Dolina Biebrzy, zaliczająca się do Specjalnych Obszarów Ochrony Siedlisk. To szeroki, płaski obszar charakteryzujący się obniżeniem terenu i wypełniony torfem. W obszarze dominują siedliska mokradłowe. W gminie Rajgród istnieją także pomniki przyrody. Są to trzy zabytkowe dęby szypułkowe o wysokości ponad 26 m, które liczą ponad 200 lat. Przez teren gminy Rajgród przebiegają 2 korytarze ekologiczne – Dolina Biebrzy i Dolina Biebrzy-Puszcza Borecka. Celem korytarzy ekologicznych jest zmniejszenie stopnia izolacji poszczególnych płatów siedlisk i umożliwienie migracji organizmów pomiędzy nimi. Korytarze powodują zwiększenie mieszania genów populacji z różnych siedlisk, co jest niezbędne do zachowania różnorodności genetycznej i przeciwdziałania depresji wsobnej. Pozytywnie przyczynia się do obniżenia śmiertelności, osobników wypartych z płatów dogodnych siedlisk, wskutek zachowań terytorialnych. Najważniejszym zagrożeniem dla funkcjonowania korytarzy ekologicznych jest przerywanie ich ciągłości przez infrastrukturę linową (drogi i linie kolejowe) oraz wylesianie powierzchni i rozwój obszarów zabudowanych.

Cechą charakterystyczną flory na terenie gminy jest dominacja świerka i duży udział gatunków borealnych i reliktywów glacialnych. W granicach Parku stwierdzono 90 gatunków podlegających ochronie całkowitej i 17 pod ochroną częściową, 45 gatunków tu występujących znalazło się na "Czerwonej liście roślin naczyniowych zagrożonych w Polsce".

2.7. Zagospodarowanie przestrzenne

Gmina Rajgród, charakteryzująca się rolniczo-turystycznym charakterem, posiada unikalne środowisko przyrodnicze, które stanowi jej bogactwo. Istotnymi elementami są rynnowe Jezioro Rajgrodzkie o powierzchni 1514 ha, jeziora Dreństwo i Tajno, a także obszar leśny zajmujący blisko 30% powierzchni gminy. Ponadto, teren gminy sąsiaduje bezpośrednio z Biebrzańskim Parkiem Narodowym, szczególnie z kompleksem bagiennie-torfowym Czerwone Bagno. Dzięki licznie płynącym rzeczkom i kanałom, Jezioro Rajgrodzkie jest częścią szlaku wodnego prowadzącego z Olecka do Augustowa. Jego długie odnogi oraz urozmaicona linia brzegowa sprzyjają rozwojowi żeglarstwa, kajakarstwa i wędkarstwa. Ważną informacją jest to, że na całym jeziorze obowiązuje zakaz używania łodzi z silnikami spalinowymi.

Klimat miasta i gminy Rajgród posiada cechy polarno-kontynentalne. Charakteryzuje się długimi zimami, krótkim przedwiośniem, stosunkowo krótkim okresem wegetacji oraz upalnym, lecz krótkim latem. Te właśnie cechy klimatyczne są wynikiem wpływu kontynentalnego. Warto podkreślić, że gmina Rajgród leży w jednym z najzimniejszych regionów Polski po górach.

Gmina Rajgród, położona na terenie "Zielonych Płuc Polski" oraz częściowo w Biebrzańskim Parku Narodowym, charakteryzuje się unikalnymi walorami przyrodniczymi i krajobrazowymi. Środowisko na tym obszarze jest stosunkowo mało zniszczone, a tradycyjne układy przestrzenne są zachowane w dobrym stanie.

W związku z tym, głównym kierunkiem zagospodarowania przestrzennego i gospodarczego jest podejście oparte na zasadach zrównoważonego ekorozwoju oraz szacunku dla istniejącej sieci osadniczej i jej wartości kulturowych.

Rolnictwo jest podstawowym sektorem gospodarki gminy Rajgród, dlatego istotne jest dostosowanie polityki przestrzennej do jego potrzeb. W ramach tego kierunku rozwojowego konieczne jest zróżnicowanie typów i rodzajów rolnictwa, uwzględniając warunki agrarne, społeczne i ograniczenia środowiskowe. Warto rozwijać zarówno gospodarstwa o intensywnych formach produkcji, jak i gospodarstwa prowadzące ekologiczną produkcję. Ponadto, istotnym elementem jest rozbudowa zaplecza obsługi rolnictwa, które wspiera i ułatwia działalność rolników.

Miasto i gmina Rajgród posiadają duży potencjał turystyczny, który należy wykorzystać. Dlatego istotnym kierunkiem rozwojowym jest rozwój różnorodnych form turystyki i wypoczynku. Obejmuje to stworzenie podstaw dla rozwoju drugiego, pod względem znaczenia, sektora gospodarczego w gminie. Można rozwijać turystykę przyrodniczą, kulturalną, aktywną czy też turystykę związaną z miejscowymi atrakcjami i zasobami. Warto inwestować w infrastrukturę turystyczną, taką jak ścieżki rowerowe, trasy piesze, obiekty rekreacyjne i noclegowe, aby przyciągnąć turystów i stworzyć korzystne warunki do rozwoju tej branży.

Główne kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy Rajgród powinny być osiągnięte w ścisłym powiązaniu z ochroną środowiska przyrodniczego. W tym kontekście istotne jest uwzględnienie obszarów o szczególnej ochronie przyrody, takich jak Biebrzański Park Narodowy, Obszar Chronionego Krajobrazu Pojezierza Rajgrodzkiego i obszary NATURA 2000.

Ogólne kierunki, wynikające zarówno z uwarunkowań środowiskowych, jak i z zadań planowania przestrzennego, obejmują:

- Zapewnienie ładu przestrzennego w zagospodarowaniu obszaru gminy.
- Ochronę walorów krajobrazowych i środowiska przyrodniczego gminy.
- Poprawę funkcjonalności układów osadniczych i jakość życia mieszkańców.
- Ochronę istniejących zasobów przestrzeni kulturowej.
- Zapewnienie sprawnego układu komunikacyjnego i segregację ruchu.
- Rozwój infrastruktury centralnej i lokalnej.
- Racjonalne wykorzystanie zasobów przyrodniczych i walorów krajobrazowych gminy.

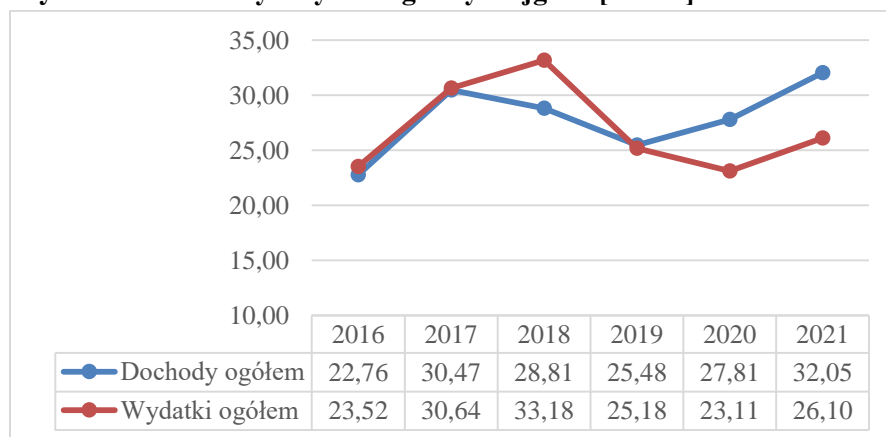
W kontekście ochrony środowiska naturalnego, ważne jest promowanie praktyk zrównoważonego rozwoju, efektywnego wykorzystania zasobów naturalnych oraz edukacji ekologicznej. Priorytetem jest minimalizacja negatywnego wpływu na przyrodę i krajobraz, dążenie do długoterminowej ochrony przyrody.

Poprzez realizację tych kierunków, gmina Rajgród ma szansę na harmonijny rozwój, zachowanie unikalnych walorów przyrodniczych, poprawę warunków życia mieszkańców oraz efektywne wykorzystanie zasobów krajobrazowych i przyrodniczych.

2.8. Budżet gminy

Od 2016 roku dochody gminy zwiększył się o ponad 40%, jednocześnie wydatki gminy zmniejszyły się o około 10%. W trzech ostatnich latach dochód ogółem gminy przewyższały wydatki z budżetu.

Wykres 15. Dochody i wydatki gminy Rajgród [mln zł]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych

Dynamika wzrostu dochodów w latach 2016-2020 w przeliczeniu na jednego mieszkańca zwiększyła się w gminie o 26,85%, przy wzroście o około 46,49% dla województwa oraz 41,87 % dla powiatu.

Dochód na 1 mieszkańca w gminie Rajgród (6 745 zł) w 2021 roku były niższy niż w kraju (7 226 zł) oraz nieznacznie niższy niż w województwie (6 937 zł). Na tle gmin sąsiednich, gmina Rajgród uzyskuje jeden z lepszych wyników, wypadając gorzej jedynie w porównaniu do gminy Grajewo i Elk. Dochód na jednego mieszkańca w gminie Rajgród w ostatnich trzech latach wzrósł o 41,4% i był najwyższy wśród grupy porównawczej. Najniższy wzrost dochodów na 1 mieszkańca odnotowano w gminie Ruciane-Nida (14,1%) oraz Kalinowo (17%).

Tabela 31. Dochód na jednego mieszkańca w gminie Rajgród i wybranych gminach w latach 2019 – 2021

	2019	2020	2021	Dynamika zmian %
POLSKA	5969,49	6532,73	7226,45	21,1
PODLASKIE	5934,62	6408,03	6937,44	16,9
Augustów (2)	5129,59	5569,89	6130,42	19,5
Grajewo (2)	5206,2	6019,94	7363,64	41,4
Rajgród (3)	4871,3	5770,35	6745,13	38,5
Goniądz (3)	5001,7	5680,9	6630,57	32,6
Elk (2)	5694,42	6261,3	8400,05	47,5
Kalinowo (2)	5552,38	6634,57	6493,77	17,0

Stare Juchy (2)	4944,06	6349,88	6719,12	35,9
Ruciane-Nida (3)	4995,21	5210,48	5701,5	14,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych

W ostatnich trzech latach wydatki na 1 mieszkańca w gminie Rajgród rosły szybciej niż w województwie i kraju. W porównaniu do innych gmin wydatki w przeliczeniu na jednego mieszkańca w gminie Rajgród były najniższe.

Tabela 32. Wydatki na jednego mieszkańca w gminie Rajgród i wybranych gminach w latach 2019 – 2021

	2019	2020	2021	Dynamika zmian %
POLSKA	6051,49	6475,47	6870,12	13,5
PODLASKIE	5990,56	6303,11	6465,33	7,9
Augustów (2)	5568,27	4799,06	5674,06	1,9
Grajewo (2)	5056,12	5180,51	6580,47	30,1
Rajgród (3)	4815,24	4796,01	5493,46	14,1
Goniądz (3)	4933,86	5367,76	6268,77	27,1
Elk (2)	5756,94	5742,66	6975,53	21,2
Kalinowo (2)	5160,9	6015,33	6010,88	16,5
Stare Juchy (2)	4753,55	5814,07	6090,46	28,1
Ruciane-Nida (3)	4683,86	5801,88	5557,13	18,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych

Potencjał inwestycyjny gminy został określony na podstawie danych historycznych. Podstawowym elementem do określenia ram finansowych Strategii są wydatki majątkowe, w tym głównie inwestycyjne. W ostatnich 6 latach wydatki te wynosiły średnio 21,72% (6,21 mln zł/rok). W związku z powyższym zakłada się, że w najbliższych latach gmina będzie miała podobny potencjał inwestycyjny. Szacunki uwzględniają już środki pozyskane z zewnętrznych źródeł.

Tabela 33. Wydatki gminy, w tym udział wydatków inwestycyjnych

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	średnia
wydatki ogółem [mln zł]	23,52	30,64	33,18	25,18	23,11	26,10	26,96
wydatki majątkowe ogółem [mln zł]	4,65	10,41	12,37	4,23	2,06	3,55	6,21
wydatki majątkowe inwestycyjne [mln zł]	4,65	10,41	12,37	4,23	2,06	3,52	6,21
udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem [%]	19,80	34,00	37,30	16,80	8,90	13,50	21,72
wydatki bieżące ogółem [mln zł]	18,88	20,23	20,82	20,96	21,05	22,54	20,75

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych

3. Analiza SWOT

Analiza SWOT jest jednym z narzędzi stosowanych do przeprowadzenia analizy strategicznej gminy Rajgród. Pozwala na określenie wewnętrznych mocnych i słabych stron jednostki samorządu terytorialnego oraz na zidentyfikowanie szans i zagrożeń rozwojowych. Metoda ta umożliwi zebranie oraz usystematyzowanie informacji o potencjale gminy, wskazując jednocześnie na bariery i wyzwania, z jakimi gmina musi się zmierzyć.

Analiza SWOT została opracowana w oparciu o wyniki diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej gminy Rajgród, które uwzględniają jej specyficzne cechy i problemy. Dodatkowo ankieta oraz spotkania z mieszkańcami pomogły w identyfikacji kluczowych problemów, z jakimi boryka się gmina.

Wnioski z analizy SWOT umożliwią gminie Rajgród skoncentrowanie się na kluczowych obszarach, w których potrzebne są działania naprawcze, a także wykorzystanie swoich mocnych stron i szans, aby osiągnąć pożądane cele rozwojowe. Dzięki temu gmina będzie mogła efektywniej i skuteczniej realizować swoją strategię rozwoju, dopasowując swoje działania do zmieniających się potrzeb i otoczenia.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> - Dogodne warunki przyrodnicze sprzyjające rozwojowi turystyki; - Mocno wydłużone odnogi jeziora oraz urozmaicona linia brzegowa sprzyjają rozwojowi żeglarstwa, kajakarstwa i wędkarstwa; - Dzięki licznym rzeczkom i kanałom Jezioro Rajgrodzkie jest włączone do szlaku wodnego przebiegającego z Olecka do Augustowa; - Teren gminy sąsiaduje bezpośrednio z Biebrzańskim Parkiem Narodowym, w szczególności kompleksem bagiennotorfowym Czerwone Bagno; - Dogodne położenie komunikacyjne przy drodze wojewódzkiej nr 665, umożliwiające dogodny dojazd z Warszawy do Rajgrodu; - Sprofilowana wokół przetwórstwa rolno-spożywczego produkcja przemysłowa; - Wysoki udział gospodarstw rolnych powyżej 15 ha; - Wystarczająca sieć dróg; - Sieć szerokopasmowa przebiegająca przez gminę; - Działalność gospodarstw ekologicznych; 	<ul style="list-style-type: none"> - Wyludnianie się gminy (ujemny przyrost naturalny oraz ujemne saldo migracji); - Starzejące się społeczeństwo; - Odływ osób młodych do większych ośrodków miejskich; - Wysoka liczba beneficjentów pomocy społecznej; - Nie w pełni wykorzystany potencjał turystyczny gminy; - Niski współczynnik skolaryzacji w szkołach podstawowych oraz niski odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym; - Niewystarczający poziom infrastruktury technicznej oraz usług komunalnych; - Niewystarczająca oferta społeczno-kulturalna; - Brak planów zagospodarowania przestrzennego i konflikt pomiędzy funkcją rolniczą a agroturystyczną i turystyczną wielu terenów wiejskich; - Niewystarczająca promocja gminy;

SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> – Pozyskanie środków zewnętrznych, w tym funduszy unijnych na rozwój gminy; – Wzrost popytu na zdrową żywność, agroturystykę i turystykę przyrodniczą; – Wzrost liczby turystów lokalnych, krajowych oraz międzynarodowych; – Rozwój infrastruktury turystycznej oraz rekreacyjnej z wykorzystaniem środków zewnętrznych; – Promocja oraz wsparcie rozwoju odnawialnych źródeł energii; – Wsparcie i rozwój sektora rolno-spożywczego w kraju; – Stabilny rozwój gospodarczy kraju; – Wzrost popytu na produkty lokale oraz rolnictwo ekologiczne; – Współpraca na szczeblu lokalnym, regionalnym i krajowym z innymi podmiotami lub JST; – Promocja regionu i obszarów przyrodniczo cennych przez władze krajowe i regionalne; 	<ul style="list-style-type: none"> – Niewystarczające zainteresowanie ofertą turystyczną i rekreacyjną gminy; – Ograniczona możliwość pozyskania środków umożliwiających rozbudowę infrastruktury turystycznej i promocję walorów przyrodniczych gminy; – Wzrost wydatków na zarządzanie odpadami, energią cieplną i elektryczną; – Niska atrakcyjność inwestycyjna regionu i Polski Wschodniej; – Silna konkurencja ze strony sąsiednich gmin i obszarów: – Napięcie międzynarodowe i krajowe: wpływ konfliktów zbrojnych, kryzysów gospodarczych i innych zjawisk geopolitycznych; – Kryzys klimatyczny: od utraty bioróżnorodności do skrajnych zjawisk atmosferycznych; – Ograniczona perspektywa czasowa na wykorzystanie funduszy UE 2021-2027;

Gmina może z pewnością wykorzystać swoje dogodne warunki przyrodnicze do rozwoju turystyki, zarówno tej aktywnej, jak i wypoczynkowej. Oprócz żeglarstwa, kajakarstwa i wędkarstwa, teren gminy może przyciągnąć miłośników pieszych wędrówek oraz rowerowych przejażdżek, ponieważ obszar ten jest bogaty w malownicze krajobrazy i ciekawe atrakcje przyrodnicze. Znajdujące się w pobliżu Biebrzańskie Bagno to raj dla miłośników ptaków i innych dzikich zwierząt.

Jednak, aby rozwijać turystykę, gmina musi zadbać o odpowiednią infrastrukturę i usługi, takie jak noclegi, gastronomia i atrakcje turystyczne. Ważne jest również promowanie regionu i działań marketingowych, aby przyciągnąć turystów z Polski i zagranicy. Warto też pamiętać o edukowaniu mieszkańców i turystów o ochronie przyrody.

Sprofilowane przetwórstwo rolno-spożywcze może stanowić kolejną szansę rozwoju dla gminy. Produkty lokalne z pewnością przyciągną uwagę klientów szukających zdrowej żywności i regionalnych smaków. Istnieje również możliwość promowania lokalnych produktów poprzez organizowanie imprez i festiwali.

Warto podkreślić, że dogodne położenie komunikacyjne gminy przy drodze wojewódzkiej nr 665 stanowi duży potencjał dla rozwoju gospodarczego. Dobra infrastruktura drogowa i komunikacyjna jest kluczowa dla rozwoju biznesu i przyciągnięcia inwestycji.

Podsumowując, gmina ma wiele potencjału i szans rozwoju, a wykorzystanie swoich silnych stron może przyczynić się do poprawy jakości życia mieszkańców i przyciągnięcia turystów.

Gmina, podobnie jak wiele innych, ma swoje wyzwania i słabości, które wymagają specjalnej uwagi. Jednym z głównych problemów jest spadek liczby ludności, który może wpłynąć negatywnie na rozwój gminy w przyszłości. W związku z tym, warto zastanowić się nad tym, jak zachęcić ludzi do pozostania w gminie oraz jak przyciągnąć nowych mieszkańców.

Drugim problemem jest niewykorzystany potencjał turystyczny, który jest często związany z brakiem odpowiedniej infrastruktury oraz niewystarczającą promocją. Gmina powinna zwrócić szczególną uwagę na rozwój oferty turystycznej, kulturalnej oraz rekreacyjnej, aby przyciągnąć turystów i zachęcić ich do powrotu w przyszłości. W tym celu warto zainwestować w atrakcyjne miejsca do zwiedzania, organizować wydarzenia kulturalne i sportowe oraz rozwijać infrastrukturę turystyczną.

Kolejną słabością gminy jest poziom infrastruktury technicznej. Niski poziom skanalizowania, oraz niska jakość dróg stanowią wyzwania, które wymagają pilnych działań. Warto zainwestować w modernizację i rozwój infrastruktury, aby zwiększyć atrakcyjność gminy oraz poprawić jakość życia mieszkańców.

Podsumowując, gmina staje przed wieloma wyzwaniami, które wymagają pilnego rozwiązania. Poprawa infrastruktury, rozwój oferty turystycznej oraz stworzenie atrakcyjnych warunków do życia i pracy w gminie, to kluczowe zadania, które należy podjąć. Dzięki odpowiednim działaniom i inwestycjom, gmina może stać się bardziej atrakcyjnym miejscem do życia i pracy, przyciągnąć turystów oraz zachęcić mieszkańców do pozostania na stałe.

Gmina ma przed sobą wiele szans rozwojowych, które warto wykorzystać w celu poprawy sytuacji gospodarczej i społecznej. Jednym z najważniejszych zadań jest pozyskanie funduszy unijnych, co może znacznie wpłynąć na rozwój gminy i poprawę jakości życia mieszkańców. Warto zwrócić szczególną uwagę na projekty związane z rozwojem infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej, które pozwolą na wykorzystanie dogodnego położenia gminy.

Kolejną szansą dla gminy jest wzrost popytu zewnętrznego na zdrową żywność, agroturystykę oraz turystykę przyrodniczą. W związku z tym, warto zainwestować w rozwój sektora rolno-spożywczego oraz promowanie produktów lokalnych. Wspieranie lokalnych producentów i rozwijanie agroturystyki może przyciągnąć turystów zainteresowanych wakacjami na wsi oraz zdrowym stylem życia.

Rozwój infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej oraz wypoczynkowej to kluczowe zadanie dla gminy. Warto zainwestować w rozwój atrakcyjnych miejsc do zwiedzania, organizować wydarzenia kulturalne i sportowe oraz stworzyć dogodne warunki do wypoczynku. Taka strategia może przyciągnąć nowych turystów i pozytywnie wpłynąć na rozwój lokalnej gospodarki.

Podsumowując, gmina ma przed sobą wiele szans rozwojowych, które warto wykorzystać w celu poprawy sytuacji społecznej i gospodarczej. Pozyskanie funduszy unijnych, rozwój sektora rolno-spożywczego oraz inwestycje w infrastrukturę turystyczną to kluczowe zadania, które należy podjąć. Dzięki temu gmina może stać się bardziej atrakcyjnym miejscem do życia i pracy, przyciągnąć turystów oraz rozwijać lokalną gospodarkę.

Gmina staje przed wieloma wyzwaniami, które mogą negatywnie wpłynąć na jej rozwój. Ograniczone środki zewnętrzne, w tym fundusze unijne na rozbudowę infrastruktury technicznej oraz turystycznej, mogą stanowić poważne zagrożenie. W takiej sytuacji, warto skupić się na pozyskiwaniu innych źródeł finansowania, takich jak programy rządowe czy prywatne inwestycje.

Gmina Rajgród może napotykać trudności w przyciąganiu turystów i promocji swoich walorów turystycznych, wynikających z silnej konkurencji ze strony sąsiednich gmin. Ważne jest skoncentrowanie uwagi na unikalnych cechach i atrakcjach, które gmina oferuje, oraz skuteczne promowanie ich wśród potencjalnych turystów. Dodatkowo, atrakcyjna oferta pakietowa, łącząca różnorodne atrakcje turystyczne i rekreacyjne, może przyciągnąć większą liczbę odwiedzających.

Napięcie międzynarodowe i krajowe, takie jak konflikty zbrojne, kryzysy gospodarcze i inne zjawiska geopolityczne, mogą wpływać na rozwój gminy Rajgród. Te czynniki mogą wprowadzać niepewność i ograniczać możliwości rozwoju społeczno-gospodarczego, a także utrudniać przyciąganie inwestycji.

Zwiększające się koszty zarządzania odpadami, energią ciepłą i elektryczną mogą stanowić wyzwanie dla budżetu gminy. Konieczność przestrzegania coraz bardziej restrykcyjnych przepisów dotyczących ochrony środowiska może prowadzić do wzrostu kosztów i ograniczać dostępność środków na inne inwestycje.

Podsumowując, gmina staje przed wieloma wyzwaniami, które należy aktywnie rozwiązywać. Rozpoznanie i świadomość tych zagrożeń jest istotne dla opracowania odpowiednich strategii i działań mających na celu ich poprawę. Konieczne jest podejmowanie skoordynowanych działań, takich jak rozwój infrastruktury turystycznej, pozyskiwanie dodatkowych środków finansowych, promocja walorów gminy, poprawa efektywności zarządzania odpadami i energią, oraz kreowanie atrakcyjnych warunków inwestycyjnych.

4. Wizja, cele strategiczne, kierunki działań i oczekiwane rezultaty

Rajgród jest gminą rolniczo-turystyczną. Dominuje tu hodowla bydła mlecznego, działają tu również gospodarstwa ekologiczne. Wzrost konkurencyjności gospodarki gminy jest jednym z głównych warunków jej rozwoju. Ze względu na unikatowe walory przyrodniczo-turystyczne gminy Rajgród wzrost ten będzie możliwy dzięki stworzeniu warunków niezbędnych do poprawy atrakcyjności turystycznej gminy poprzez rozbudowę infrastruktury turystycznej, ale również rozwój form wsparcia miejscowego biznesu ukierunkowanego na obsługę ruchu turystycznego. Ważny jest również rozwój drugiego filaru lokalnej gospodarki – rolnictwa. W kontekście nasilających się trendów społecznych związanych ze zdrowym trybem życia i odżywiania się, a jednocześnie w powiązaniu z walorami przyrodniczymi gminy, zakłada się wsparcie rolnictwa ekologicznego. Istotna w realizacji tego celu stanie się również edukacja lokalnej społeczności w zakresie przedsiębiorczości i samozatrudnienia.

4.1. Wizja

Strategia rozwoju gminy nakreśla główne kierunki, którymi jednostka powinna podążać w perspektywie najbliższych lat. Określono wizję gminy - czyli pożądany stan rozwoju gminy w roku 2030.

Określenie wizji, celów oraz kierunków działań stanowi efekt:

- szczegółowych studiów diagnozy stanu istniejącego gminy zaprezentowanej w rozdziałach poprzednich niniejszego dokumentu,
- analizy istniejących dokumentów planistycznych w gminie,
- analizy wyników konsultacji społecznych przeprowadzonych w czasie opracowywania założeń niniejszego dokumentu.

Wizja stanowi najbardziej ogólny cel rozwoju obszaru do 2030 roku, z którego wynikają wszystkie inne cele strategiczne i kierunki działań. Wizja stanowi opis oczekiwanego w przyszłości stanu, przyjmującego jednocześnie optymistyczne założenie wystąpienia korzystnych uwarunkowań zewnętrznych.

Wizja

"RAJGRÓD TAM, GDZIE RAJ NA ZIEMI"

Gmina Rajgród to miejsce, w którym mieszkańcy oraz turyści doświadczają piękna przyrody, bogatej kultury oraz zrównoważonego rozwoju.

Wizja ta zakłada, że Rajgród będzie miejscem, w którym harmonijnie łączą się rozwój gospodarczy, turystyka oraz ochrona środowiska. Mieszkańcy i turyści będą mogli cieszyć się niepowtarzalnymi krajobrazami, zdrową żywnością z lokalnych upraw, a także zróżnicowaną

ofertą turystyczną, która obejmuje zarówno rekreację, jak i edukację kulturową. Wizja ta przewiduje, że Rajgród będzie miejscem, w którym ludzie żyją w zgodzie z przyrodą i swoimi wartościami, a ich codzienne życie będzie pełne uśmiechu, radości i harmonii.

4.2. Cele strategiczne

Diagnoza stanu rozwoju społeczno-gospodarczego gminy Rajgród oraz analiza strategiczna jej zasobów, a także szans i zagrożeń zewnętrznych pozwoliły na sformułowanie czterech celów strategicznych będących uszczegółowieniem wizji rozwoju gminy Rajgród.

Cele Strategiczne:

- **Wzmacnianie kapitału ludzkiego i społecznego.**
- **Rozwój gospodarczy i turystyczny.**
- **Rozwój infrastruktury oraz poprawa ochrony środowiska.**
- **Zrównoważone zarządzanie rozwojem przestrzennym gminy.**

Wskazane powyżej Cele Strategiczne zawierają konkretne Kierunki Działań, stanowiące ich uszczegółowienie. Wyznaczone działania stanowią podstawę i jednocześnie uzasadnienie do realizacji w przyszłości wielu zadań, które swoją tematyką wpisują się w założenia strategiczne dokumentu.

Realizacja zaproponowanych Celów Strategicznych poprzez podjęcie konkretnych działań doprowadzi nie tylko do zmian społecznych, gospodarczych i przestrzennych o charakterze ilościowym, ale przede wszystkim jakościowym.

4.3. Kierunki działań

Zaplanowane w kierunkach działania nie stanowią zamkniętego katalogu, są tylko przykładami przedsięwzięć, które mogą być realizowane w ramach danego kierunku działań. Należy pamiętać, że otoczenie i okoliczności zewnętrzne mogą ulec zmianie, co wymaga elastyczności i dostosowania działań do nowych okoliczności. Jednakże, wszelkie podejmowane działania powinny nadal pozostawać zgodne z celami strategicznymi określonymi dla danego kierunku działań. Ważne jest, aby proces wdrażania strategii był regularnie monitorowany i oceniany, aby zidentyfikować ewentualne błędy lub nieskuteczne działania i podjąć odpowiednie kroki w celu ich poprawy. Dlatego też, proces wdrażania planów powinien być otwarty na wprowadzanie zmian i dostosowanie działań do zmieniających się okoliczności, a wszystkie podejmowane działania powinny służyć osiągnięciu ustalonych celów strategicznych.

Cel 1. Wzmacnianie kapitału ludzkiego i społecznego

Mieszkańcy Rajgrodu to ludzie o różnorodnych umiejętnościach, pasjach i doświadczeniach, którzy stanowią podstawę rozwoju społeczno-gospodarczego gminy. Wzmacnianie kapitału ludzkiego i społecznego to kluczowy element, który przyczynia się do zwiększenia jakości życia mieszkańców i budowania silnej, zjednoczonej społeczności. Aby osiągnąć ten cel, konieczne jest wspieranie i promowanie aktywności obywatelskiej, co pozwoli na zaangażowanie społeczne i rozwój umiejętności potrzebnych do pełnego uczestnictwa w życiu publicznym. Ważnym elementem wzmacniania kapitału ludzkiego i społecznego jest również zapewnienie wsparcia opieki społecznej oraz ochrony zdrowia, co umożliwi pełniejsze wykorzystanie potencjału jednostek oraz zminimalizowanie negatywnych skutków takich sytuacji jak choroby czy ubóstwo. Podniesienie poziomu edukacji pozwoli na zwiększenie szans na rynku pracy i rozwój kompetencji potrzebnych w dzisiejszym świecie. Wsparcie oferty sportowo-rekreacyjnej oraz kulturowej także jest ważne, ponieważ pozwala na rozwijanie zainteresowań i umiejętności, a także tworzy warunki do integracji społecznej. Wzrost jakości administracji i zarządzania sprzyja lepszemu wykorzystaniu zasobów publicznych, w tym finansowych, ludzkich i materialnych. Dzięki temu możliwe jest tworzenie sprawnie działających instytucji i organizacji, co przekłada się na zwiększenie efektywności działań podejmowanych przez władze i organizacje społeczne.

Potencjał kapitału ludzkiego i społecznego jest nieoceniony w rozwoju gminy. Ludzie stanowią siłę napędową rozwoju, a ich wiedza, umiejętności i innowacyjność są kluczowe dla osiągnięcia sukcesu. Dlatego ważne jest ciągle wzmacnianie kapitału ludzkiego i społecznego, aby zapewnić mieszkańcom Rajgrodu możliwość rozwoju i spełnienia ich marzeń.

Kierunki działań:

1. Wsparcie i promocja aktywności obywatelskiej

- Tworzenie warunków dla rozwoju inicjatyw obywatelskich i organizacji społecznych.
- Współpraca z organizacjami pozarządowymi i podmiotami społecznymi w zakresie realizacji zadań publicznych.
- Wspieranie i promowanie wolontariatu.
- Realizacja programu „Diaspora gródecka”. Program polega na zbudowaniu relacji pomiędzy ludźmi pochodzącymi z Rajgrodu, a mieszkającymi aktualnie poza granicami gminy lub za granicą. Celem jest promocja gminy, pozyskanie ponownie mieszkańców, pozyskiwanie nowych mieszkańców i inwestorów. Nazwa „gródecka” ma wskazywać na kulturowy charakter: gród – miasto, alternatywnie – „diaspora rajgrodzka”.

2. Wsparcie opieki społecznej oraz ochrony zdrowia

- Rozwój usług opiekuńczych i medycznych, np. dom seniora, zapewnienie opieki dziennej.
- Prowadzenie dla mieszkańców działań w zakresie edukacji zdrowotnej, profilaktyki zdrowia i zdrowego stylu życia.

- Stworzenie centrum opieki zdrowotnej na terenie gminy, w którym mieszkańcy mogliby skorzystać z opieki specjalistycznej, rehabilitacji itp.
- Wsparcie osób starszych i osób z niepełnosprawnościami: poradnictwo, praca socjalna, usługi asystenckie, opiekuńcze.
- Promocja zdrowego, aktywnego stylu życia.
- Wspieranie rodzin, zwłaszcza w aspekcie opieki i wychowania dzieci, ze szczególnym uwzględnieniem rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi.
- Poszerzanie działań służących aktywizacji – społecznej, zdrowotnej, edukacyjnej oraz zawodowej – osób marginalizowanych i zagrożonych wykluczeniem społecznym w oparciu o współpracę z organizacjami pozarządowymi i Powiatowym Urzędem Pracy oraz innymi podmiotami.

3. Podniesienie poziomu edukacji

- Realizacja nowoczesnych programów edukacyjnych i poszerzanie oferty edukacyjnej dla dzieci i młodzieży.
- Wspieranie rozwoju kompetencji kluczowych – językowych, matematycznych, naukowo-technicznych, przedsiębiorczych, informatycznych, społecznych i obywatelskich.
- Utworzenie klasy o profilu żeglarskim w szkole podstawowej z możliwością zakończenia szkoły z patentem żeglarskim.
- Organizacja oraz wsparcie zajęć dla dzieci i młodzieży w zakresie: żeglarstwa, śpiewu, tańca, rysunku oraz gry na instrumencie.

4. Wsparcie oferty sportowo – rekreacyjnej oraz kulturowej

- Utworzenie nowych imprez kulturalno–sportowych o zasięgu regionalnym oraz krajowym.
- Poszerzenie oferty kulturalnej poprzez opracowanie program rozwoju usług kulturalnych w gminie, uwzględniając innowacyjne i nieszablonowe pomysły.
- Organizacja Festiwalu Szantowego.
- Organizacja Festiwalu Filmów Przyrodniczych.
- Organizacja czasu dla młodzieży i dzieci, z wykorzystaniem infrastruktury gminnej (np. świetlice).
- Promowanie aktywności fizycznej wśród mieszkańców.
- Kształtowanie i wzmacnianie tożsamości lokalnej.
- Wsparcie ośrodka kultury i rekreacji z ofertą zajęć dla dzieci, młodzieży i dorosłych.

5. Wzrost jakości administracji i zarządzania

- Współpraca z sąsiednimi jednostkami samorządu terytorialnego w zakresie kreowania oferty czasu wolnego, w tym m.in. tworzenie wspólnego kalendarza imprez, organizacja imprez o charakterze ponadlokalnym.
- Wspieranie kampanii informacyjnych w zakresie dostępności funduszy europejskich i innych form zewnętrznego finansowania.

- Rozwój e-administracji i upowszechnienie korzystania z obsługi elektronicznej wśród mieszkańców.
- Wsparcie kształcenia kadry administracji publicznej.

Cel 2. Rozwój gospodarczy i turystyczny

Gmina Rajgród posiada wiele atutów, które można wykorzystać w celu zwiększenia rozwoju gospodarczego i turystycznego. Jednym z nich jest potencjał rolniczy, który może stanowić podstawę dla rozwoju nowoczesnych branż okołorolniczych. Wspieranie rolnictwa ekologicznego oraz inwestowanie w nowe technologie i pomysły biznesowe mogą przyciągnąć inwestorów i stworzyć nowe miejsca pracy dla mieszkańców.

Rozwój przedsiębiorczości oraz tworzenie nowych miejsc pracy, zwłaszcza dla młodych ludzi, można osiągnąć poprzez rozwijanie turystyki i wypoczynku, co przyczyni się do zwiększenia zainteresowania regionem i stworzenia nowych możliwości biznesowych. Z uwagi na położenie gminy, jej naturalne walory oraz dostępność dobrej infrastruktury, turystyka jest branżą, która może przynieść wiele korzyści. Gmina Rajgród posiada dogodne połączenie drogowe z Warszawą oraz sąsiaduje z Biebrzańskim Parkiem Narodowym, który jest jednym z największych parków narodowych w Polsce. Bliskość parku oraz piękno jezior Rajgrodzkiego, Dreństwo i Tajno stanowią idealne miejsce na spędzenie wolnego czasu. Dlatego właśnie żeglarstwo, kajakarstwo i wędkarstwo mają istotny potencjał w kontekście rozwoju turystyki w regionie. Aby jednak rozwijać turystykę, należy stworzyć atrakcyjne oferty dla turystów oraz zadbać o infrastrukturę i usługi. Potrzebne są także inwestycje w miejsca noclegowe, które przyciągną turystów na dłuższy pobyt.

Podsumowując, gmina Rajgród ma wiele możliwości rozwoju gospodarczego i turystycznego. Kluczem do sukcesu jest inwestowanie w rolnictwo, branże okołorolnicze oraz turystykę, co przyczyni się do zwiększenia zatrudnienia i poprawy warunków życia mieszkańców.

Kierunki działań:

1. Wsparcie i promocja przedsiębiorczości

- Pozyskiwanie inwestorów z zewnątrz.
- Prowadzenie aktywnej polityki podatkowej poprzez ustalanie stawek podatku w zależności od bieżącej sytuacji ekonomicznej w gospodarce, w tym tworzenie zachęt inwestycyjnych.
- Dążenie do przekształcania gospodarstw niskotowarowych w gospodarstwa o znacznie większej produktywności i stopniu mechanizacji.
- Wsparcie dla rolników zamierzających rozpocząć pozarolniczą działalność gospodarczą.
- Zwiększenie wiedzy i kompetencji przedsiębiorców dotyczących m.in. źródeł finansowania inwestycji, form organizacji biznesu, zasad funkcjonowania e-biznesu, samozatrudnienia.
- Rozwój i wsparcie lokalnego biznesu.
- Kształtowanie i promocja postaw związanych z uczeniem się przez całe życie oraz korzystaniem z kształcenia ustawicznego i nieformalnego.
- Aktywne formy przeciwdziałania bezrobociu (staże, wsparcie doradcze, szkoleniowe, roboty interwencyjne, prace społecznie użyteczne).

- Rozwój infrastruktury telekomunikacyjnej.
- Powołanie inkubatora przedsiębiorczości.
- Rozwój infrastruktury wspierającej sektor gospodarczy.

2. Wsparcie i rozwój rolnictwa

- Organizacja ośrodka wsparcia dla rolników - rozwój usług doradczych na rzecz rolnictwa.
- Upowszechnianie nowoczesnych metod uprawy i produkcji oraz organizacja szkoleń i spotkań z doradcami branżowymi.
- Wspieranie łączenia się rolników w grupy sprzedażowe, producenckie, stowarzyszenia, spółdzielnie.
- Wdrażanie nowoczesnych technologii opartych na produkcji rolniczej.
- Rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego.
- Wspieranie producentów produktów ekologicznych oraz zewnętrzna promocja tych produktów. Wspieranie producentów rolnych na rzecz poszerzenia rynków zbytu, organizacji skupu, przetwórstwa i sprzedaży artykułów rolniczych, tworzenie grup producenckich rolników, kreacja nowych produktów ekologicznych i tradycyjnych, lobbing na rzecz tworzenia podmiotów przetwórstwa żywności ekologicznej.
- Stworzenie inkubatora produktu lokalnego do promocji lokalnych produktów rolnych.
- Upowszechnianie wiedzy i informacji w zakresie zrównoważonych sposobów produkcji rolniczej dla różnych typów gospodarstw.
- Rozwój i wsparcie gospodarki rybackiej.
- Inwestycje w targowiska, w tym budowa targowiska miejskiego w Rajgrodzie, będącego jednocześnie ryneczkiem produktu lokalnego, na którym producenci z terenu gminy mieliby możliwość sprzedaży swoich produktów.

3. Wsparcie i rozwój turystyki

- Wspieranie inicjatyw gospodarczych związanych z turystyką, agroturystyką oraz drobną działalnością usługową, służącą mieszkańcom i przyjezdnym.
- Rozwój infrastruktury noclegowej, która spełniałaby potrzeby grup zorganizowanych.
- Integrowanie produktów i atrakcji turystycznych z ofertą rekreacyjno-sportową i kulturalną gminy.
- Tworzenie nowych imprez i usług kulturalnych i sportowych dla mieszkańców i turystów.
- Utworzenie szlaków kajakowych wraz z przystaniami-stanicami kajakowymi.
- Utworzenie sieci szlaków wodnych wraz z niezbędną infrastrukturą sprzyjających rozwojowi żeglarsstwa, kajakarstwa oraz wędkarstwa.
- Wytyczenie tras narciarskich – biegowych w pobliżu miejsc atrakcyjnych krajobrazowo.
- Stworzenie trasy spływów na tratwach rzeką Jęgrznią.
- Rozwój aktywnej turystyki wodnej w ramach współpracy ChaKaBi
- Utworzenie punktu informacji turystycznej.

- Rozwój bazy turystycznej i około turystycznej gminy.
- Promocja turystyczna w oparciu o lokalne potencjały.
- Opracowanie koncepcji produktów turystycznych, w tym wydłużających sezon turystyczny:
 - a. stworzenie wioski mitów podlaskich i mazurskich/bałtyjskich/jaćwieskich,
 - b. zaplanowanie kilkukilometrowych tras narciarskich – biegowych w pobliżu miejsc atrakcyjnych krajobrazowo,
 - c. Rajgrodzkie Igrzyska Zimowe (opracowanie systemu konkurencji zimowych dla dzieci i dorosłych, impreza 2-3 dniowa).

Cel 3. Rozwój infrastruktury oraz poprawa ochrony środowiska

Rozwój infrastruktury oraz poprawa ochrony środowiska to kluczowe elementy dla zrównoważonego rozwoju gminy Rajgród. Współczesne społeczeństwa wymagają coraz lepszej infrastruktury, aby zapewnić wygodne i efektywne funkcjonowanie oraz przyciągnąć inwestycje. W tym celu konieczne jest nie tylko modernizacja dróg, ale również rozbudowa infrastruktury technicznej, w tym sieci energetycznych, co pozwoli na szybszy i łatwiejszy dostęp do zasobów i usług.

Poprawa ochrony środowiska to kolejny istotny aspekt rozwoju gminy. Gmina Rajgród położona jest w malowniczym regionie, bogatym w zasoby naturalne, takie jak piękne krajobrazy, jeziora, lasy i bagna, dlatego ochrona środowiska naturalnego jest niezbędną dla zachowania tych bogactw dla przyszłych pokoleń. Wprowadzenie programów i działań związanych z ekologią, takich jak segregacja odpadów, promowanie odnawialnych źródeł energii czy zachęcanie do korzystania z transportu ekologicznego, przyczyni się do zredukowania negatywnego wpływu człowieka na środowisko naturalne oraz poprawi jakość życia mieszkańców. Działania te przyciągną również turystów, którzy coraz częściej szukają destynacji ekologicznych i zrównoważonych.

Warto zauważyć, że zrównoważony rozwój to nie tylko korzyści dla środowiska i społeczności, ale również korzyści ekonomiczne. Wzrost gospodarczy, poprawa infrastruktury i ochrona środowiska tworzą dobrą synergię, co może przyciągnąć nowych inwestorów oraz korzystnie wpłynąć na rozwój turystyki. Dlatego, w przypadku gminy Rajgród, rozwój infrastruktury i poprawa ochrony środowiska powinny stanowić priorytetowe cele w planowaniu rozwoju gminy.

Kierunki działań:

1. Rozwój infrastruktury drogowej – komunikacyjnej, sieci internetowej oraz bezpieczeństwa publicznego

- Budowa, przebudowa i modernizacja dróg gminnych publicznych i wewnętrznych.
- Budowa, przebudowa i modernizacja dróg gruntowych na terenie gminy Rajgród.
- Budowa, przebudowa i modernizacja dróg powiatowych i wojewódzkich na terenie gminy Rajgród.
- Poprawa jakości i rozwój infrastruktury drogowej, i towarzyszącej w celu podniesienia poziomu bezpieczeństwa uczestników ruchu drogowego.
- Budowa, przebudowa i modernizacja ścieżek pieszych, pieszo – rowerowych, rowerowych.
- Budowa, przebudowa i modernizacja parkingów.
- Przebudowa, modernizacja i rozwój systemu oświetlenia ulicznego.
- Rozwój systemów elektronicznego monitorowania bezpieczeństwa publicznego.
- Budowa, przebudowa i modernizacja linii energetycznych i stacji transformatorowych.
- Rozwój sieci internetowej.

2. Rozwój infrastruktury rekreacyjno-sportowej, edukacyjnej oraz kulturalnej

- Przebudowa/adaptacja budynku po Zespole Szkolno – Przedszkolnym (ul. Szkolna 24) w Rajgrodzie na cele kulturowo-sportowe z salą widowiskowo-kinową z zapleczem, adaptacją pomieszczeń na potrzeby zajęć tematycznych prowadzonych przez Dom Kultury.
- Budowa sceny plenerowej/amfiteatru wraz z zagospodarowaniem terenu oraz niezbędną infrastrukturą.
- Modernizacja i adaptacja pomieszczeń w budynku remizy OSP w Rajgrodzie wraz z zagospodarowaniem terenu przyległego.
- Budowa, rozbudowa, modernizacja i doposażenie infrastruktury sportowej i rekreacyjnej, w tym stadionu miejskiego oraz infrastruktury lekkoatletycznej.
- Budowa, przebudowa i modernizacja placów zabaw, skate-parków, siłowni terenowych i miejsc rekreacji.
- Budowa, rozbudowa i modernizacja obiektów kultury, świetlic wiejskich i remiz strażackich oraz ich wyposażenie w niezbędny sprzęt.
- Budowa, przebudowa i modernizacja miejsc rekreacji (wiaty, altany, miejsca na ognisko, grille, ławki, stoły do gry w szachy, piłkarzyki, ping-ponga).
- Budowa, przebudowa i modernizacja przystani wędkarskich oraz pomostów.
- Modernizacja i rozwój infrastruktury oświatowej oraz doposażenie placówek edukacyjnych.
- Poprawa stanu i sposobu użytkowania zabytków dziedzictwa kulturowego, zachowanie, rewaloryzacja i przeciwdziałanie procesowi ich degradacji.
- Wsparcie dla rozwoju i modernizacji infrastruktury turystycznej i okołoturystycznej.
- Rozwój szlaków edukacyjnych, sportowo-rekreacyjnych wraz z infrastrukturą, m. in. pieszych, rowerowych, konnych, kajakowych.
- Budowa infrastruktury turystycznej nad rzeką Jęgrznią.
- Rozbudowa systemu ścieżek rowerowych - połączenie lokalnych tras rowerowych ze szlakiem Green Velo.
- Budowa rowerowej trasy MTB o nawierzchni szutrowej, umożliwiającej rozwój wyczynowego kolarstwa terenowego.
- Rozbudowa i rozwój infrastruktury niezbędnej do uprawiania sportów zimowych.
- Utworzenie nowych szlaków dydaktycznych i turystycznych, w tym wzdłuż brzegu Jeziora Rajgrodzkiego.
- Dostosowanie infrastruktury do osób ze szczególnymi potrzebami, w tym do osób z niepełnosprawnością.

3. Ograniczenie skutków zmian klimatu i dbałość o czyste powietrze

- Rozwój programów dotacji do inwestycji odnawialnych źródeł energii w budynkach indywidualnych osób fizycznych.
- Rozwój odnawialnych źródeł energii na terenie gminy.
- Promowanie wymiany źródeł grzewczych w gospodarstwach domowych na nowoczesne i ekologiczne, wprowadzanie rozwiązań bazujących na odnawialnych źródłach energii w gospodarstwach domowych i instytucjach użyteczności publicznej.

- Kompleksowa modernizacja energetyczna budynków (termomodernizacje, wymiana źródeł ciepła, wymiana punktów oświetleniowych i wykorzystanie OZE).
- Budowa, przebudowa i modernizacja oświetlenia ulicznego wraz z wykorzystaniem OZE.
- Inwestycje w alternatywne źródła energii oraz działania niskoemisyjne.

4. Poprawa systemu gospodarki odpadami

- Budowa/Przebudowa Punktu Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych.
- Budowa infrastruktury ułatwiającej segregację odpadów w miejscach rekreacji (kosze i stacje do segregacji odpadów).
- Rekultywacja składowiska odpadów w miejscowości Wojdy.
- Kontynuacja działań na rzecz usuwania i utylizacji azbestu.
- Doskonalenie systemu gospodarki odpadami, w tym odpadami niebezpiecznymi.
- Likwidacja dzikich wysypisk śmieci.

5. Poprawa jakości wód oraz rozwój i poprawa gospodarki wodno-ściekowej

- Kontynuacja działań w zakresie modernizacji i rozbudowy infrastruktury kanalizacyjno-wodociągowej.
- Budowa, przebudowa i modernizacja stacji uzdatniania wody na terenie gminy.
- Budowa, przebudowa i modernizacja oczyszczalni ścieków na terenie gminy.
- Rozbudowa i modernizacja gminnej sieci wodociągowej i kanalizacji sanitarnej.
- Budowa nowych ujęć wody na terenie gminy.
- Budowa oczyszczalni ścieków i niezbędnej infrastruktury w m. Tama oraz pozyskanie na ten cel gruntów będących własnością Nadleśnictwa Rajgród.
- Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków w gminie Rajgród.
- Budowa/modernizacja lokalnych zbiorczych oczyszczalni ścieków na terenie gminy Rajgród.
- Rozwój małej retencji.
- Regulacja i oczyszczanie rowów melioracyjnych.
- Budowa infrastruktury technicznej w zakresie przeciwdziałania skutkom suszy.
- Poprawa jakości wód oraz potencjału ekologicznego Jeziora Rajgrodzkiego.

6. Ochrona bioróżnorodności

- Ochrona bioróżnorodności.
- Wzmacnianie świadomości ekologicznej mieszkańców, w tym edukacja, szkolenia i promocja ekologiczna.
- Zintegrowanie ochrony krajobrazu kulturowego i środowiska przyrodniczego, zachowanie i przywracanie wysokiego poziomu estetycznego otoczenia i ładu przestrzennego.

Cel 4. Zrównoważone zarządzanie rozwojem przestrzennym gminy

Zrównoważone zarządzanie rozwojem przestrzennym to ważna kwestia dla gminy Rajgród. W tym kontekście, istotne jest uwzględnienie aspektów związanych z planowaniem przestrzennym, takich jak koncepcja zagospodarowania przestrzennego, plany miejscowe, itp.

Warto zauważyć, że zrównoważone zarządzanie rozwojem przestrzennym jest także powiązane z koniecznością przeciwdziałania zmianom klimatu. W tym celu gmina Rajgród może rozważyć inwestycje w źródła energii odnawialnej, takie jak panele słoneczne czy wiatraki, a także poprawę efektywności energetycznej budynków publicznych i mieszkań prywatnych. Innym ważnym aspektem zrównoważonego rozwoju jest stworzenie przyjaznego środowiska dla przedsiębiorców. Wspieranie innowacyjnych i zrównoważonych branż, takich jak rolnictwo ekologiczne, może przynieść korzyści zarówno dla lokalnej gospodarki, jak i dla ochrony środowiska.

Należy również zwrócić uwagę na kwestie związane z równością społeczną. Wspieranie dostępności dla osób o szczególnych potrzebach, takich jak osoby z niepełnosprawnościami, jest ważne nie tylko z punktu widzenia praw człowieka, ale także dla poprawy jakości życia mieszkańców i przyciągania turystów.

Podsumowując, zrównoważone zarządzanie rozwojem przestrzennym jest kluczowym elementem dla rozwoju gminy Rajgród. Wymaga ono uwzględnienia wielu aspektów, takich jak ochrona środowiska, efektywność energetyczna, równość społeczna, czy dostępność dla osób z niepełnosprawnościami. Dążenie do równowagi między rozwojem a ochroną środowiska może przyczynić się do stworzenia przyjaznej przestrzeni dla mieszkańców i przyciągnięcia turystów.

Kierunki działań:

1. Organizacja przestrzeni do rozwoju gminy

- Efektywne gospodarowanie przestrzenią – bieżące aktualizowanie dokumentów planistycznych, scalanie gruntów pod inwestycje, pozyskanie gruntów, wymiana, uzbrajanie, itp.
- Objęcie miejscowym zagospodarowaniem planem zagospodarowania przestrzennego centrum miasta Rajgród.
- Rozwój budownictwa wielorodzinnego.
- Wprowadzenie terenowych urządzeń obsługi, rekreacji i wypoczynku, ukierunkowujących ruch turystyczny (pola biwakowe, campingi, miejsca postojowe).
- Utworzenie pól karawaningowych wraz z niezbędną infrastrukturą.
- Uporządkowanie istniejących, wyznaczenie i zbudowanie nowych szlaków turystycznych (rowerowych, pieszych, konnych) wraz z infrastrukturą towarzyszącą (punkty widokowe, miejsca na ogniska, ścieżki edukacyjne itp.).

- Oznaczenie atrakcji lokalnych – spójny, jednolity system informacji w przestrzeni gminy (np. zestaw tablic plenerowych, aplikacje internetowe), informujący o walorach przyrodniczych, kulturowych (historycznych) i krajobrazowych.
- Podjęcie działań mających na celu zaspokajanie potrzeb mieszkaniowych, tworzenia warunków do rozwoju budownictwa mieszkaniowego, w tym komunalnego i socjalnego, poprawy sytuacji mieszkaniowej lokalnej społeczności, racjonalnego gospodarowania nieruchomościami stanowiącymi mieszkaniowy zasób gminy oraz aby prawidłowo wykorzystywać środki publiczne oraz zewnętrzne na realizację przedsięwzięć związanych z budownictwem mieszkaniowym.
- Zaadoptowanie pustostanów, w tym byłych szkół podstawowych.
- Tworzenie lokalnych ryneków przedsiębiorczości – miejsc handlowych z możliwością sprzedaży produktów rolnych i innych.
- Odnowa obszarów zdegradowanych i obszarów rewitalizacji.
- Rewitalizacja centrum miasta Rajgród.
- Rewitalizacja zabytkowego młynu w Wojdach nad rzeką Jegrznią.
- Wspieranie innowacyjnych rozwiązań poprawiających jakość życia mieszkańców.
- Czynny udział w budowie szlaku łączącego Wielkie Jeziora Mazurskie z Kanałem Augustowskim.
- Dostosowanie przestrzeni publicznych oraz obiektów publicznych dla osób o szczególnych potrzebach, takich jak osoby z niepełnosprawnościami.

2. Gwarantowanie przestrzeni pod funkcje rekreacji i zieleni

- Uwzględnianie w działaniach planistycznych możliwości lokalizacji stref rekreacji na wolnym powietrzu.
- Zagospodarowanie nadbrzeża jeziora Rajgrodzkiego.
- „Zobacz Raj” – wyznaczenie i zaaranżowanie punktów widokowych (np. platformy obserwacyjne zlokalizowane w otwartych osiach widokowych) – w powiązaniu z siecią tras (pieszych / rowerowych / konnych).
- Planowanie przestrzenne uwzględniające strefy zieleni na powstających obszarach zamieszkania.
- Wyznaczanie stref i obszarów lasów predysponowanych do celów rekreacyjnych oraz wypoczynku.
- Utworzenie strefy buforowej między obszarami dość intensywnego rozwoju a parkiem narodowym.

4.4. Oczekiwane rezultaty

Poniższa tabela przedstawia oczekiwane rezultaty realizacji poszczególnych Celów Strategicznych i sformułowanych do nich kierunków działań. Do katalogu oczekiwanych rezultatów zostały przypisane konkretne wskaźniki realizacji wraz z określeniem trendu zmian, jaki jest pożądany, aby można było mówić o wymiernych efektach realizacji Strategii. W Strategii przyjęto, że zmiana w granicach 5% oznacza utrzymanie na zbliżonym poziomie danego wskaźnika na przestrzeni lat.

Tabela 34. Oczekiwane rezultaty ich osiągnięcia

Cel 1. Wzmacnianie kapitału ludzkiego i społecznego					
Nazwa wskaźnika	Źródło danych	Jednostka	Wartość bazowa	Wartość docelowa w 2030 r.	Oczekiwany rezultat
Przyrost naturalny na 1000 ludności	BDL GUS	-	-50	-35	Poprawa
Saldo migracji (osoba)	BDL GUS	osoba	-23	-18	Poprawa
Liczba organizacji pozarządowych	UM w Rajgrodzie	szt.	14	16	Wzrost
Liczba dzieci uczestnicząca w zajęciach dodatkowych	UM w Rajgrodzie	osoba	0	30	Wzrost
Wsparcie inicjatyw obywatelskich i organizacji społecznych	UM w Rajgrodzie	szt.	3	5	Wzrost
Liczba nowych imprez kulturalno-sportowych	UM w Rajgrodzie	szt.	-	3	Wzrost
Liczba uczestników imprez na terenie gminy	UM w Rajgrodzie	osoba	4870	5200	Wzrost
Odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym (dzieci w wieku 3-6 lat)	BDL GUS	%	55,4	63,71	Wzrost
Zasięg korzystania ze środowiskowej pomocy społecznej	BDL GUS	%	12,8	10,8	Poprawa
Rodziny otrzymujące zasiłki rodzinne na dzieci	BDL GUS	rodziny	238	200	Poprawa
Realizacja nowych, wspólnych projektów z sąsiednimi jednostkami	UM w Rajgrodzie	szt.	-	2	Wzrost
Ilość świadczonych e-usług (e-administracja)	UM w Rajgrodzie	szt.	11	15	Wzrost
Liczba kampanii informacyjnych w zakresie dostępności funduszy europejskich i innych form zewnętrznego finansowania	UM w Rajgrodzie	szt.	-	3	Wzrost

Wsparcie kształcenia kadry administracji publicznej (studia, szkolenia, kursy, itp.)	UM w Rajgrodzie	szt.	-	4	Wzrost
--	-----------------	------	---	---	--------

Cel 2. Rozwój gospodarczy i turystyczny					
Nazwa wskaźnika	Źródło danych	Jednostka	Wartość bazowa	Wartość docelowa w 2030 r.	Oczekiwany rezultat
Liczba pracujących ogółem	UM w Rajgrodzie	osoba	362	350	Utrzymanie na zbliżonym poziomie
Wsparcie dla rolników zamierzających rozpocząć pozarolniczą działalność gospodarczą	UM w Rajgrodzie	osoba	-	5	Wzrost
Liczba osób objęta wsparciem (zwiększenie wiedzy i kompetencji przedsiębiorców dotyczących m.in. źródeł finansowania inwestycji, form organizacji biznesu, zasad funkcjonowania e-biznesu, samozatrudnienia)	UM w Rajgrodzie	osoba	-	5	Wzrost
Pracujący na 1000 ludności	BDL GUS	-	71	75	Wzrost
Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym (%)	BDL GUS	osoba	6,4	5,4	Poprawa
Bezrobocie: długotrwale bezrobotni	BDL GUS	osoba	121	108	Spadek
Liczba podmiotów gospodarczych na terenie gminy	BDL GUS	szt.	353	380	Wzrost
Liczba producentów produktów ekologicznych objęta wsparciem.	UM w Rajgrodzie	osoba	-	4	Wzrost
Powstanie nowych produktów lokalnych oraz ekologicznych	UM w Rajgrodzie	szt.	-	2	Wzrost
Liczba zrealizowanych nowych projektów dotyczących promocji przedsiębiorczości	UM w Rajgrodzie	szt.	-	2	Wzrost
Liczba nowo powstałych targowisk	UM w Rajgrodzie	szt.	-	1	Wzrost
Stworzenie nowych ścieżek edukacyjnych, rekreacyjnych	UM w Rajgrodzie	szt.	-	3	Wzrost
Liczba nowych produktów turystycznych	UM w Rajgrodzie	szt.	-	2	Wzrost

Cel 3. Rozwój infrastruktury oraz poprawa ochrony środowiska					
Nazwa wskaźnika	Źródło danych	Jednostka	Wartość bazowa	Wartość docelowa w 2030 r.	Oczekiwany rezultat
Liczba przebudowanych dróg gminnych	UM w Rajgrodzie	km	-	10	Wzrost
Liczba wybudowanych i przebudowanych ciągów pieszych	UM w Rajgrodzie	km	-	5	Wzrost
Liczba zmodernizowanych instalacji oświetlenia ulicznego	UM w Rajgrodzie	szt.	-	599	Wzrost
Liczba nowych systemów monitoringu bezpieczeństwa publicznego	UM w Rajgrodzie	szt.	-	1	Wzrost
Budowa/przebudowa/modernizacja budynku Domu Kultury	UM w Rajgrodzie	szt.	-	1	Wzrost
Przebudowa i doposażenie infrastruktury sportowej i rekreacyjnej	UM w Rajgrodzie	szt.	-	2	Wzrost
Budowa i przebudowa placów zabaw dla młodzieży oraz uczniów	UM w Rajgrodzie	szt.	-	2	Wzrost
Rozbudowa i przebudowa obiektów kultury, świetlic wiejskich i remiz strażackich oraz ich wyposażenie w niezbędny sprzęt.	UM w Rajgrodzie	szt.	-	3	Wzrost
Przebudowa i rozwój infrastruktury szkolnej oraz doposażenie placówek edukacyjnych.	UM w Rajgrodzie	szt.	-	2	Wzrost
Liczba odnowionych zabytków dziedzictwa kulturowego	UM w Rajgrodzie	szt.	-	2	Wzrost
Powstanie szlaków edukacyjnych, sportowo-rekreacyjnych wraz z infrastrukturą	UM w Rajgrodzie	szt.	-	2	Wzrost
Długość ścieżek rowerowych	UM w Rajgrodzie	km	-	20	Wzrost
Dostosowanie infrastruktury do osób ze szczególnymi potrzebami, w tym do osób z niepełnosprawnością	UM w Rajgrodzie	szt.	-	2	Wzrost
Liczba instalacji fotowoltaicznych na budynkach indywidualnych	UM w Rajgrodzie	szt.	-	30	Wzrost
Rozwój kolektorów słonecznych i pomp ciepła w budownictwie indywidualnym	UM w Rajgrodzie	szt.	-	10	Wzrost
Wymiana starych pieców w budownictwie indywidualnym	UM w Rajgrodzie	szt.	-	10	Wzrost
Termomodernizacja budynków publicznych	UM w Rajgrodzie	szt.	-	2	Wzrost
Montaż paneli fotowoltaicznych na budynkach publicznych	UM w Rajgrodzie	szt.	-	1	Wzrost
Kontynuacja działań na rzecz usuwania i utylizacji azbestu	UM w Rajgrodzie	ton	995	1 200	Wzrost
Wzrost poziomu recyklingu i przygotowania do ponownego użycia następujących frakcji odpadów komunalnych	UM w Rajgrodzie	%	57,94%	66,63%	Wzrost
Korzystający z sieci wodociągowych jako % ogółu ludności	UM w Rajgrodzie	.	61,7	67,87	Wzrost
Korzystający z sieci kanalizacyjnej jako % ogółu ludności	UM w Rajgrodzie	.	28,5	32,77	Wzrost
Liczba przydomowych oczyszczalni ścieków	UM w Rajgrodzie	szt.	115	140	Wzrost
Zbiorniki małej retencji	UM w Rajgrodzie	szt.	-	2	Wzrost

Liczba kampanii wzmacniających świadomość ekologiczną mieszkańców, w tym edukacja, szkolenia i promocja ekologiczna	UM w Rajgrodzie	szt.	-	3	Wzrost
Liczba projektów związana z ochroną bioróżnorodności	UM w Rajgrodzie	szt.	-	2	Wzrost

Cel 4. Zrównoważone zarządzanie rozwojem przestrzennym gminy					
Nazwa wskaźnika	Źródło danych	Jednostka	Wartość bazowa	Wartość docelowa w 2030 r.	Oczekiwany rezultat
Udział powierzchni gminy objętej planami miejscowymi	UM w Rajgrodzie	%	9,7	11,2	Wzrost
Liczba nowych urządzeń obsługi, rekreacji i wypoczynku, ukierunkowujących ruch turystyczny (pola biwakowe, campingi, miejsca postojowe).	UM w Rajgrodzie	szt.	-	3	Wzrost
Liczba nowych miejsc sportowo-rekreacyjnych	UM w Rajgrodzie	szt.	-	3	Wzrost
Liczba nowych oznaczeń atrakcji lokalnych	UM w Rajgrodzie	szt.	-	3	Wzrost
Wyznaczenie nowych szlaków turystycznych	UM w Rajgrodzie	szt.	-	2	Wzrost
Wzmacnianie centrów miejscowości poprzez urządzenie przestrzeni publicznych (zieleńce, skwery, place)	UM w Rajgrodzie	szt.	-	1	Wzrost
Liczba projektów rewitalizacyjnych	UM w Rajgrodzie	szt.	-	2	Wzrost
Liczba wyznaczonych i zaaranżowanych punktów widokowych	UM w Rajgrodzie	szt.	-	1	Wzrost
Wyznaczanie stref i obszarów lasów predysponowanych do celów rekreacyjnych oraz wypoczynku	UM w Rajgrodzie	szt.	-	1	Wzrost

Źródło: opracowanie własne

5. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej oraz ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej

5.1. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej

Położenie gminy Rajgród na terenie „Zielonych Płuc Polski” i w części na terenie Biebrzańskiego Parku Narodowego oraz na obszarze o stosunkowo mało zniszczonym środowisku wyróżniającym się szczególnymi walorami przyrodniczymi, krajobrazowymi, dobrym stanem zachowania tradycyjnych układów przestrzennych, wyrosłych w ewolucyjnym rozwoju sieci osadniczej i wpisanych w naturalny krajobraz, narzucają główny kierunek zagospodarowania przestrzennego i gospodarczego, oparty o zasadę zrównoważonego ekorozwoju i poszanowania istniejącego układu osadniczego i jego wartości kulturowych.

Analiza uwarunkowań zagospodarowania przestrzennego wskazuje, że podstawowymi kierunkami rozwojowymi miasta i gminy Rajgród, do których należy dostosować politykę przestrzenną będą:

- rozwój rolnictwa jako podstawowego działu gospodarki gminy; różnicowanie jego typów i rodzajów w dostosowaniu do warunków agrarnych, społecznych i ograniczeń środowiska, od gospodarstw o intensywnych formach produkcji po gospodarstwa ekstensywnej tzw. ekologicznej produkcji; rozbudowa zaplecza obsługi rolnictwa,
- rozwój funkcji turystycznej i wypoczynkowej w zróżnicowanych formach dających podstawy do utworzenia z tej funkcji drugiego, pod względem znaczenia, działu gospodarczego gminy.

Zróżnicowanie cech środowiska na poszczególnych obszarach gminy i przestrzenny układ terenów chronionych oraz lasów, jezior i gruntów rolnych wysokiej jakości wskazuje, że osiągnięcie głównych celów rozwojowych wymaga:

- ustalenia ogólnych kierunków i polityki przestrzennej dla poszczególnych dziedzin związanych z zagospodarowaniem przestrzennym gminy,
- zróżnicowania kierunków zagospodarowania przestrzennego i polityki przestrzennej na poszczególnych obszarach i dostosowania ich do naturalnych preferencji terenu oraz ograniczeń wynikających z ustalonych form ochrony przyrody.

Analiza przestrzenna i funkcjonalna obszaru gminy pozwoliła na wydzielenie ośmiu takich obszarów określanych w dalszej części opracowania jako strefy funkcjonalno-przestrzenne. Realizacja głównych celów nastąpi w tych strefach w różnym zakresie, dostosowanym do lokalnych uwarunkowań. Efektem końcowym powinno być osiągnięcie planowanych celów i kierunków rozwoju.

Realizacja głównych celów w gminie Rajgród, ze względu na zróżnicowanie środowiska geograficznego, uwarunkowania i preferencje rozwoju, możliwa jest do przeprowadzenia przy uwzględnieniu podziału gminy na strefy funkcjonalno-przestrzenne, gdzie poszczególne cele występują w różnym nasileniu i ich realizacja nastąpi w różnym zakresie na poszczególnych obszarach.

Poniżej przedstawiono strefy funkcjonalno-przestrzenne gminy na podstawie przeprowadzonej analizy, wyznaczonych celów i kierunków oraz dokumentów strategicznych gminy, w tym Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta i Gminy Rajgród.

Wydzielone strefy funkcjonalno-przestrzenne:

I. Strefa zachodnia rozwoju rolniczej przestrzeni produkcyjnej:

IA - w oparciu o grunty orne,

IB - w oparciu o użytki zielone

II. Strefa nadjeziorna rozwoju usług turystycznych i wypoczynkowych oraz ochrony środowiska wodnego:

IIA - strefa Jeziora Rajgrodzkiego,

IIB - strefa Jeziora Dręstwo

III. Strefa funkcjonowania miasta Rajgród

IV. Strefa międzyjeziorna rozwoju usług i bazy zapleczewej dla stref II i III

V. Strefa wschodnia rozwoju rolniczej przestrzeni produkcyjnej

VI. Strefa kompleksu leśnego: lasów produkcyjnych, wypoczynkowych i ochronnych

VII. Strefa tradycyjnego i ekologicznego rolnictwa oraz agroturystyki

VIII. Strefa Biebrzańskiego Parku Narodowego

Strefa I – Zachodnia strefa rozwoju rolniczej przestrzeni produkcyjnej

Strefa zachodnia rozwoju rolniczej przestrzeni produkcyjnej:

IA - w oparciu o grunty orne,

IB - w oparciu o użytki zielone.

Cechy charakterystyczne strefy:

- wysoki (w skali gminy) potencjał produkcyjny gleb z przewagą, gruntów III i IV klasy bonitacyjnej (kompleksy glebowo-rolnicze II. III. IV, VIII) oraz duży kompleks zmeliorowanych użytków zielonych w południowej części strefy,
- rozwinięta sieć osadnicza z dominującą zabudową rolnicza, - zagrodową, i kształtującymi się ośrodkami obsługi rolnictwa i ludności w Rydzewie, Beldzie, Mieczach i Biebrzy.

Strefa II – Strefa nadjeziorna rozwoju usług turystycznych i wypoczynkowych oraz ochrony środowiska wodnego

Strefa składa się z dwóch obszarów:

Strefa IIA - obejmująca pobrażę Jeziora Rajgrodzkiego z wyłączeniem terenu miasta Rajgród,

Strefa IIB - obejmująca zachodnie i południowe pobrażę Jeziora Dręstwo.

Cechy charakterystyczne strefy:

- wysokie walory przyrodnicze i atrakcyjność turystyczno-wypoczynkowa oparta o wody i strefę brzegową jezior, kompleksy leśne i położenie na obszarze chronionego krajobrazu Pojezierza Rajgrodzkiego,
- zainwestowanie turystyczno-wypoczynkowe nad Jeziorem Rajgrodzkim i w mniejszym stopniu nad Jeziorem Dręstwo,
- wsie letniskowe z kwaterami turystycznymi i kompleksami domków i działek letniskowych:
 - w strefie II A - Czarna Wieś, Skrodzkie, Rajgród-Podliszewo,
 - w strefie II B - Rybczyzna i Woźnawieś,
- infrastruktura techniczna zrealizowana na części obszarów: wodociągi, kanalizacja, elektryczność, sieć drogowa,
- silna presja dotycząca przekształcania gruntów rolnych i leśnych na działki letniskowe,
- ograniczenia zainwestowania strefy wynikające z ograniczonej chłonności i wrażliwości środowiska przyrodniczego.
- konieczności ochrony i zachowania wysokich walorów przyrodniczych i krajobrazowych w ramach Obszaru Chronionego Krajobrazu,
- ochrony wód i brzegów jezior i gruntów leśnych.

Strefa III – Strefa miasta Rajgród

Cechy charakterystyczne strefy:

- strefa obejmuje obszar funkcjonalny miasta (tereny istniejącej zabudowy miasta Rajgród z terenami rozwojowymi),
- atrakcyjne krajobrazowo położenie miasta wzdłuż brzegów wschodniej odnogi Jeziora Rajgrodzkiego,
- miasto Rajgród charakteryzuje historyczny układ urbanistyczny stanowiący centrum, który tworzy zabudowa wzdłuż ulicy Warszawskiej, zabudowa zagrodowa na obrzeżach - obecnie przekształcana w zabudowę mieszkaniową, oraz zabudowa mieszkaniowa wielorodzinna i jednorodzinna w nowych osiedlach,
- półwysep z Górą Zamkową.

Strefa IV – Strefa międzyjeziorna rozwoju usług i bazy zapleczonej dla stref II i III

Cechy charakterystyczne strefy:

- położenie między dwoma jeziorami - obszarami o wysokim zagospodarowaniu turystyczno-wypoczynkowym - a miastem Rajgród,
- naturalne zaplecze obu stref i miasta Rajgród z zakresu obiektów gospodarki komunalnej: ujęcie wód, składowisko odpadów,
- obecnie tereny strefy wykorzystywane są jako tereny rolne - głównie sadownictwo, ogrodnictwo oraz hodowla ryb (stawy rybne),
- główne jednostki osadnicze – Wojdy i Zabród,
- w strefie występują obszary zdegradowane przeznaczone do rekultywacji - miejsca poeksploatacyjne oraz tereny starego wysypiska odpadów.

Strefa V - Strefa wschodnia rozwoju rolniczej przestrzeni produkcyjnej

Cechy charakterystyczne strefy:

- strefa obejmuje tereny rolne na wschód i północny-wschód od zabudowy miasta Rajgród,
- przeważają tu grunty orne średniej wartości produkcyjnej z dominującą klasą IV,
- użytki zielone, występują głównie w obniżeniach terenowych,
- zabudowa kolonijna rozproszona,
- teren strefy położony jest w całości na obszarze chronionego krajobrazu,
- przez teren strefy przebiega tranzytowa droga wojewódzka nr 61.

Strefa VI - Strefa kompleksu leśnego - lasów produkcyjnych, wypoczynkowych i ochronnych

Cechy charakterystyczne strefy:

- kompleks lasów, w większości państwowych, Nadleśnictwa Rajgród w części południowej z przyległymi działkami prywatnymi,
- dominujący drzewostan sosnowy w III i IV klasie wiekowej na siedlisku boru mieszanego świeżego,
- na obrzeżach siedliska bagienne z dominującą olchą i brzoza, część lasów uznano za ochronne w kategorii wodochronnych i chroniących rodzimą przyrodę,
- kompleks lasów w znacznej części stanowi bazę terenową dla wypoczywających w strefie nadjeziornej,
- wzdłuż głównych dróg: Tama - Kuligi i Tama - Woźnawieś występuje silna antropopresja ze strony turystów.

Strefa VII - Strefa buforowa tradycyjnego rolnictwa i agroturystyki

Cechy charakterystyczne strefy:

- strefa obejmuje południowy obszar gminy przyległy bezpośrednio do Biebrzańskiego Parku Narodowego oraz obszar krawędziowy Kotliny Biebrzańskiej i doliny Jegrzni,
- krajobraz równinny z mozaikowatym układem małych kompleksów leśnych, równin łąkowych i wysp mineralnych,
- południowa część strefy leży w zasięgu głównego zbiornika wód podziemnych,
- w rejonie wsi Woźnawieś występują udokumentowane złoża kruszywa,
- główne jednostki osadnicze to: Woźnawieś, Kozłówka, Ciszewo, Stoczek, Karczewo i Orzechówka, posiadające zabudowę głównie rolniczą, o charakterze rozproszonym,
- na obszarze strefy występują:
 - a. głównie użytki zielone na glebach organicznych murszowo-torfowych średniej i niskiej jakości, zmeliorowane, w znacznym stopniu przesuszone,
 - b. grunty orne niskiej jakości z przewagą V i VI klasy bonitacyjnej,
- dominującą funkcją jest funkcja rolnicza, ze względu na warunki naturalne o niskim stopniu atrakcyjności; jednocześnie zaznacza się tendencja wzrostu znaczenia funkcji turystyczno - wypoczynkowej typu zbliżonego do agroturystyki i letniskowej w ramach przekształceń siedlisk istniejących,

- presja inwestycyjna dotycząca zmiany funkcji terenów i poszczególnych obiektów na wypoczynkowo-lotniskową występuje w rejonie wsi Woźnawieś, Orzechówka i Kuligi.

Strefa VIII – Strefa Biebrzańskiego Parku Narodowego

Strefa obejmuje teren BPN i istniejącej otuliny Parku w granicach gminy.

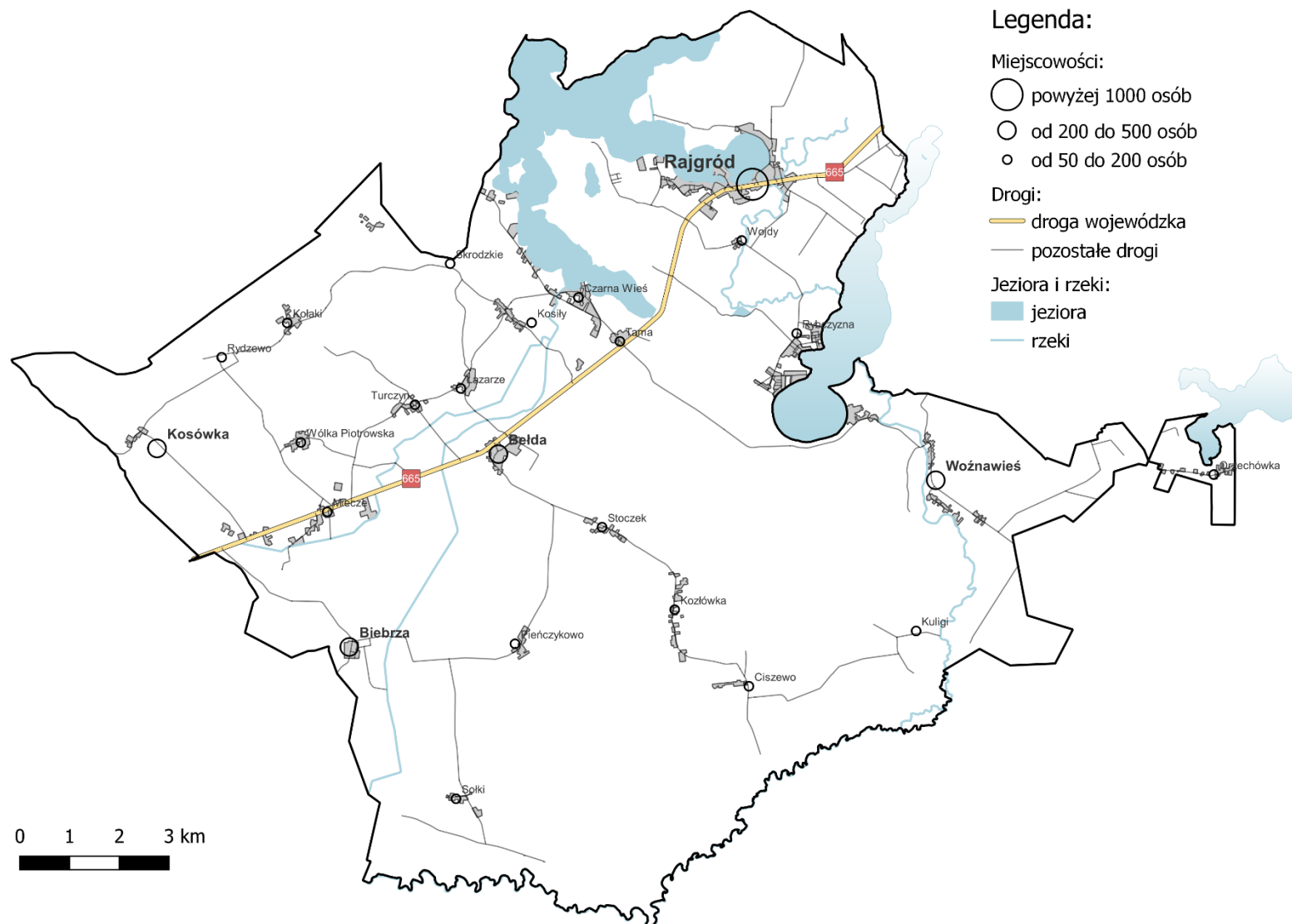
Podstawowym kierunkiem zagospodarowania tego terenu jest ochrona ekosystemów doliny Biebrzy. Wszelkie działania na obszarze Parku i jego otuliny muszą być podporządkowane temu kierunkowi.

Kierunki ochrony i zasady zagospodarowania tego terenu określa rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 września 1993 r. powołujące Park oraz Plan Ochrony Parku. Wymienione dokumenty są nadrzędne w stosunku do miejscowych planów zagospodarowania i ich ustalenia należy przenieść do wszelkich opracowań planistycznych stanowiących prawo miejscowe.

Poniżej przedstawiono najistotniejsze elementy gminy Rajgród, w tym:

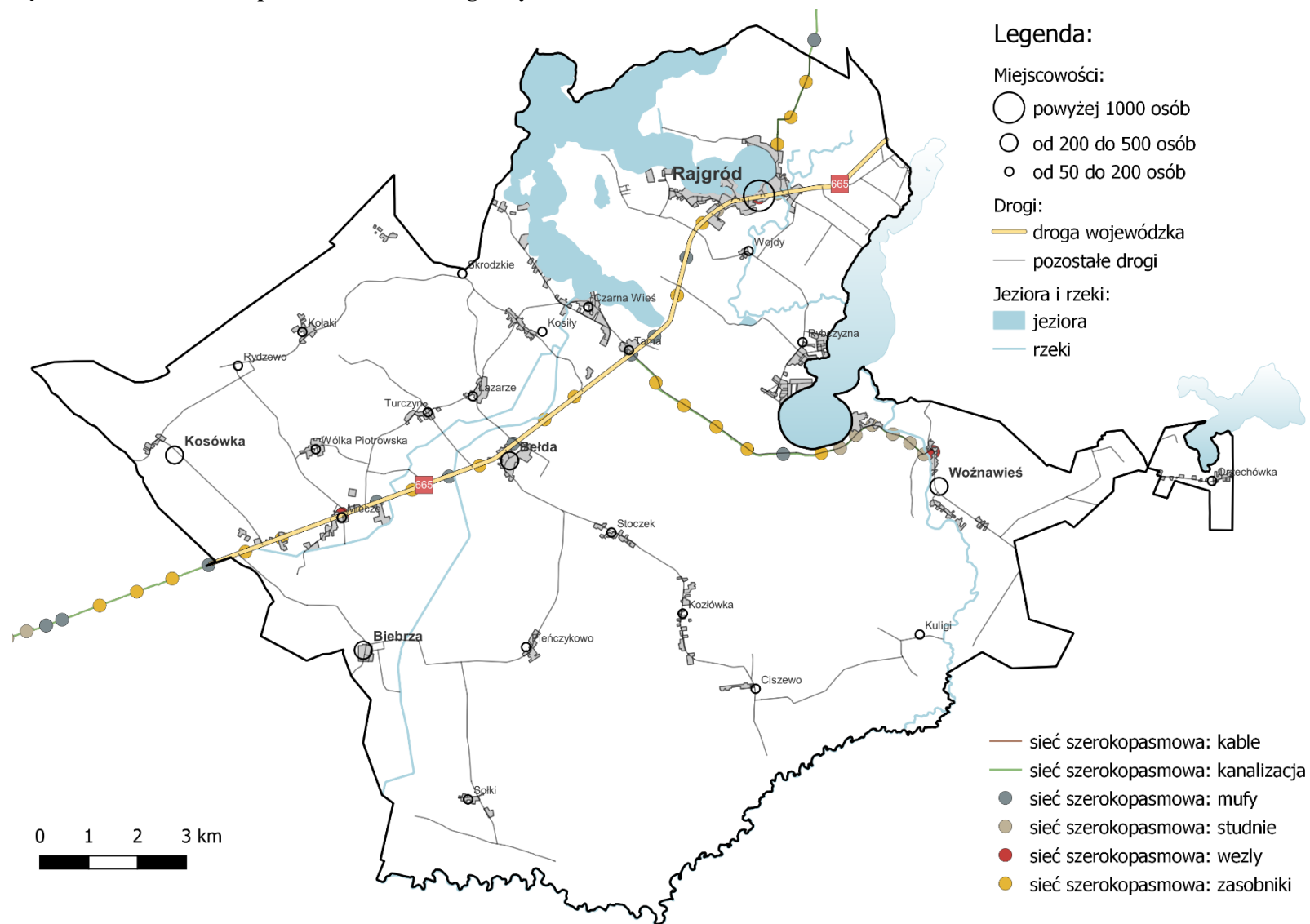
- Rozmieszczenie głównych miejscowości wraz z infrastrukturą drogową
- Sieć szerokopasmową na terenie gminy
- Sieci energetyczne
- Użytkowanie terenu
- Obszary Natura 2000
- Formy przyrody
- Główny Zbiornik Wód Podziemnych
- Model przestrzenno-funkcyjny gminy Rajgród

Rysunek 4. Rozmieszczenie głównych miejscowości wraz z infrastrukturą drogową

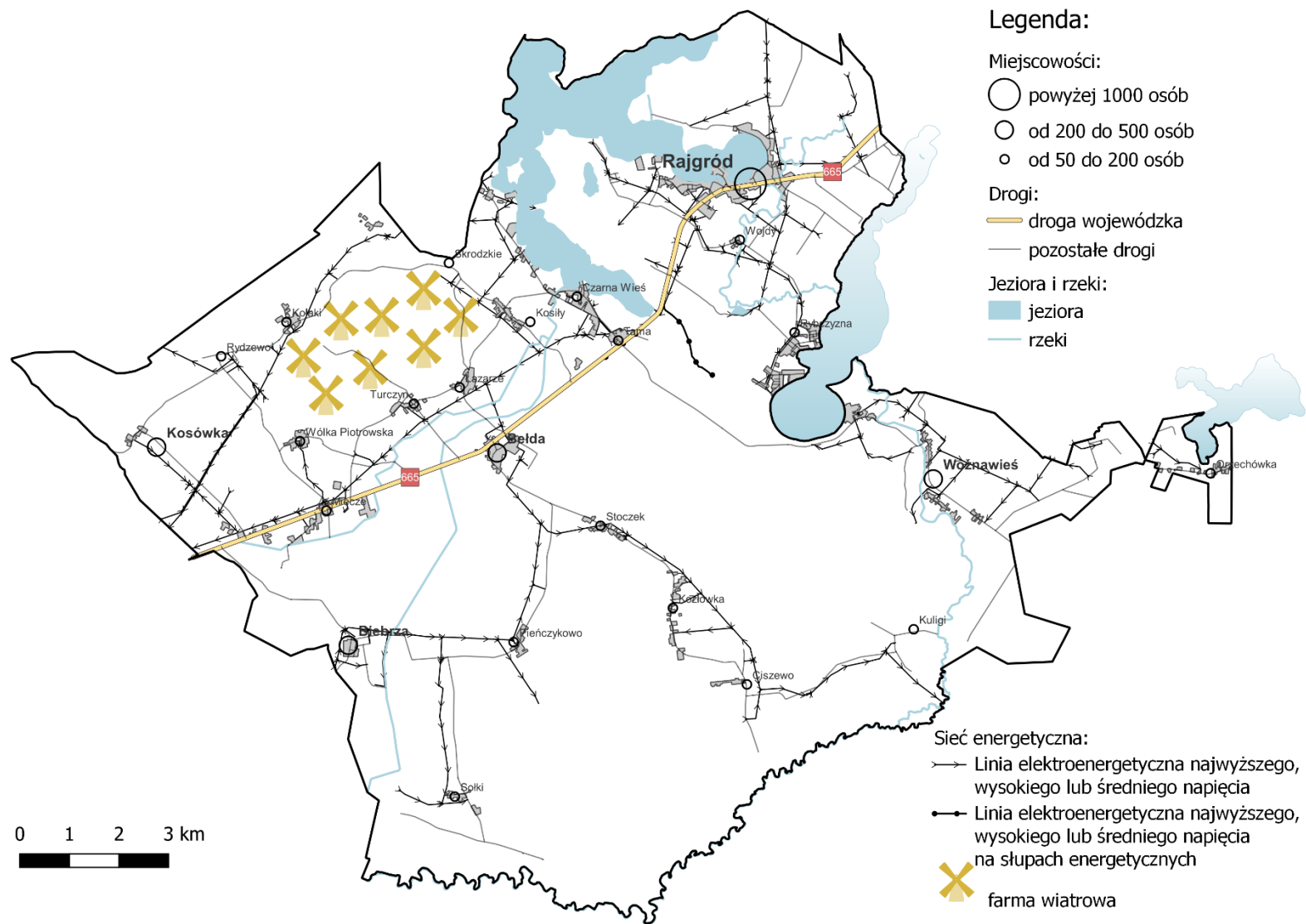
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OpenStreetMap.org

Rysunek 5. Sieć szerokopasmowa na terenie gminy

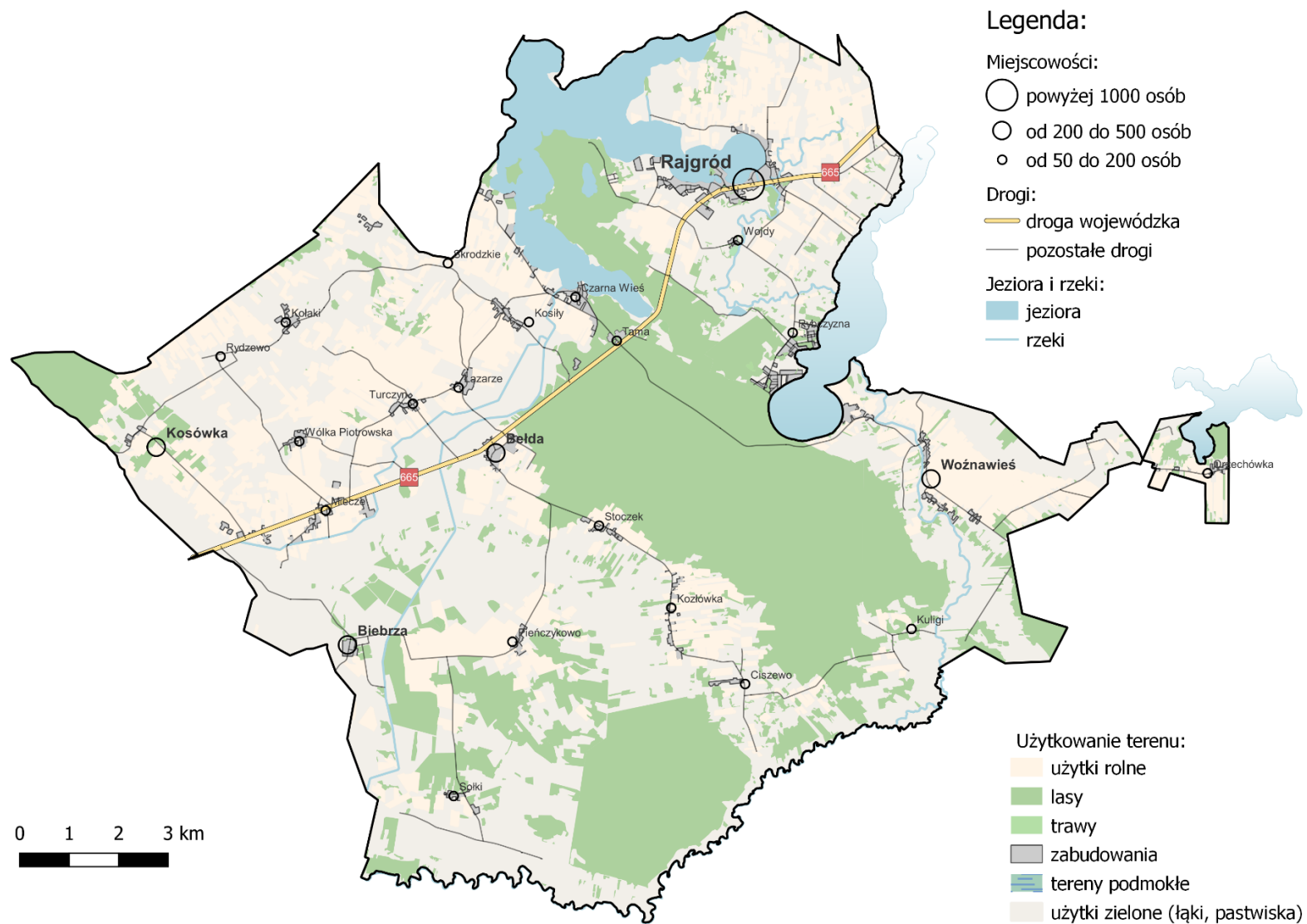
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OpenStreetMap.org

Rysunek 6. Sieci energetyczne

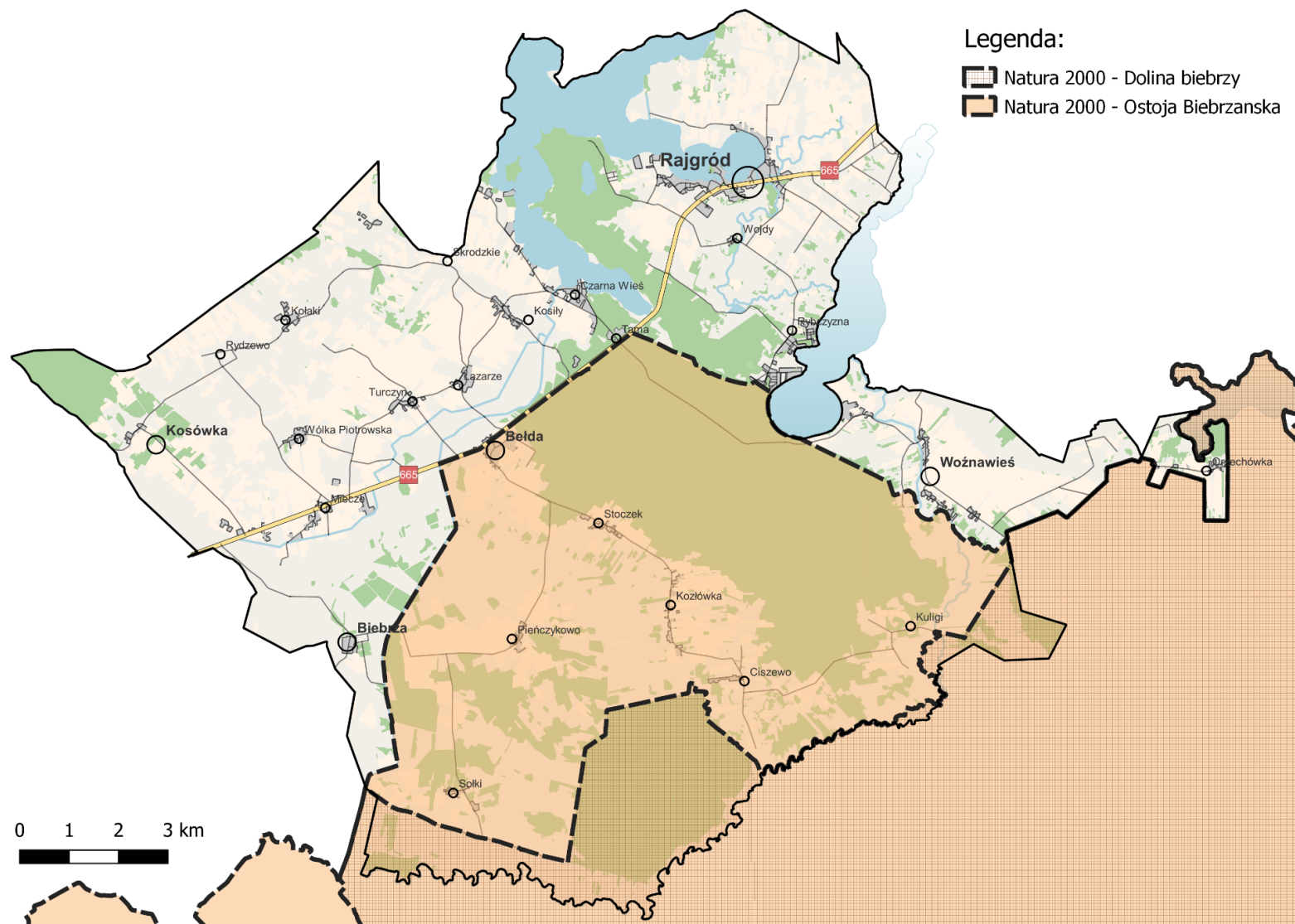
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OpenStreetMap.org

Rysunek 7. Użytkowanie terenu

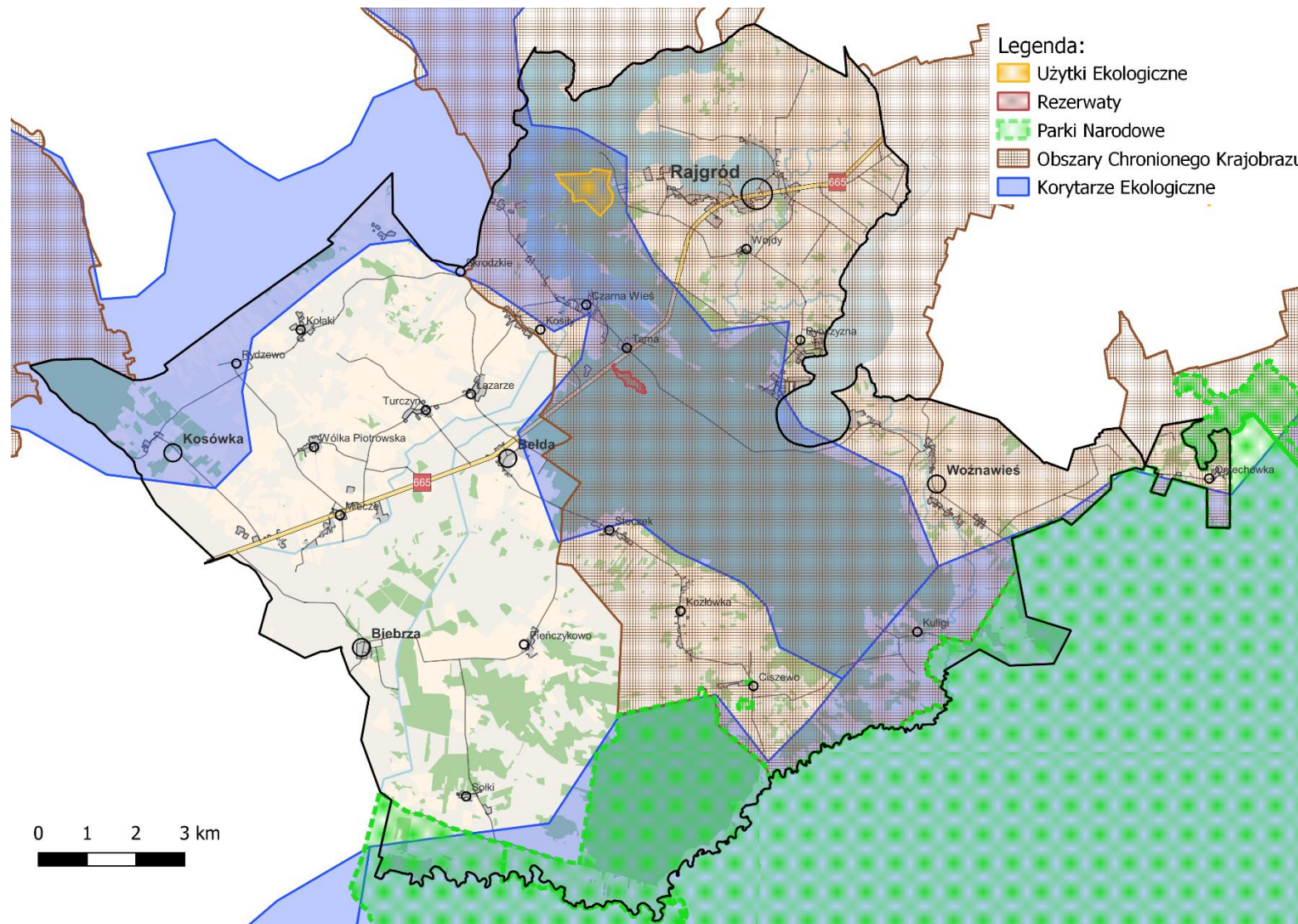
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OpenStreetMap.org

Rysunek 8. Obszary Natura 2000

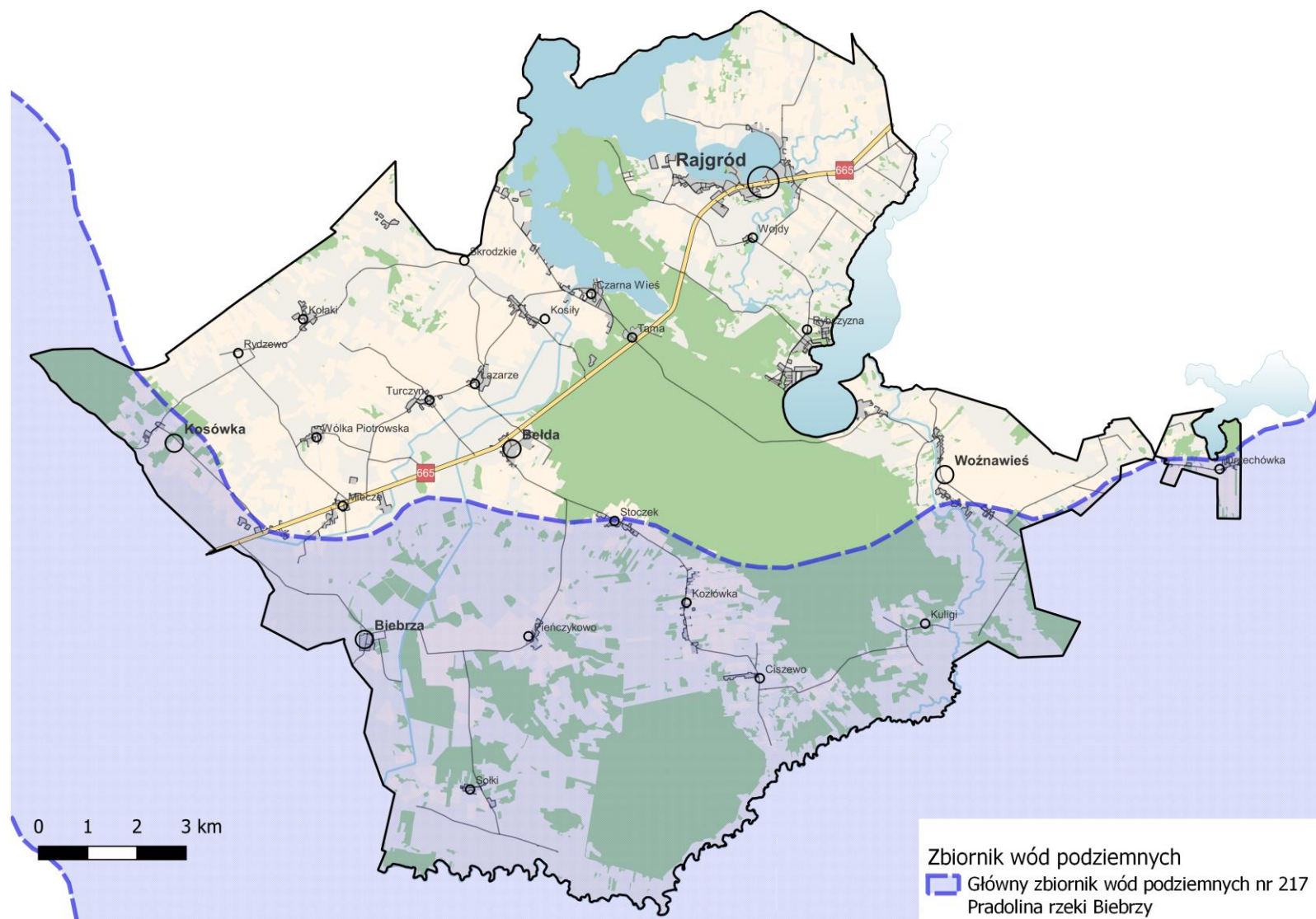
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OpenStreetMap.org

Rysunek 9. Formy przyrody

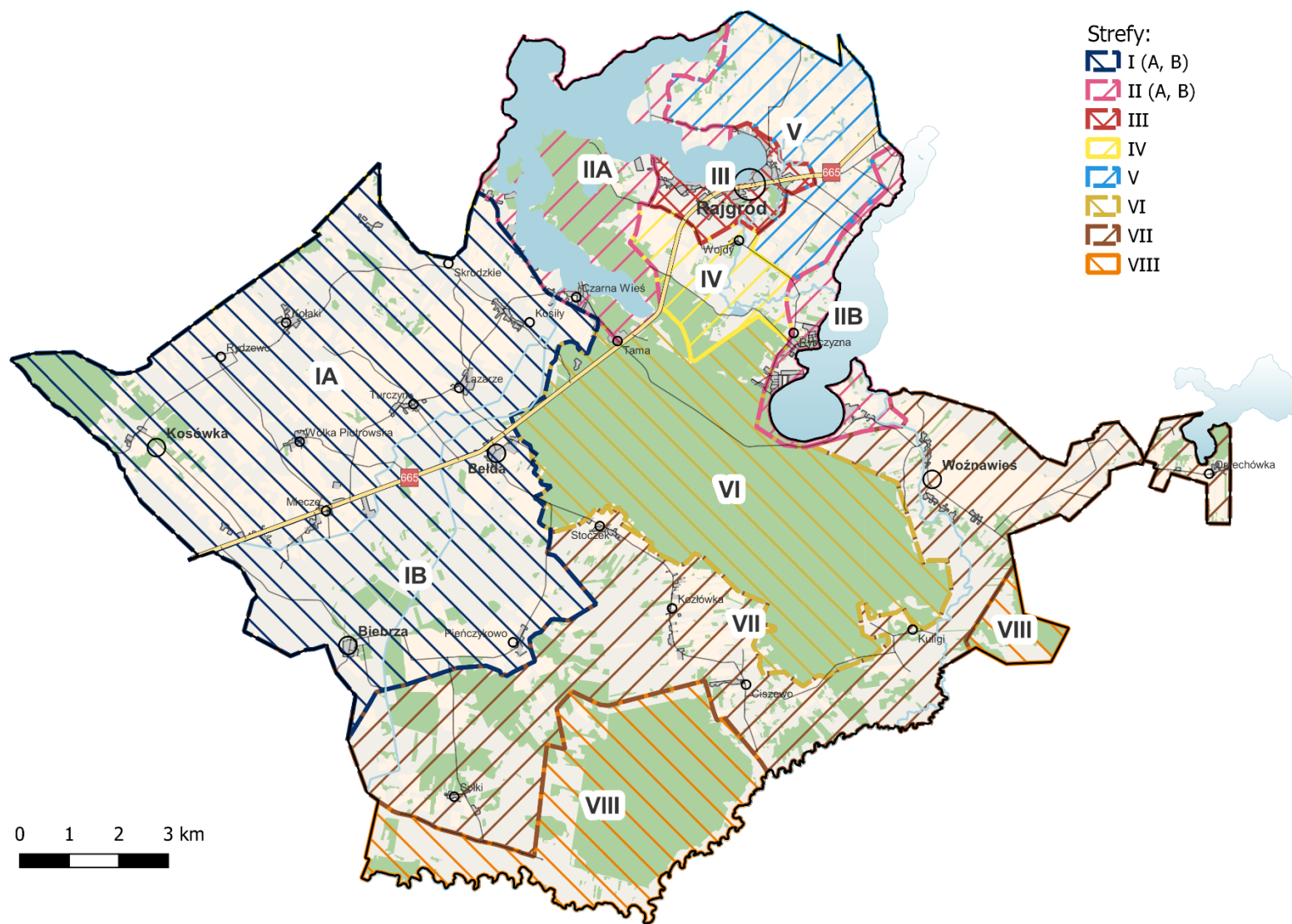
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OpenStreetMap.org

Rysunek 10. Główny Zbiornik Wód Podziemnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OpenStreetMap.org

Rysunek 11. Model przestrzenno-funkcyjny gminy Rajgród

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OpenStreetMap.org

5.2. Rozmieszczenie kluczowych przedsięwzięć inwestycyjnych

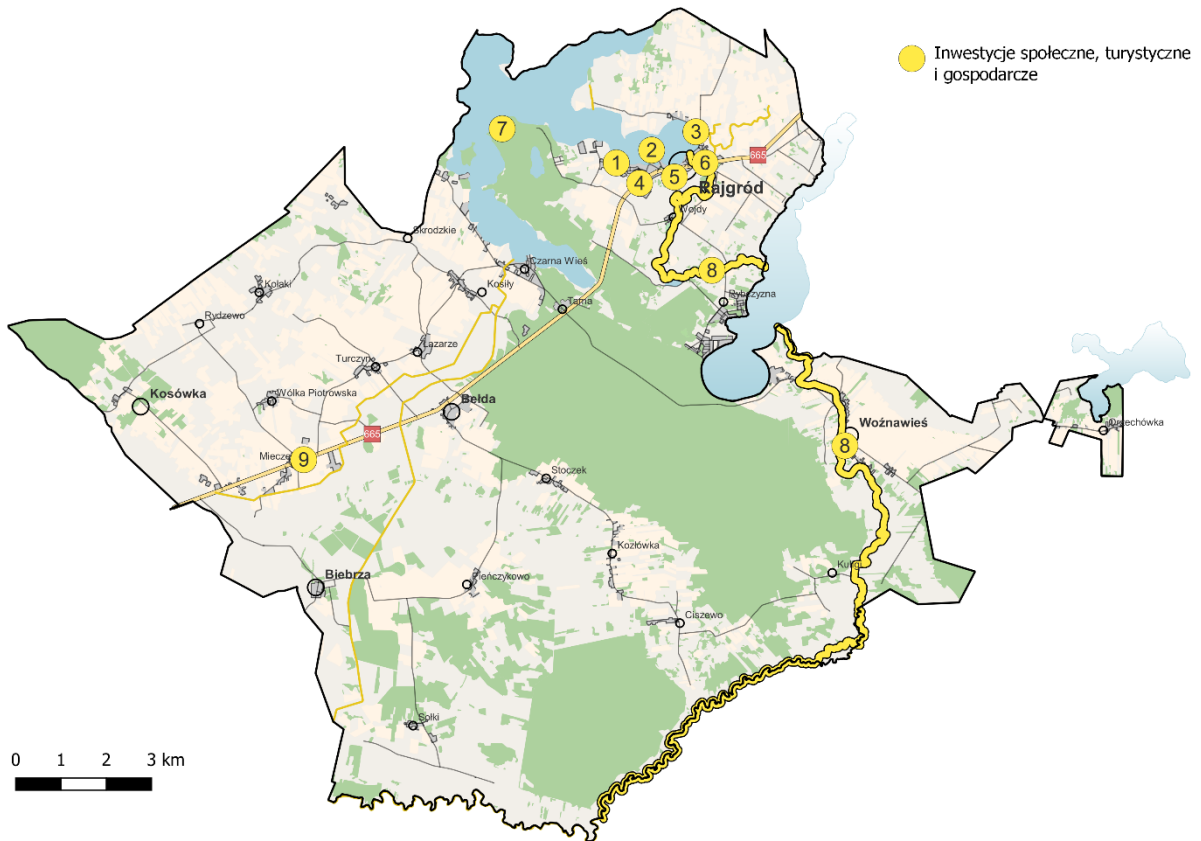
Planowane przedsięwzięcia strategiczne mają na celu zrealizowanie założonych kierunków zmian w strukturze funkcjonalno-przestrzennej gminy i stworzenie jak najlepszych warunków do korzystania z przestrzeni publicznej. Kluczowe inwestycje zostały podzielone na trzy kategorie i zaprezentowane na mapach, uwzględniając specyfikę i podział gminy na strefy. Przedstawione inwestycje obejmują tylko najważniejsze działania związane z infrastrukturą.

Warto zaznaczyć, że w Strategii przewidziano również mniejsze, lokalne przedsięwzięcia oraz działania o charakterze "miękkim", jednak w celu zachowania przejrzystości skupiono się na kluczowych inwestycjach związanych z infrastrukturą.

Infrastruktura społeczna, turystyczna i gospodarcza:

1. Inwestycje w targowiska, w tym budowa targowiska miejskiego w Rajgrodzie, będącego jednocześnie ryneczkiem produktu lokalnego, na którym producenci z terenu gminy mieliby możliwość sprzedaży swoich produktów.
2. Stworzenie centrum opieki zdrowotnej na terenie gminy, w którym mieszkańcy mogliby skorzystać z opieki specjalistycznej, rehabilitacji itp.
3. Utworzenie punktu informacji turystycznej.
4. Przebudowa/adaptacja budynku po Zespole Szkolno – Przedszkolnym (ul. Szkolna 24) w Rajgrodzie na cele kulturowo – sportowe z salą widowiskowo-kinową z zapleczem, adaptacją pomieszczeń na potrzeby zajęć tematycznych prowadzonych przez Dom Kultury.
5. Budowa sceny plenerowej/amfiteatru wraz z zagospodarowaniem terenu oraz niezbędną infrastrukturą.
6. Modernizacja i adaptacja pomieszczeń w budynku remizy OSP w Rajgrodzie wraz z zagospodarowaniem terenu przyległego.
7. Budowa ścieżki dydaktycznej wzdłuż brzegu jeziora Rajgrodzkiego wraz z wieżą widokową oraz z infrastrukturą towarzyszącą.
8. Budowa infrastruktury turystycznej nad rzeką Jegrznią.
9. Budowa Remizy OSP – Świetlicy wiejskiej w m. Miecze.

Rysunek 12. Kluczowe inwestycje dotyczące infrastruktury społecznej, turystycznej i gospodarczej

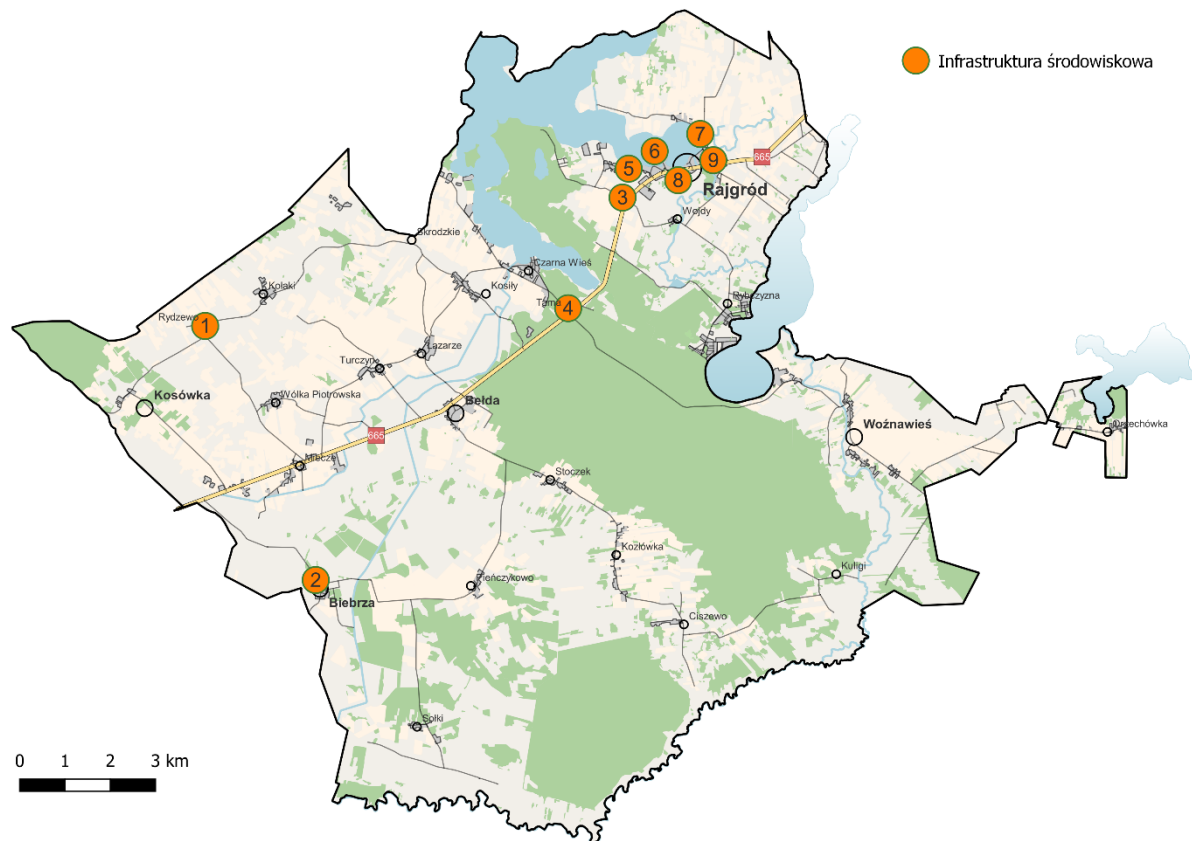

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OpenStreetMap.org

Infrastruktura w zakresie poprawy ochrony środowiska

1. Termomodernizacja Szkoły Podstawowej w Rydzewie.
2. Budowa stacji uzdatniania wody w Biebrzy.
3. Renowacja studni głębinowych w ujęciu wody Podchoinki.
4. Budowa oczyszczalni ścieków i niezbędnej infrastruktury w m. Tama oraz pozyskanie na ten cel gruntów będących własnością Nadleśnictwa Rajgród.
5. Termomodernizacja i modernizacja budynku Urzędu Miejskiego w Rajgrodzie.
6. Przebudowa i termomodernizacja budynku OSP Rajgród.
7. Modernizacja i rozbudowa oczyszczalni ścieków w Rajgrodzie, w tym wykorzystanie OZE na potrzeby oczyszczalni ścieków.
8. Modernizacja stacji uzdatniania wody w Rajgrodzie.
9. Budowa rozdzielczej sieci wodociągowej i kanalizacji sanitarnej w Rajgrodzie.

Rysunek 13. Kluczowe inwestycje w zakresie poprawy ochrony środowiska

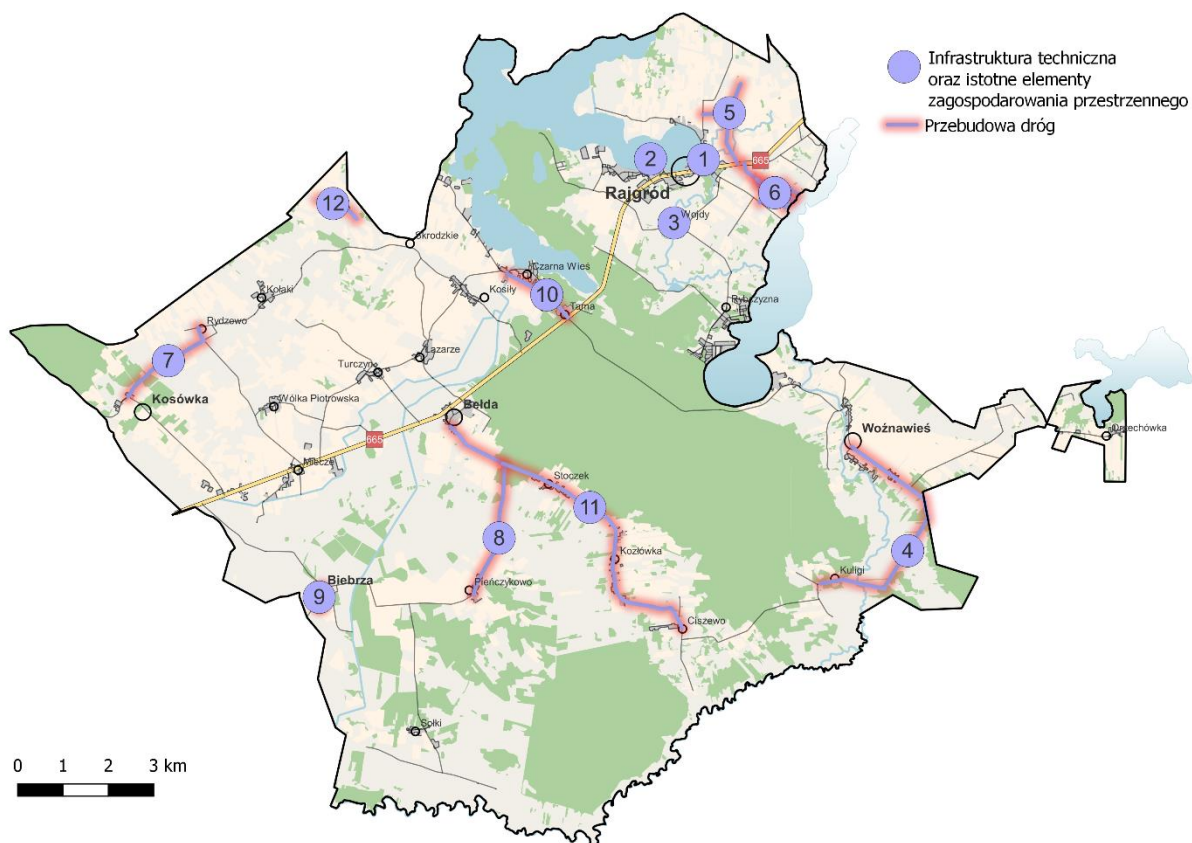

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OpenStreetMap.org

Infrastruktura techniczna oraz istotne elementy zagospodarowania przestrzennego

1. Rewitalizacja centrum miasta Rajgród.
2. Zagospodarowanie nadbrzeża jeziora Rajrodzkiego.
3. Rewitalizacja zabytkowego młyna w Wojdach nad rzeką Jęgrznią.
4. Przebudowa drogi gminnej nr 129523B Woźnawieś – Kuligi.
5. Przebudowa drogi gminnej publicznej Nr 102904 B Kolonia Lewa.
6. Przebudowa drogi gminnej publicznej Nr 102909 B Rajgród - Kolonia Prawa.
7. Przebudowa drogi gminnej publicznej Rydzewo – Kosówka.
8. Przebudowa drogi gminnej publicznej Pieńczykowo – Bełda.
9. Przebudowa dróg gminnych w miejscowości Biebrza (ul. Leśna, ul. Lipowa).
10. Przebudowa drogi powiatowej Tama – Czarna Wieś.
11. Przebudowa drogi Bełda – Stoczek – Kozłówka – Ciszewo.
12. Przebudowa drogi w m. Przestrzele.

Rysunek 14. Kluczowe inwestycje dotyczące infrastruktury technicznej oraz istotne elementy zagospodarowania przestrzennego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OpenStreetMap.org

5.3. Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej

Strefa I – Zachodnia strefa rozwoju rolniczej przestrzeni produkcyjnej

Podstawowym kierunkiem zagospodarowania i rozwoju strefy jest wysoko produktywne rolnictwo o profilu: w strefie IA - produkcji roślinnej i hodowli, w strefie IB - łąkarsko – hodowlanym.

Jako pochodne kierunku podstawowego i stanowiące jego uzupełnienie w strefie, realizowane będą następujące kierunki i zadania:

- tworzenie ośrodków obsługi rolnictwa w Beldzie, Biebrzy i Rydzewie,
- rozwój drobnego przetwórstwa rolno-spożywczego, usług handlu i rzemiosła,
- rozwój usług podstawowych obsługi ludności,
- modernizacja i realizacja zabudowy,
- rozbudowa infrastruktury technicznej,
- modernizacja dróg.

Jako równoległe do kierunku głównego realizowane będą w strefie kierunki i cele ochronne z zakresu środowiska przyrodniczego i kulturowego.

Strefa II – Strefa nadjeziorna rozwoju usług turystycznych i wypoczynkowych oraz ochrony środowiska wodnego

Główny kierunek i cel zagospodarowania strefy to zrównoważony, w odniesieniu do środowiska przyrodniczego, rozwój bazy turystyczno-wypoczynkowej.

Podstawowymi elementami tego kierunku jest zagospodarowanie turystyczne, ochrona krajobrazu i środowiska wodnego oraz ukształtowanie ośrodka obsługi ruchu turystycznego i wypoczynkowego w Czarnej Wsi - dla podstrefy IIA i w Rybczyźnie dla podstrefy IIB.

Inwestycje w rozbudowę infrastruktury komunalnej i technicznej.

Kierunkiem drugorzędym jest gospodarka rolna i leśna.

Strefa III – Strefa miasta Rajgród

Kierunki zagospodarowania przestrzennego i rozwoju:

- Kształtowanie układu urbanistycznego miasta poprzez wydzielenie obszarów funkcjonalnych miasta do kształtowania nowej formy zagospodarowania lub poprawy istniejącego układu urbanistycznego: podjęcie na ich terenie zmian zagospodarowania lub działań poprawiających funkcjonalność i standard.

Obszary funkcjonalne:

- centrum administracyjne i handlowo-usługowe obejmujące historyczne centrum miasta,
- obszaru półwyspu z Górą Zamkową i z zatoką z przeznaczeniem na ukształtowanie centrum turystycznego z bazą żeglarską i obsługi ruchu kajakowego.

- Kształtowanie brzegów jeziora. Położenie Rajgrodu wzdłuż brzegów jeziora jest jego dużym atutem. Brzeg jeziora z wysoką skarpą jest głównym elementem krajobrazu i wpływa na jego atrakcyjność, stanowi także o jego indywidualnym charakterze. Dlatego zagospodarowanie brzegów jeziora powinno być zadaniem priorytetowym w kształtowaniu układu urbanistyczno - krajobrazowego miasta.
- Tereny zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej nie powinny być rozszerzane, a istniejąca zabudowa z wielkiej płyty jako niepasująca architektonicznie i krajobrazowo powinna być przeznaczona do rewitalizacji.
- Tereny istniejącej zabudowy typu zagrodowego powinny być przeznaczane do zmiany funkcji na mieszkaniowo - pensjonatową. Stanowią one znaczną rezerwę inwestycyjną w obrębie zwartej zabudowy miejskiej dla lokalizacji tego rodzaju obiektów.
- Wyznaczenie terenów rozwojowych. Rozwój terytorialny zabudowy mieszkaniowej, usługowej i pensjonatowej miasta przewiduje się głównie w kierunku zachodnim wzdłuż brzegów jeziora do kolonii Opartowo.
- Tereny lokalizacji przemysłu i przetwórstwa. Tereny lokalizacji obiektów przemysłu i przetwórstwa w południowej części miasta powinny być utrzymywane jako rezerwa pod rozwój funkcjonujących zakładów i lokalizację nowych. Istniejąca tam baza terenowa jest wystarczająca do zaspokojenia zapotrzebowania w tym zakresie w skali gminy.
- Inne tereny rozwojowe:
 - Dworek w Opartowie - teren przeznaczony pod usługi turystyczne w ramach kompleksowego zagospodarowania terenu parkowego i adaptacji istniejącej zabudowy z możliwością przebudowy i rozbudowy na warunkach określonych ustaleniami konserwatorskimi.
 - Stacje wodne do obsługi szlaku kajakowego po jeziorach i rzece Jegrzni - lokalizacja w rejonie wypływu Jegrzni z Jeziora Rajgrodzkiego oraz w miejscach rekreacji należących do gminy, a leżących przy rzece.
- Kształtowanie terenów zieleni i ochrona walorów przyrodniczych. Pod kształtowanie ciągów zieleni powinny być przeznaczone tereny wyłączone z zabudowy, podmokłe, w obniżeniach i dolinach cieków. Poza tym system terenów zielonych tworzyć będzie zieleń nadjeziorna i terenów rolniczych oraz zieleń przydomowa i towarzysząca zabudowie usługowej.

Strefa IV – Strefa międzyjeziorna rozwoju usług i bazy zapleczej dla stref II i III

Kierunki zagospodarowania przestrzennego i rozwoju:

- Zapewnienie rezerw terenowych pod funkcjonowanie istniejących urządzeń i obiektów infrastruktury,
- Osadnictwo i zabudowa mieszkaniowo-usługowa,
- Rozwój rolniczej przestrzeni produkcyjnej,
- Rozwój gospodarki rybackiej,
- Rekultywacja terenów zdegradowanych.

Strefa V - Strefa wschodnia rozwoju rolniczej przestrzeni produkcyjnej

Dominującym kierunkiem zagospodarowania strefy jest wysoko produktywne rolnictwo i ochrona rolniczej przestrzeni produkcyjnej.

Realizacja kierunku powinna odbywać się poprzez:

- utrzymanie intensywnego rozwoju produkcji ziemiopłodów, dla której nie wprowadza się specjalnych ograniczeń poza terenami przyległymi do drogi wojewódzkiej,
- wskazane są działania powstrzymujące rozdrabnianie powierzchni gospodarstw przez wtórne podziały; docelowa wskazana powierzchnia gospodarstwa to min. 20 ha.

Strefa VI - Strefa kompleksu leśnego - lasów produkcyjnych, wypoczynkowych i ochronnych

Kierunki zagospodarowania i zasady ich realizacji:

- produkcja i hodowla leśna prowadzona na podstawie planów urządzania lasów,
- ochrona drzewostanów i walorów przyrodniczych na obszarach lasów ochronnych, zgodnie z przyjętymi zasadami określonymi w planach urządzania lasów gospodarstwa leśnego,
- udostępnianie lasów do celów wypoczynkowo-turystycznych.

Strefa VII - Strefa buforowa tradycyjnego rolnictwa i agroturystyki

Głównym kierunkiem zagospodarowania strefy będzie tradycyjne rolnictwo i agroturystyka mające na celu:

- utworzenie strefy buforowej między obszarami dość intensywnego rozwoju a parkiem narodowym,
- dostosowanie typu zagospodarowania do naturalnych warunków przyrodniczych z wykorzystaniem istniejącego naturalnego potencjału,
- wprowadzenie funkcji turystycznej jako uzupełnienie dochodowości gospodarstw.

Strefa VIII – Strefa Biebrzańskiego Parku Narodowego

Strefa obejmuje teren BPN i istniejącej otuliny Parku w granicach gminy.

Podstawowym kierunkiem zagospodarowania tego terenu jest ochrona ekosystemów doliny Biebrzy. Wszelkie działania na obszarze Parku i jego otuliny muszą być podporządkowane temu kierunkowi.

Kierunki ochrony i zasady zagospodarowania tego terenu określa rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 września 1993 r. powołujące Park oraz Plan Ochrony Parku. Wymienione dokumenty są nadrzędne w stosunku do miejscowych planów zagospodarowania i ich ustalenia należy przenieść do wszelkich opracowań planistycznych stanowiących prawo miejscowe.

5.4. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego

Polityka przestrzenna gminy Rajgród określona została w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Rajgród uchwalonego uchwałą Nr XXV/184/01 Rady Miejskiej w Rajgrodzie z dnia 26 października 2001 r. w sprawie Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Rajgród ze zmianą wynikającą z uchwały Nr XXVII/176/09 Rady Miejskiej w Rajgrodzie z dnia 31 sierpnia 2009 r.

Obecnie na obszarze gminy obowiązują następujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego (zmiany miejscowych planów), które zostały uchwalone po 1 stycznia 1995 r.:

Tabela 35. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego

Lp.	Nazwa planu	Uchwała w sprawie planu	Pow.
1.	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Rajgród Miasto Rajgród i Wieś Wojdy - wysypisko odpadów komunalnych	Nr XXX/139/97 Rady Miejskiej w Rajgrodzie z dnia 16 września 1997 r	4,10 ha
2.	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Rajgród. Miasto Rajgród - eksploatacja kredy jeziornej, - tereny urządzeń, budowli turystycznych, rekreacyjnych i sportowych	Nr XXX/140/97 Rady Miejskiej w Rajgrodzie z dnia 16 września 1997 r.	43,30 ha
3.	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Rajgród Woźnawieś - zabudowa letniskowa, Rybczyzna - zabudowa letniskowa, Rajgród - zabudowa zagrodowa	Nr XXXVII/176/98 Rady Miejskiej w Rajgrodzie z dnia 18 czerwca 1998 r.	1,55 ha
4.	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Rajgród. Miasto Rajgród - Zabudowa letniskowa, jednorodzinna i zagrodowa, Wieś Orzechówka - zabudowa jednorodzinna i pensjonatowa	Nr XXXVII/177/98 Rady Miejskiej w Rajgrodzie z dnia 18 czerwca 1998 r	25,27 ha
5.	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Rajgród Miasto Rajgród - Kolonia Lewa 2 działka nr 203- budowa wieży antenowej	Nr V/25/99 Rady Miejskiej w Rajgrodzie z dnia 23 lutego 1999 r.	0,189 ha
6.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Rajgród (rejon ulicy Franciszka Zabielskiego) Miasto Rajgród ul. Fr. Zabielskiego - zabudowa mieszkaniowa, jednorodzinna, usługi handlu i małej gastronomii	Nr XIII/91/2000 Rady Miejskiej w Rajgrodzie z dnia 25 lutego 2000 r.	1,09 ha
7.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Rajgrodu (rejon ulic Warszawskiej i Franciszka Zabielskiego) Miasto Rajgród ul. Warszawska i Fr. Zabielskiego - zabudowa mieszkaniowo - usługowa	Nr XIV/99/2000 Rady Miejskiej w Rajgrodzie z dnia 28 marca 2000	1,08 ha
8.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Rajgrodu (rejon ulic Jaćwieskiej i Stanki) Miasto Rajgród ul. Jaćwieska i Stanki - budowa gimnazjum	Nr XV/106/2000 Rady Miejskiej w Rajgrodzie z dnia 19 kwietnia 2000 r.	3,25 ha
9.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części wsi Skrodzkie Wieś Skrodzkie - zabudowa letniskowa	Nr XVII/116/2000 Rady Miejskiej w Rajgrodzie z dnia 29 sierpnia 2000 r.	1,77 ha
10.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części miasta Rajgrodu Miasto Rajgród - zabudowa zagrodowa (Podchoinki)	Nr XIX/131/2000 Rady Miejskiej w Rajgrodzie z dnia 8 grudnia 2000 r.	1,07 ha
11.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części miasta Rajgrodu Miasto Rajgród - zabudowa mieszkaniowo - pensjonatowa	Nr XXI/156/01 Rady Miejskiej w Rajgrodzie z dnia 8 lutego 2001 r.	1,03 ha

Strategia Rozwoju Gminy Rajgród na lata 2023 - 2030

12.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego wsi Rybczyzna Wieś Rybczyzna - zabudowa letniskowa	Nr XXV/180/01 Rady Miejskiej w Rajgrodzie z dnia 26 października 2001 r.	3,69 ha
13.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części wsi Skrodzkie Wieś Skrodzkie - zabudowa letniskowa	Nr XXV/181/01 Rady Miejskiej w Rajgrodzie z dnia 26 października 2001 r.	4,26 ha
14.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Rajgrodu (Opartowo – zabudowa mieszkaniowo-pensjonatowa i letniskowa) Miasto Rajgród – Opartowo Zabudowa mieszkaniowo – pensjonatowa i letniskowa	Nr XXVI/199/01 Rady Miejskiej w Rajgrodzie z dnia 23 listopada 2001 r.	3,75 ha
15.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części wsi Woźnawieś Wieś Woźnawieś - zabudowa pensjonatowa z usługami	Nr XXIX/223/02 Rady Miejskiej w Rajgrodzie z dnia 24 kwietnia 2002 r.	2,00 ha
16.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części miasta Rajgrodu Miasto Rajgród (Opartowo) zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna.	Nr XXXI/232/02 Rady Miejskiej w Rajgrodzie z dnia 17 września 2002 r.	7,33 ha
17.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów we wsiach: Czarna Wieś, Pieńczykowo, Woźnawieś i w mieście Rajgrodzie. Rajgród – zabudowa jednorodzinna, Czarna Wieś- zabudowa jednorodzinna, Pieńczykowo – kopalnia kruszywa naturalnego, Woźnawieś – zabudowa jednorodzinna i pensjonatowa	Nr VIII/53/03 Rady Miejskiej w Rajgrodzie z dnia 14 sierpnia 2003 r.	7,22 ha
18.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części miasta Rajgród (Kolonja Prawa) Miasto Rajgród (Kolonja Prawa) zabudowa letniskowa i zagrodowa.	Nr XIV/112/04 Rady Miejskiej w Rajgrodzie z dnia 29 czerwca 2004 r.	7,67 ha
19.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części miasta Rajgród Część Miasta Rajgród - budowa stacji paliw	Nr XXXVII/238/2010 Rady Miejskiej w Rajgrodzie z dnia 31 lipca 2010 r.	1,57 ha
20.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego „Farma Wiatrowa” – część gruntów wsi Turczyn, Bukowo, Kołaki, Łazarze, Kosiły, Karwowo, Skrodzkie i Wólka Piotrowska, gmina Rajgród Część gruntów wsi Turczyn, Bukowo, Kołaki, Łazarze, Kosiły, Karwowo, Skrodzkie i Wólka Piotrowska	Nr VI/40/11 Rady Miejskiej w Rajgrodzie z dnia 20 maja 2011 r.	748,00 ha
21.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego wsi Rybczyzna, wsi Czarna Wieś, części wsi Woźnawieś i części miasta Rajgród Grunty wsi Rybczyzna, wsi Czarna Wieś, części wsi Woźnawieś i części miasta Rajgród	Nr X/67/11 Rady Miejskiej w Rajgrodzie z dnia 21 października 2011 r.	1010,86 ha
22.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części obszaru miasta Rajgród Obszar położony pomiędzy brzegiem Jeziora Rajgrodzkiego a ul. Leśną w Rajgrodzie	Nr V/29/15 Rady Miejskiej w Rajgrodzie z dnia 27 marca 2015 r.	134,52 ha
23.	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Rybczyzna, wsi Czarna Wieś, części wsi Woźnawieś i części miasta Rajgród – chwała nr X/67/11 Rady Miejskiej w Rajgrodzie z dnia 21 października 2011	Nr XXV/214/17 Rady Miejskiej w Rajgrodzie z dnia 17 lutego 2017 r.	1,12 ha
24.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części miasta Rajgród (rejon ulicy Jaćwieskiej)	Nr XLIV/365/18 Rady Miejskiej w Rajgrodzie z dnia 16 października 2018 r.	0,39 ha
25.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części obszaru miasta Rajgród - tereny przyległe do Jeziora Rajgrodzkiego w rejonie Opartowa	Nr VII/58/19 Rady Miejskiej w Rajgrodzie z dnia 30 maja 2019 r.	47,95 ha
26.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Rajgród (tereny położone na obszarze wsi Woźnawieś) – zmiana części planu	Nr XLVIII/325/22 Rady Miejskiej w Rajgrodzie z dnia 27 maja 2022 r.	3,65 ha
Powierzchnia gminy objęta planami:			2064,03

Zródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miejskiego w Rajgrodzie

6. Obszar strategicznej interwencji

Jedną z zasad realizacji Strategii jest integracja celów, zasobów, potencjałów, potrzeb rozwojowych i koncentracja interwencji w obszarach, gdzie są największe problemy i szanse rozwojowe. Takie podejście wymaga terytorialnej charakterystyki oraz wyznaczenia obszarów strategicznej interwencji (OSI). W ramach prac nad Strategią nie wyznaczono dodatkowych obszarów strategicznej interwencji gminy Rajgród, poza już zdefiniowanymi w Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego 2030 (SRWP 2030), a odnoszącymi się do obszaru gminy.

Obszar Strategicznej Interwencji (OSI) zgodnie z „Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030” (KSRR 2030) to obszar o zidentyfikowanych lub potencjalnych powiązaniach funkcjonalnych lub o szczególnych warunkach społecznych, gospodarczych lub przestrzennych, decydujących o występowaniu barier rozwoju lub trwałych, możliwych do aktywowania potencjałów rozwojowych, do którego kierowana jest interwencja publiczna łącząca inwestycje finansowane z różnych źródeł, w tym w szczególności gospodarcze, infrastrukturalne i w zasoby ludzkie lub rozwiązania regulacyjne.

Identyfikacja zarówno OSI określonych w strategiach wojewódzkich, jak i tych kluczowych dla gminy, jest szczególnie istotna z punktu widzenia prawidłowego planowania działań i zachowania pełnej spójności pomiędzy dokumentami strategicznymi różnych szczebli. Stanowi również ważny element strategii rozwoju gminy określony w aktach prawnych.

6.1. Obszary strategicznej interwencji określone w „Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego 2030”

Zgodnie z zapisami „Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego 2030” (SRWP 2030) gmina Rajgród należy do dwóch Obszarów Strategicznej Interwencji:

1. Obszary zagrożone trwałą marginalizacją

„To zróżnicowane przestrzennie pod względem poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego, jak i funkcji gospodarczych skupiska gmin wiejskich i powiązanych z nimi funkcjonalnie małych miast, w których nastąpiła kumulacja negatywnych zjawisk społecznych i ekonomicznych. Obszary te, podobnie jak miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze, zostały wyznaczone na podstawie wielowskaźnikowej metodyki opracowanej na potrzeby SOR”³.

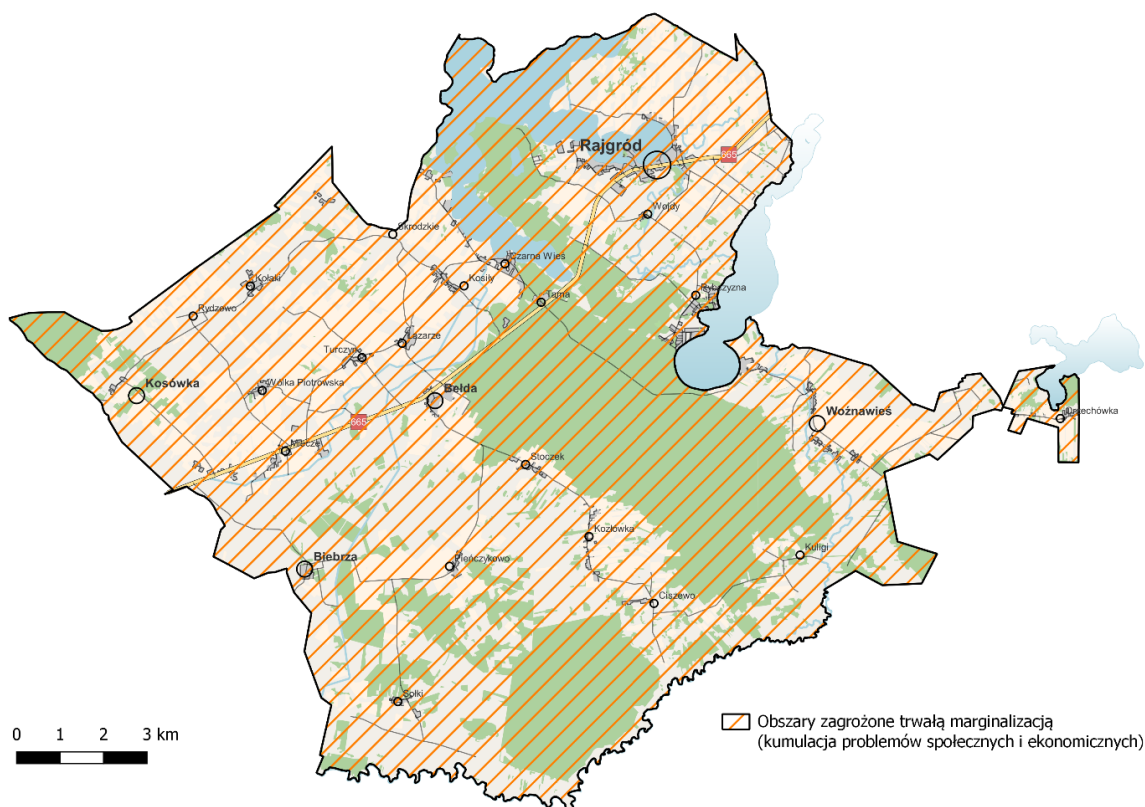
Zgodnie z zapisami SRWP 2030 gmina Rajgród została zakwalifikowana do grupy gmin, w których nastąpiła kumulacja problemów społeczno-ekonomicznych. Cały obszar gminy znajduje się w OSI „obszary zagrożone trwałą marginalizacją”.

³ Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego 2030

Zapisy Strategii Rozwoju Gminy Rajgród wpisują się w poniższe cele operacyjne SRWP 2030 dedykowane obszarom zagrożonym trwałą marginalizacją:

- 1.3. Lokalna przedsiębiorczość,
- 1.4. Rewolucja energetyczna i gospodarka obiegu zamkniętego,
- 2.3. Przestrzeń wysokiej jakości,
- 3.1. Dobre zarządzanie.

Rysunek 15. Obszary zagrożone trwałą marginalizacją na terenie gminy Rajgród

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OpenStreetMap.org

2. Obszary wiejskie, w tym przyrodniczo cenne

Cała gmina Rajgród zalicza się do OSI: „obszary wiejskie, w tym przyrodniczo cenne” określonego w SRWP 2030.

Gmina Rajgród ma charakter rolniczo-turystyczny. Grunty użytkowane rolniczo stanowią największy procentowy udział w ogólnej powierzchni gminy. Teren gminy sąsiaduje bezpośrednio z Biebrzańskim Parkiem Narodowym, w szczególności kompleksem bagienno-torfowym Czerwone Bagno. Dolny bieg rzeki Jegrzni i Kanał Kuwasy to obszar styku z najcenniejszą substancją środkowego basenu z tysiącami hektarów unikalnych w skali światowej niskich łąk, bagien i torfowisk „Czerwonego Bagna”. Jest to siedlisko bezcennych gatunków roślin bagiennych, ornitofauny oraz największa w Polsce ostoja naturalna łośia.

W gminie Rajgród znajduje się szereg terenów chronionych:

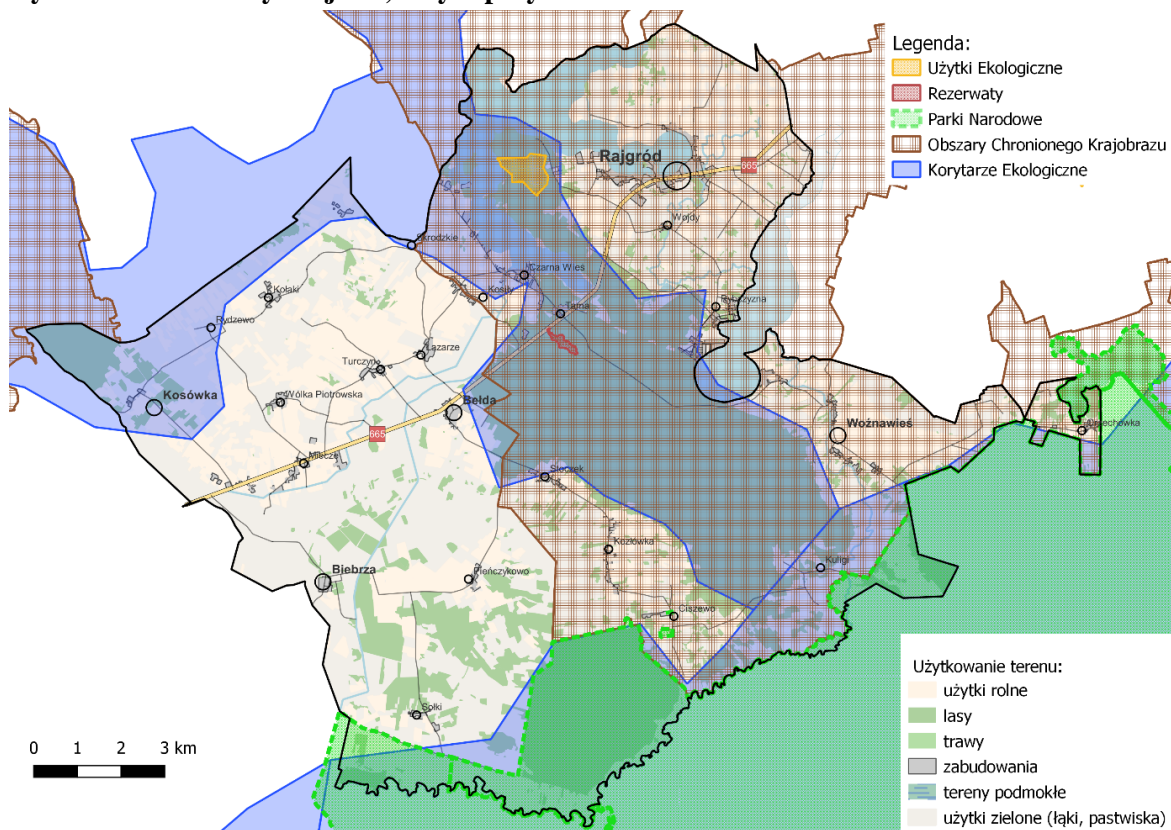
- Biebrzański Park Narodowy,

- Otulina Biebrzańskiego Parku Narodowego,
- Rezerwat przyrody „Czapliniec Bęlda”,
- Obszar Chronionego Krajobrazu „Pojezierze Rajgrodzkie”,
- Użytek ekologiczny „Ślepe Jezioro Okoniówek”,
- Obszary „Natura 2000”:
 - Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków „Ostoja Biebrzańska” (PLB 200006),
 - Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk „Dolina Biebrzy” (PLH 200008),
- korytarz ekologiczny Dolina Biebrzy i Dolina Biebrzy-Puszcza Borecka.

Cele Strategia Rozwoju Gminy Rajgród wpisują się w następujące cele operacyjne SRWP 2030 dedykowane obszarom wiejskim, w tym przyrodniczo cennym:

- 1.3. Lokalna przedsiębiorczość,
- 1.4. Rewolucja energetyczna i gospodarka obiegu zamkniętego,
- 2.2. Aktywni mieszkańcy,
- 2.3. Przestrzeń wysokiej jakości,
- 3.1. Dobre zarządzanie.

Rysunek 16. Obszary wiejskie, w tym przyrodniczo cenne

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OpenStreetMap.org

6.2. Obszary strategicznej interwencji kluczowe dla gminy

W ramach prac nad Strategią nie wyznaczono dodatkowych obszarów strategicznej interwencji dla gminy Rajgród.

7. Zgodność z dokumentami strategicznymi

Zarządzanie rozwojem terytorialnym to proces, który polega na planowaniu i realizacji działań mających na celu poprawę jakości życia mieszkańców oraz zrównoważony rozwój gminy. Jednym z najważniejszych elementów tego procesu jest opracowanie dokumentów strategicznych, które określają kierunki rozwoju oraz cele do osiągnięcia.

W przypadku Strategii Rozwoju Gminy Rajgród na lata 2023 – 2030 opracowanie dokumentu bazuje na ustaleniach kierunkowych, wynikających z aktualnej polityki regionalnej i krajowej oraz wpisując się jednocześnie w ustalenia polityki rozwoju prowadzonej na szczeblu Unii Europejskiej. Dzięki temu cele gminy są zgodne z założeniami tych dokumentów, co przyczynia się do skutecznej realizacji planów rozwojowych.

Warto zaznaczyć, że zarządzanie rozwojem terytorialnym to proces dynamiczny, który wymaga ciągłej aktualizacji dokumentów strategicznych oraz dostosowania działań do zmieniających się warunków społeczno-gospodarczych. Dlatego też, wraz z upływem czasu, dokumenty te powinny być regularnie weryfikowane i uzupełniane o nowe kierunki rozwoju oraz cele do osiągnięcia.

Powiązanie z dokumentami krajowymi

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030” (KSRR 2030) to kluczowy dokument strategiczny polityki regionalnej w Polsce, którego celem jest wykorzystanie endogenicznych potencjałów terytoriów ich specjalizacji dla osiągnięcia zrównoważonego rozwoju kraju. KSRR 2030 ma na celu stworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski, a jednocześnie osiągnięcia spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym.

W kontekście Strategii Rozwoju Gminy Rajgród, warto podkreślić, że celom KSRR 2030 zdecydowanie odpowiadają cele rozwojowe gminy. W Strategii Gminy Rajgród, takie cele jak zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym, wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych oraz podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityki ukierunkowanej terytorialnie są priorytetowe.

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK 2030) została przyjęta w celu zapewnienia zrównoważonego rozwoju terytorialnego kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, równoważenie rozwoju terytorialnego oraz wykorzystanie wewnętrznych potencjałów wszystkich terytoriów. Dokument ten stanowi ważny punkt odniesienia dla działań związanych z zagospodarowaniem przestrzennym kraju.

W kontekście powyższego, strategia rozwoju gminy Rajgród wpisuje się w cele KPZK 2030, szczególnie w cel dotyczący poprawy spójności wewnętrznej i terytorialnego równoważenia rozwoju kraju. Dążenie do integracji funkcjonalnej, promowanie wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego terytorium gminy, są zgodne z koncepcją KPZK 2030.

Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa 2030

Szczególnie ważnym aspektem strategii rozwoju gminy Rajgród jest wpisanie się w cele Strategii Zrównoważonego Rozwoju Obszarów Wiejskich, Rolnictwa i Rybactwa (SZRWRiR) 2030. Dokument ten określa kierunki i cele polityki rozwoju obszarów wiejskich, a także zawiera zestawienie działań służących realizacji tych celów.

W kontekście tego dokumentu, istotne cele rozwojowe dla gminy Rajgród to zwiększenie opłacalności produkcji rolnej i rybackiej, poprawa jakości życia, infrastruktury i stanu środowiska, a także rozwój przedsiębiorczości, pozarolniczych miejsc pracy i aktywnego społeczeństwa.

Wszystkie te cele wpisują się w szerszy kontekst polityki rozwoju obszarów wiejskich, która ma na celu stworzenie warunków dla trwałego wzrostu dochodów mieszkańców wsi, minimalizację rozwarstwienia ekonomicznego, społecznego i terytorialnego oraz poprawę stanu środowiska naturalnego.

Powiązania z dokumentami regionalnymi

Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego 2030

Realizacja Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego 2030 ma na celu stworzenie warunków dla dynamicznego rozwoju gospodarczego, zwiększenie zasobów ludzkich oraz budowanie partnerskich relacji między instytucjami, przedsiębiorcami i społeczeństwem.

Strategia rozwoju województwa ma na celu przyczynienie się do zrównoważonego rozwoju regionu poprzez efektywne wykorzystanie jego potencjałów, a także poprawę jakości życia mieszkańców. Planowanie strategiczne pozwala na lepsze zarządzanie zasobami i środkami, a także na dostosowanie działań do potrzeb i oczekiwań mieszkańców oraz inwestorów.

Działania wpisane w Strategię są zgodne celami zapisanymi w Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podlaskiego

Plan zagospodarowania przestrzennego jest ważnym narzędziem dla samorządu województwa, które pomaga w kierowaniu polityką przestrzenną i związanych z nią działań.

Wymienione cele cząstkowe PZPWP odnoszą się do poprawy jakości życia mieszkańców województwa, rozwijania gospodarki, zwiększania odporności struktury przestrzennej

województwa oraz ochrony środowiska. Wprowadzenie w życie tych celów przyczyni się do zrównoważonego rozwoju przestrzennego regionu oraz jego konkurencyjności.

Kluczowym elementem Strategii jest utrzymanie zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich, co przyczyni się do wzmocnienia spójności województwa i poprawy dostępności terytorialnej. Wprowadzenie działań, które pomogą w osiągnięciu i utrzymaniu wysokiej jakości środowiska przyrodniczego, jest również bardzo ważne. Przyczyni się to do ochrony dziedzictwa kulturowego i krajobrazowego oraz zapobiegania zagrożeniom naturalnym i bezpieczeństwu energetycznemu.

Wprowadzenie celów określonych w Strategii Rozwoju Gminy Rajgród do roku 2030 przyczyni się do zrównoważonego rozwoju województwa podlaskiego oraz zwiększenia konkurencyjności regionu. Strategia Rozwoju Gminy Rajgród do roku 2030 wpisuje się w poniższe cele cząstkowe PZPWP.

8. System realizacji strategii

8.1. Zasady wdrażania strategii

Strategia Rozwoju Gminy Rajgród na lata 2023-2030 stanowi kluczowy dokument określający cele rozwojowe dla społeczeństwa, gospodarki i przestrzeni samorządu. Wdrożenie większości zadań związanych z rozwojem lokalnym leży w gestii władz samorządowych. Jednak niektóre zadania wymagają kooperacji i działania ze strony innych decydentów lokalnych, w tym organizacji pozarządowych, przedsiębiorców i mieszkańców.

Wdrażanie strategii musi opierać się na udziale wszystkich interesariuszy, w tym władz samorządowych, organizacji pozarządowych, biznesu, społeczności lokalnej oraz wszystkich mieszkańców. Istotna będzie również współpraca z samorządem powiatowym, wojewódzkim, sąsiadującymi samorządami oraz administracją rządową w regionie.

Do realizacji strategii wykorzystane zostaną środki własne gminy, a także fundusze bezzwrotne i zwrotne z różnych źródeł finansowania, w tym z programów pomocowych krajowych i zagranicznych oraz środki prywatnych podmiotów, w ramach umów partnerstwa publiczno-prywatnego.

Aby wdrożyć strategię skutecznie, potrzebne będą różne dokumenty wykonawcze, które będą aktualizowane lub uchwalane w celu jak najlepszego dopasowania się do celów strategii.

W celu promocji idei, wartości i celów zapisanych w strategii, istotne jest podejmowanie działań informacyjnych i promocyjnych przez władze samorządowe. Dokument ten powinien być upowszechniony wśród pracowników samorządu, mieszkańców, przedsiębiorców, organizacji społecznych, instytucji itd., poprzez jego publikację na stronach internetowych. Warto również zapoznać z nim władze wyższego szczebla (powiatowe i wojewódzkie) oraz administrację rządową w województwie.

Operatorem realizacji strategii i koordynatorem działań jest gmina Rajgród, a podmiotem odpowiedzialnym za proces realizacji zapisów jest Urząd Miejski w Rajgrodzie, a nadzór z ramienia samorządu będzie prowadzony przez Burmistrza Rajgrodu.

8.2. Monitoring i ewaluacja strategii

Prowadzenie regularnego i sprawnego monitoringu jest niezbędne do zapewnienia skutecznego zarządzania strategią. Dzięki niemu możliwe będzie wykrycie zagrożeń oraz konieczności modyfikacji planowanych działań. Cel prowadzonego monitoringu będzie zapewnienie ciągłości, prawidłowości oraz efektywności realizacji strategii.

W samorządzie, proces planowania i zarządzania strategicznego wymaga regularnego monitorowania zachodzących zmian i zjawisk, co pozwala na dokonywanie korekt

wynikających z nieuwzględnionych wcześniej czynników lub z nieprzewidzianych zjawisk zmieniających uwarunkowania realizacyjne. Dlatego też, ocena realizacji Strategii Rozwoju Gminy Rajgród na lata 2023 – 2030 będzie prowadzona w oparciu o analizę dostępnych danych statystycznych i liczbowych, w ramach sformułowanych wskaźników realizacji przyporządkowanych do poszczególnych celów.

Rekomenduje się skoordynowanie sprawozdawczości z realizacji Strategii z opracowywanym zgodnie z art. 28aa ustawy o samorządzie gminnym raportem o stanie gminy. W ramach ww. regulacji, jednostka samorządu terytorialnego jest zobowiązana do zawarcia w takim raporcie informacji na temat działalności władz samorządowych w roku poprzednim, w szczególności w zakresie realizacji Strategii, polityk i programów oraz uchwał organu stanowiącego. Raport o stanie gminy stanowi dokument publiczny, dostępny dla mieszkańców i wszystkich interesariuszy. Aby zapewnić właściwe prowadzenie monitoringu oraz skuteczne zarządzanie projektem, może zostać powołany specjalny zespół zadaniowy składający się z pracowników różnych komórek Urzędu i jego jednostek organizacyjnych.

Ewaluacja

Ewaluacja jest kluczowym elementem procesu realizacji strategii i powinna być prowadzona w sposób systematyczny i planowy. Dlatego ważne jest, aby ocena efektów prowadzonych działań odbyła się dwukrotnie: w trakcie realizacji strategii oraz po jej zakończeniu. Ocena mid-term, która powinna mieć miejsce po czterech latach od uchwalenia strategii przez Radę Miejską, pozwala na wczesne wykrycie problemów i umożliwia wprowadzenie korekt w prowadzonych działaniach. Jej zakres może być nieco węższy niż oceny ex-post, ze względu na dynamiczne przemiany zachodzące w obrębie gminy. Natomiast ocena ex-post, która powinna być dokonywana po zakończeniu realizacji strategii, jest bardziej rozbudowaną oceną stopnia realizacji strategii. Na jej podstawie możliwe będzie podsumowanie kolejnych etapów jej realizacji oraz sformułowanie rekomendacji na potrzeby ewentualnej aktualizacji oraz kontynuacji strategii. Warto pamiętać, że ewaluacja jest nie tylko narzędziem rozliczeniowym, ale również pozwala na poznanie efektów działań i stanowi cenne źródło informacji dla decydentów oraz mieszkańców gminy. Dlatego też powinna być prowadzona w sposób rzetelny i dokładny.

8.3. Wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych

Strategia Rozwoju Gminy powinna być traktowana jako dokument nadrzędny wobec innych planów i programów strategicznych. Ich zgodność z Strategią jest kluczowa dla skutecznego programowania rozwoju gminy. Aby zapewnić spójność dokumentów wykonawczych, należy uwzględnić kilka kluczowych elementów.

Po pierwsze, wizja, która jest najważniejszym elementem Strategii, powinna być zgodna z wizją zawartą w dokumentach programowych wyższego rzędu. Po drugie, cele zaplanowane w dokumentach programowych powinny wpisywać się w realizację celów zaplanowanych w Strategii. W ten sposób można zapewnić jedność celów, które są kluczowe dla osiągnięcia spójnego rozwoju gminy.

Po trzecie, dokumenty wykonawcze powinny przyczynić się do osiągnięcia wskaźników zaplanowanych w Strategii, co oznacza, że należy je dostosować do potrzeb i wymagań Strategii. Po czwarte, dokumenty wykonawcze powinny uwzględniać wytyczne i rekomendacje dotyczące kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej, które są określone w Strategii.

W ten sposób zapewniona zostanie spójność między dokumentami strategicznymi, co umożliwi skuteczne programowanie rozwoju gminy. Ważne jest, aby dokumenty wykonawcze były regularnie aktualizowane i dostosowywane do Strategii, tak aby cały proces planowania i programowania rozwoju był zgodny z jej zapisami.

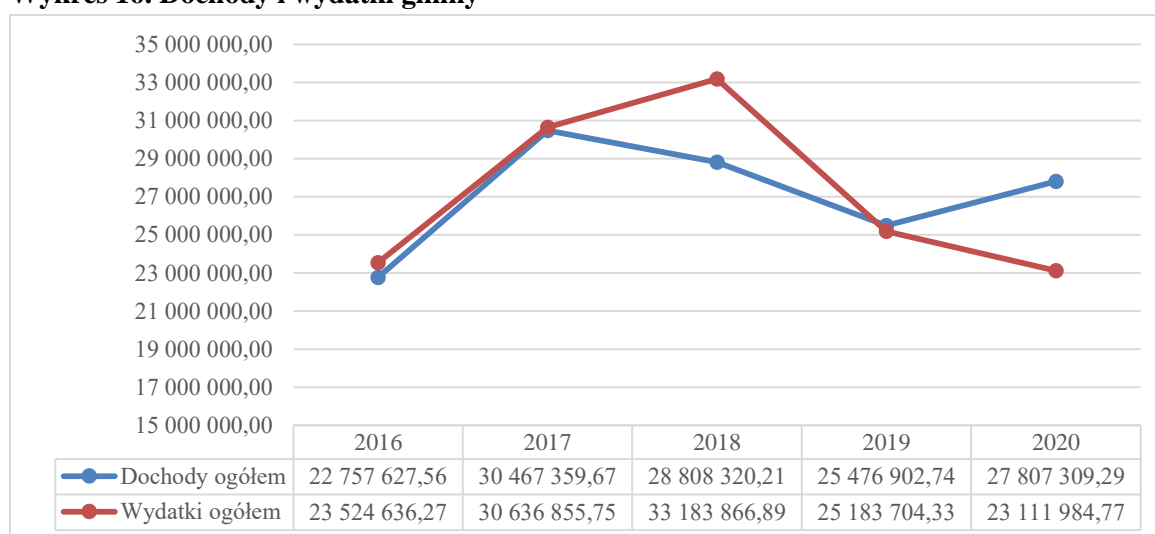
9. Ramy finansowe i źródła finansowania

9.1. Ramy finansowe

Ramy finansowe obejmują szacunkową wysokość wydatków przeznaczonych na realizację ujętych w Strategii działań. Podstawę do określenia ram finansowych stanowi analiza dotychczasowych dochodów i wydatków, w tym analiza potencjału inwestycyjnego gminy.

Od 2016 roku dochody gminy zwiększył się o ponad 22,19%, jednocześnie wydatki gminy zmniejszyły się o 1,75%. W 2020 roku dochody ogółem gminy przewyższyły wydatki z budżetu.

Wykres 16. Dochody i wydatki gminy

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych

Dynamika wzrostu dochodów w latach 2016-2020 w przeliczeniu na jednego mieszkańca zwiększyła się w gminie o 26,85%, przy wzroście o około 46,49% dla województwa oraz 41,87 % dla powiatu.

Tworząc ramy finansowe Strategii przyjęto jako potencjalne źródła finansowania projektów perspektywę finansową UE na lata 2021-2027 prognozy dotyczące stanu finansów publicznych i kluczowe perspektywy makroekonomiczne dla kraju.

Podstawą do określenia ram finansowych Strategii oraz wymiarem aktywności gminy w kreowaniu rozwoju lokalnego są wydatki majątkowe, w tym głównie inwestycyjne. Wydatki te w ostatnich 6 analizowanych latach wynosiły średnio 21,71% (6,2 mln zł).

Tabela 36. Wydatki gminy, w tym udział wydatków inwestycyjnych

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Wydatki ogółem (mln zł)	23,52	30,63	33,18	25,18	23,11	26,09
Wydatki majątkowe ogółem (mln zł)	4,64	10,40	12,36	4,22	2,06	3,55
Wydatki bieżące ogółem (mln zł)	18,87	20,22	20,81	20,95	21,05	20,54
Udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem (%)	19,8	34,0	37,3	16,8	8,9	13,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych

Określając potencjał inwestycyjny gminy przyjęto, że poziom wydatków inwestycyjnych będzie wynosił średniorocznie ok. 20%, co przy założeniu wydatków na poziomie ok. 26,95 mln zł rocznie pozwala oszacować potencjał inwestycyjny na ok. 5,3 mln zł rocznie wg cen stałych na rok 2021. Oszacowany potencjał inwestycyjny zawiera już środki pozyskane ze źródeł zewnętrznych.

9.2. Źródła finansowania

Strategia Rozwoju Gminy zakłada, że realizacja jej celów będzie wymagała różnorodnych źródeł finansowania, w tym przede wszystkim środków własnych gminy oraz środków publicznych pochodzących od instytucji rządowych, wojewódzkich i lokalnych. Warto jednak pamiętać, że efektywna realizacja strategii może wymagać także angażowania środków prywatnych w formie wkładu do projektów współfinansowanych ze środków publicznych lub w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego.

Do potencjalnych źródeł finansowania działań zawartych w Strategii należą środki własne gminy oraz środki budżetowe jednostek samorządu terytorialnego na poziomie regionalnym i powiatowym. Wśród źródeł publicznych wymienione zostały także programy rządowe, takie jak Krajowy Plan Odbudowy, Rządowy Fundusz Rozwoju Dróg, a także fundusze i programy w obszarze ochrony środowiska, sportu, kultury, edukacji i innych.

Nie należy zapominać także o znaczącej roli środków z budżetu Unii Europejskiej w ramach różnych funduszy, takich jak Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Fundusz Spójności czy Europejski Fundusz Społeczny Plus. Warto zwrócić uwagę, że w ramach instrumentów bezpośrednio zarządzanych przez Komisję Europejską, dostępne są także środki finansowe na różnorodne cele, takie jak wsparcie MŚP, kształcenie, współpraca międzyregionalna i transgraniczna, szkolenie czy kwestie energetyczne i klimatyczne.

Do innych potencjalnych źródeł finansowania działań zaplanowanych w Strategii należą także fundusze celowe, krajowe i międzynarodowe instytucje finansowe, partnerzy publiczni, kredyty bankowe, pożyczki oraz inne instrumenty finansowe, a także różnego rodzaju zwrotne i bezzwrotne źródła finansowania, dystrybuowane przez podmioty publiczne i prywatne.

Ważne jest, aby gmina nie tylko identyfikowała potencjalne źródła finansowania swoich działań, ale także planowała ich efektywne wykorzystanie i zarządzanie. Planowanie finansowe

powinno uwzględniać koszty realizacji planów i programów strategicznych, a także monitorowanie i ocenę postępów w ich realizacji.

Realizacja Strategii Rozwoju Gminy Rajgród na lata 2023-2030 wymaga zainwestowania w szereg zadań inwestycyjnych i nieinwestycyjnych w ciągu kolejnych lat. Gmina Rajgród będzie korzystać z własnych środków finansowych jako głównego źródła finansowania Strategii. Większość zadań przewidzianych w Strategii będzie realizowana w ramach bieżącej działalności poszczególnych komórek Urzędu Gminy oraz jednostek organizacyjnych Gminy Rajgród.

Dodatkowe finansowanie zadań możliwe jest dzięki programom krajowym i międzynarodowym związanym z funduszami Unii Europejskiej z perspektywy finansowej na lata 2021-2027. Istnieje również możliwość wykorzystania środków finansowych z programów zarządzanych bezpośrednio przez Komisję Europejską, zapewniających wsparcie w różnych obszarach. Samorządy w Polsce mogą również korzystać z bezzwrotnej pomocy finansowej z takich instrumentów jak: Mechanizm Finansowy EOG oraz Fundusze Norweskie.

Kolejnym źródłem finansowania przedsięwzięć samorządu mogą być środki programów priorytetowych realizowanych przez Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Warto także zwrócić uwagę na liczne programy finansujące różnorodne dziedzinowe przedsięwzięcia samorządowe opracowywane przez poszczególne krajowe ministerstwa, a środki dystrybuowane w ramach nich pochodzą z budżetu państwa.

Władze Gminy powinny również rozważyć możliwość angażowania kapitału prywatnego, zaciągania zobowiązań na rynku finansowym oraz bieżące gospodarowanie mieniem gminy jako kolejne źródła finansowania przedsięwzięć samorządu. W przypadku zdolności samorządu do zapewnienia kapitału własnego, istnieją różne możliwości w zakresie inżynierii finansowej, które pozwalają na skuteczne radzenie sobie z takimi ograniczeniami.

Ważne jest również staranne monitorowanie pojawiających się możliwości pozyskiwania kapitału pieniężnego. W przypadku, gdy pewne ograniczenia w pozyskiwaniu środków finansowych pojawiają się, władze Gminy powinny rozważyć alternatywne źródła finansowania przedsięwzięć.

Spis rysunków

Rysunek 1. Położenie gminy Rajgród	5
Rysunek 2. Położenie powiatu grajewskiego oraz gminy Rajgród	6
Rysunek 3. Wybrane szlaki i walory turystyczne zgodnie z Planem Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podlaskiego	28
Rysunek 4. Rozmieszczenie głównych miejscowości wraz z infrastrukturą drogową	85
Rysunek 5. Sieć szerokopasmowa na terenie gminy.....	86
Rysunek 6. Sieci energetyczne	87
Rysunek 7. Użytkowanie terenu.....	88
Rysunek 8. Obszary Natura 2000.....	89
Rysunek 9. Formy przyrody	90
Rysunek 10. Główny Zbiornik Wód Podziemnych	91
Rysunek 11. Model przestrzenno-funkcyjny gminy Rajgród	92
Rysunek 12. Kluczowe inwestycje dotyczące infrastruktury społecznej, turystycznej i gospodarczej.....	94
Rysunek 13. Kluczowe inwestycje w zakresie poprawy ochrony środowiska	95
Rysunek 14. Kluczowe inwestycje dotyczące infrastruktury technicznej oraz istotne elementy zagospodarowania przestrzennego	96
Rysunek 15. Obszary zagrożone trwałą marginalizacją na terenie gminy Rajgród.....	103
Rysunek 16. Obszary wiejskie, w tym przyrodniczo cenne.....	104

Spis tabel

Tabela 1. Podstawowe informacje o gminie	5
Tabela 2. Stan ludności (faktycznie zamieszkałej) gminie Rajgród na 31 grudnia 2021 roku ..	8
Tabela 3. Migracje na pobyt stały w gminie Rajgród w latach 2011 – 2021	10
Tabela 4. Saldo migracji wewnętrznych w gminie Rajgród, na tle wybranych gmin w latach 2016 – 2021[osoby].....	11
Tabela 5. Saldo migracji zagranicznych w gminie Rajgród, na tle wybranych gmin w latach 2016 – 2021[osoby].....	11
Tabela 6. Współczynnik dynamiki demograficznej w latach w latach 2011 – 2021[osoby]...	12
Tabela 7. Podmioty gospodarki narodowej – wskaźniki.....	15
Tabela 8. Podmioty wg klas wielkości na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym w 2021 roku.....	17
Tabela 9. Pracujący na 1000 ludności	19
Tabela 10. Pracujący wg płci	20
Tabela 11. Bezrobotni zarejestrowani wg płci	21
Tabela 12. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym według płci [%]	21
Tabela 13. Powierzchnia gruntów leśnych.....	23
Tabela 14. Struktura obszarów gospodarstw rolnych w 2020 roku (w %)	23
Tabela 15. Powierzchnia zasiewów wybranych upraw w 2020 roku.....	24
Tabela 16. Pogłowie zwierząt w gospodarstwach rolnych w 2020 roku	24
Tabela 17. Szkoły podstawowe	30

Tabela 18. Uczniowie przypadający na 1 oddział w szkołach podstawowych	30
Tabela 19. Współczynnik skolaryzacji brutto w szkołach podstawowych	31
Tabela 20. Średnie wyniki egzaminów ósmoklasisty w 2021 roku	32
Tabela 21. Dzieci objęte wychowaniem przedszkolnym	32
Tabela 22. Dzieci w wieku 3-5 lat przypadająca na jedną placówkę wychowania przedszkolnego.....	33
Tabela 23. Przychodnie – wskaźniki.....	34
Tabela 24. Ambulatoryjna opieka zdrowotna – porady lekarskie.....	34
Tabela 25. Gospodarstwa domowe i osoby korzystające z pomocy społecznej	35
Tabela 26. Korzystający ze świadczeń rodzinnych.....	36
Tabela 27. Powody udzielenia pomocy przez OPS.....	36
Tabela 28. Uczestnicy imprez na terenie wybranych gmin	37
Tabela 29. Sieć wodociągowa na terenie gminy Rajgród na tle innych gmin w 2021 r.	45
Tabela 30. Sieć kanalizacyjna na terenie gminy Rajgród na tle innych gmin w 2021 r.	46
Tabela 31. Dochód na jednego mieszkańca w gminie Rajgród i wybranych gminach w latach 2019 – 2021	57
Tabela 32. Wydatki na jednego mieszkańca w gminie Rajgród i wybranych gminach w latach 2019 – 2021	58
Tabela 33. Wydatki gminy, w tym udział wydatków inwestycyjnych	58
Tabela 34. Oczekiwane rezultaty ich osiągnięcia	76
Tabela 35. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego.....	100
Tabela 36. Wydatki gminy, w tym udział wydatków inwestycyjnych	112

Spis wykresów

Wykres 1. Dynamika zmian liczby ludności w gminie Rajgród w latach 2010-2030 roku [osoby]	8
Wykres 2. Dynamika zmian liczby ludności w gminie Rajgród w latach 2010-2021 roku [osoby]	9
Wykres 3. Przyrost naturalny w gminie Rajgród w latach 2010-2021 roku [osoby].....	9
Wykres 4. Ludność gminy Rajgród w 2021 roku [osoby]	12
Wykres 5. Struktura wg grup ekonomicznych w gminie Rajgród w latach 2011-2021 roku ..	13
Wykres 6. Struktura ludności wg grup ekonomicznych w gminie Rajgród na tle wybranych gmin, województwie i kraju na rok 2021	14
Wykres 7. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 osób	16
Wykres 8. Osoby fizyczne prowadzące działalność wg sekcji PKD 2007	18
Wykres 9. Porównanie struktury osób prowadzących działalności gospodarczą według sekcji PKD.....	19
Wykres 10. Liczba czytelników w bibliotekach na 1000 ludności na terenie gminy Rajgród oraz	39
Wykres 11. Ludność na 1 placówkę biblioteczną (łącznie z punktami bibliotecznymi ujętymi zgodnie z siedzibą jednostki macierzystej) w gminie Rajgród i innych wybranych gminach w latach 2019-2021 [osoby]	39

Wykres 12. Dynamika zmian liczby czytelników w bibliotece gminy Rajgród w latach 2000-.....	40
Wykres 13. Zużycie energii elektrycznej na 1 mieszkańca (kWh)	44
Wykres 14. Odpady z gospodarstw domowych przypadające na 1 mieszkańca w gminie.....	48
Wykres 15. Dochody i wydatki gminy Rajgród [mln zł]	57
Wykres 16. Dochody i wydatki gminy.....	111